Graiul Martirilor Creştini din Primele Secole

Petru Popovici

EDITURA LUMINA LuMIi

Prefaţă

Puţine lucruri sînt în istoria omenirii mai zguduitoare ca suferinţele martirilor. Atacaţi, în primele veacuri după Hristos, de duşmanii păgîni, iar mai tîrziu de cei ce mărturiseau că sînt urmaşii blîndului şi milostivului Mîntuitor - care totuşi au fost lipsiţi de orice pic de milă şi compătimire omenească - aceşti bravi susţinători ai credinţei au fost întemniţaţi, torturaţi si omorîţi cu miile.
îngrozitoare cum sînt unele relatări din acestea despre oribilele bestialităţi ale omului faţă de om, ele ne pot fi folositoare nouă, celor de astăzi, spre a aprecia just binecuvîntările de care ne bucurăm şi sîntem în stare să comparăm drepturile şi libertăţile noastre cu tirania şi nedreptatea acelor zile.
Sînt doar cîteva sute de ani de cînd cele mai crude pedepse erau aplicate nu criminalilor periculoşi statului, ci unor oameni nevinovaţi, cei mai nobili şi mai buni din vremea lor, a căror singură vină era refuzul lor de a renunţa la credinţa ce le era mai scumpă decît însăşi viaţa lor.
Curajul neclintit al martirilor cînd erau confruntaţi de-a dreptul cu moartea, în cele mai teribile forme, aproape că ne face să credem că ei n-au fost simple făpturi omeneşti, supuşi fricii şi durerii, avînd aceeaşi dragoste de viaţă, aceleaşi afecţiuni ca şi noi, ci parcă ar fi fost fiinţe de alt rang, astfel formate să fie indiferente faţă de suferinţele fizice şi să se dovedească împotriva slăbiciunii mintale. Dar relatările despre vieţile lor ne încredinţează că au fost oameni. Cuvintele lor, faptele lor, scrierile lor, uneori apărarea înflăcărată, despărţirile lor, felul cum îşi luau rămas bun de la familie

şi de la prieteni, îi arată că erau din aceeaşi carne şi sînge ca noi. Diferenţa era în zelul lor fierbinte şi în credinţa înflăcărată a lor, ce creştea tot mai puternic în faţa prigoanelor, a închisorilor, ce creştea tot mai puternic în faţa prigoanelor, a închisorilor, a schingiuitorilor, încît lumina cu mult mai multă strălucire decît flăcările focului în care li se mistuiau trupurile lor.
Istoriile martirilor au avut veacuri de-a rîndul un loc de frunte în literatura creştină. Acest fel de scrieri au fost găsite alături de scrierile sfinte şi de cărţile de devoţiune. Unele istorii din prezentul volum au fost scoase din aceste izvoare. Cele care descriu persecuţiile de la începutul creştinismului, fiind tradiţionale, ne-au rămas de la vechii scriitori bisericeşti; cele din urmă, sînt din „Cartea Martirilor" de Fox.
Din mulţimea mare a martirilor, am ales pe cei în ale căror suferinţe putem găsi învăţături deosebit de folositoare sufletelor noastre. Desigur au fost mulţi credincioşi, care în focul suferinţelor au fost mai sclipitori ca diamantul, dar despre ei nu s-a scris nici un rînd. Pe aceştia îi vom cunoaşte în ceruri.
în descrierea suferinţelor, am căutat să redau stilul ciudat şi relatarea grafică ce caracterizează originalele.
Facă Domnul ca ele ă fie o mare binecuvîntare.
Petru Popovici

Apostoli şi evanghelişti martiri

îndureraţi şi părăsiţi trebuie să se fi simţit ucenicii după plecarea Domnului lor. însă, deşi nu-I mai puteau auzi vocea, ei ştiau că El îi priveşte din cer şi că, în Duhul, va fi cu ei şi cu întreagă Biserica Sa pînă la sfîrşitul lumii. Astfel, apostolii aveau să fie ajutaţi şi călăuziţi zilnic în lucrarea ce El le-a spus că trebuie s-o facă, adică să meargă în toate părţile lumii şi să spună poporului fiecărei ţări că Mîntuitorul omenirii a venit şi că a murit pe cruce, ca ei să poată fi mîntuiţi.
Acum au mai rămas numai 11 apostoli, căci Iuda, care L-a trădat pe Isus nu mai era cu ei. De aceea l-au ales pe Matia spre a întregi numărul de 12 apostoli. Nu după mult timp, ei se împrăştiară în toate părţile purtînd cu ei vestea bună.
Noul Testament nu ne spune cît au trăit apostolii şi evangheliştii, nici cum au murit. în Faptele ne este relatată moartea lui Ştefan şi a lui Iacov. Atîta tot. Dar vechii scriitori şi istorici, care în primele veacuri după Hristos s-au apucat să adune şi să aştearnă în scris ce au auzit ei despre aceşti sfinţi, ne spun că aproape toţi au murit moartea de martir.

Cele ce urmează sînt istorisiri ce au ajuns pînă la noi.

Martirul Ştefan

Diaconul Ştefan a fost primul martir. Istoria lui este relatată în Noul Testament (Fapt. Ap. 6 şi 7). Datorită creşterii numărului ucenicilor, mulţi fiind săraci, s-au ivit nemulţumiri, căci unii au fost omişi la împărţirea ajutoarelor. Atunci apostolii au zis: „Nu este bine pentru noi să lăsăm Cuvîntul lui Dumnezeu, ca
să slujim la mese." Atunci, au ales şapte administratori ai bisericii, spre a distribui ajutoarele materiale. Ei au fost numiţi diaconi. Unul dintre ei a fost Ştefan. El a ajutat la împărţirea hranei pentru cei săraci şi dease-menea a predicat Evanghelia poporului. El era un bărbat plin de puterea Duhului. Sfîntul Ştefan a făcut multe semne şi minuni. El a devenit ţinta atacurilor date de evreii mai de seamă. Dar el a predicat cu atîta putere încît nici evreii învăţaţi din Alexandria nu au putut să-l contrazică.

Fiind biruiţi prin puritatea doctrinei sale şi forţa argumentelor sale, evreii s-au înfuriat pînă acolo încît au plătit mărturii false, care l-au acuzat că ar fi blestemat pe Dumnezeu şi pe Moise. Astfel, l-au dus la judecata Soborului. Acolo, el a rostit o apărare nobilă, apărare care i-a înfuriat şi mai mult, încît au sfîrşit condamnîndu-l la moarte. în acel moment, Ştefan a avut o vedenie din cer şi extaziat de fericire, a strigat: „Iată văd cerurile deschise, şi pe Fiul Omului stînd în picioare la dreapta lui Dumnezeu." Atunci, evreii au început să răcnească împotriva lui, s-au năpustiit asupra lui, l-au apucat şi l-au tîrît afară din cetate, unde l-au omorît cu pietre. Pe cînd îl împroşcau, el a îngenunchiat şi s-a rugat zicînd: „Doamne Isuse, nu le ţinea în seamă păcatul acesta!" De aici se vede că la primii creştini nu era duşmănie nici faţă de cei mai înverşunaţi vrăjmaşi, ci dorinţa ca şi aceştia chiar să fie mîntuiţi.

După martirajul lui Ştefan, s-a început o mare persecuţie împotriva creştinilor din Ierusalim şi „toţi, afară de apostoli, s-au împrăştiat prin părţile Iudeii şi Samariei."

Nicanor, altul din cei şapte diaconi, împreună cu alţii vreo două mii de creştini se crede că au fost omorîţi în această prigoană.

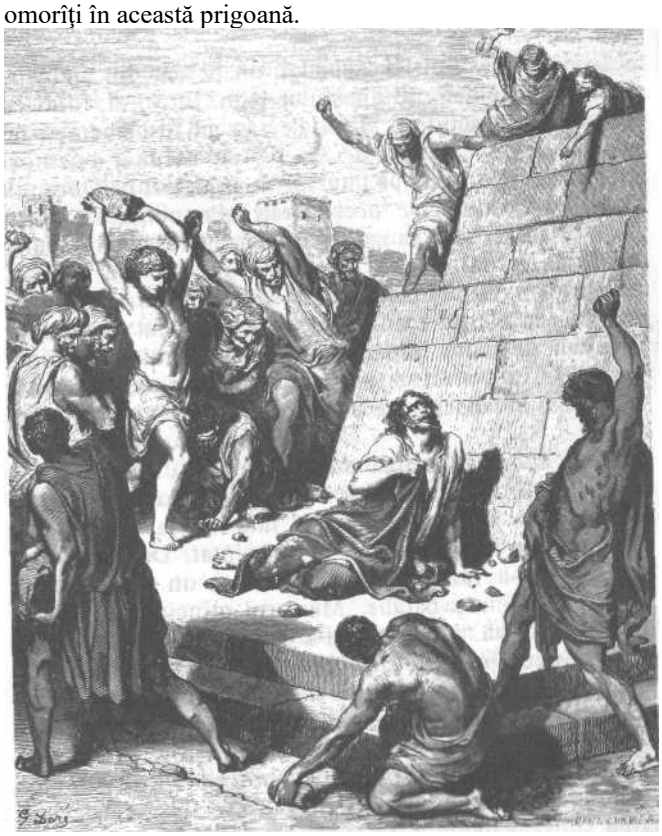

Martirajul lui Stelari

Iacov

Iacov a fost fiul lui Zebedei, un pescar din Galileia, şi fratele mai mare al apostului Ioan. într-o zi, fiind cu tatăl său la pescuit, el şi fratele său au fost chemaţi de Isus să devină ucenici ai Săi. Ei au ascultat bucuroşi chemarea şi părăsind pe tatăl lor, L-au urmat pe Domnul.

Isus i-a numit pe aceşti fraţi „Boanerghes", adică Fiii Tunetului, din cauza minţii lor agere şi a temperamentului lor năvalnic.

Dintre apostoli, Iacov a fost primul care a înfruntat moartea de martir. Irod, după ce a fost făcut

guvernator al Iudeii de către împăratul roman Caligula, prin anul 44 d. Hr. a pornit o persecuţie împotriva creştinilor şi a ales în special pe Iacov ca obiect al răzbunării sale.
Cînd apostolul a fost dus să moară, un om, care a depus mărturie mincinoasă împotriva lui, a mers alături de el pînă la locul execuţiei. El, fără îndoială, se aştepta sâ-1 vadă pe Iacov palid şi înspăimîntat. Dar în loc de aceasta, el I-a văzut senin şi vesel, ca un biruitor care a cîştigat o mare bătălie. Martorul mincinos s-a uimit mult de **aseasta.** A privit şi şi-a dat seama că Mîntuitorul în care crede prizonierul, trebuie să fie Dumnezeu adevărat, căci altfel nu ar putea dărui atîta bucurie şi curaj unui om ce merge la execuţie. De aceea, el însuşi a devenit un convertit la creştinism şi a fost condamnat să moară împreună cu Iacov, apostolul. Prin urmare, amîndoi au fost decapitaţi în aceeaşi zi şi de aceeaşi sabie.
Cam tot în aceeaşi perioadă, Timon şi Parmena, alţi doi din cei şapte diaconi, au suferit moartea de martir; primul la Corint, iar al doilea la Filipi în Macedonia.

Filip

Acest apostol s-a născut în Betsaida din Galileia. El a fost trimis ca misionar în ţările păgîne din părţile Asiei. Acolo a lucrat cu multă sîrguinţa în apostolia lui. Apoi a călătorit în Frigia şi ajungînd la Hierapolis, a găsit locuitorii atît de cufundaţi în idolatrie, încît se închinau unui şarpe mare. Filip a convertit pe mulţi la creştinism şi a ajuns pînă acolo că a omorît şarpele. Aceasta a înfuriat atît de mult pe conducători, mai ales pe preoţi, care cîştigau bani mulţi din superstiţiile poporului, încît au prins pe apostolul Filip şi l-au aruncat în închisoare. El a fost bătut crunt, apoi l-au răstignit. Prietenul său, Bartolomeu i-a coborît trupul în groapă şi 1-a înmormîntat. Pentru aceasta era cît pe aici să împărtăşească şi el aceeaşi soartă.
Apostolul Filip a fost martirizat în anul 52 d. Hr. deci la vreo opt ani după omorîrea lui Iacov.

Matei

Acest apostol şi martir a fost născut la Nazaret, dar a trăit mai mult la Capernaum. Aici făcea slujba de vameş, adică aduna birul pentru cotropitorii romani. Fiind chemat de Domnul Isus, a părăsit totul şi L-a urmat. După înălţarea învăţătorului său, timp de nouă ani, el a căutat să predice Evanghelia în ludea. înainte de a părăsi ludea spre a merge să predice la neamuri, el a scris pentru evrei evanghelia sa în ebraică. După aceea a fost tradusă în limba greacă de apostolul Iacov cel mic. Matei a plecat în Etiopia, unde a întemeiat biserici, a rînduit presbiteri şi a convertit multe suflete.
Apoi s-a dus în Parţia. Prin anul 60 d. Hr., Matei a suferit moartea de martir, fiind ucis cu sabia.

Marcu

Acest evanghelist şi martir a fost născut din părinţi evrei, ce se trăgeau din neamul lui Levi. Se crede că Marcu ar fi fost convertit de apostolul Petru, pe care apoi 1-a ajutat în călătoriile misionare şi i-a servit ca scriitor.
Fiind rugat stăruitor de credincioşii din Roma să aştearnă în scris vorbirile apostolului Petru despre Hristos Domnul, Marcu a consimţit şi a scris în greacă evanghelia a doua, evanghelie ce poartă numele său. în mod real însă, cuvintele acestei evanghelii sînt ale apostolului Petru.
Marcu a înfiinţat o biserică în Alexandria. De aici, a trecui în Libia, unde a făcut mulţi convertiţi. La reîntoarcerea sa în Alexandria, unii egipteni geloşi pe puterea sa, i-au holărît moartea.
Evanghelistul Marcu a fost prins, picioarele i-au fost legale împreună şi astfel a fost tîrît pe străzile cetăţii, apoi zdrobit şi însîngerat a fost aruncat într-o celulă. în ziua următoare i-au ars trupul. Oasele lui au fost adunate de creştini şi inmormîntate după cuviinţă. O tradiţie spune că mai tîrziu oasele lui au fost mutate la Veneţia, unde este considerat ca sfîntul protector şi patron al al cetăţii.

Iacov cel mic

Acest apostol şi martir este supranumit „cel mic", spre a se deosebi de celalalt apostol Iacob, fratele lui Ioan, care era supranumit „cel mare". Iacov cel mic, fiul lui Alfeu a lucrat printre evreii din Ierusalim. Aceştia fiind împietriţi şi plini de furie împotriva creştinilor n-au vrut să primească Evanghelia. Atunci unele tradiţii spun că s-a dus în Egipt să predice. Acolo însă a fost prins şi osîndit la moarte prin răstignire. După moarte, corpul său a fost tăiat bucăţi cu ferestrăul. De aceea, fere-străul a rămas simbolul lui Iacov cel mic.

Matia

Acest apostol şi martir a fost chemat la apostolie după înălţarea Domnului Isus la cer. Alegerea lui s-a făcut imediat de către apostoli, spre a completa locul vacant al lui Iuda, trădătorul. Istoricul Eusebiu şi Epi-faniu ne spun despre Matia că a fost unul din cei şaptezeci de ucenici. Noul Testament nu-1 mai pomeneşte de loc. O tradiţie spune că a predicat Evanghelia în ludea şi că a fost martirizat la Ierusalim prin împroşcarea cu pietre, apoi i-au tăiat capul.

Iuda

Apostolul Iuda, fiul lui Iacov, a avut trei nume. Luca îl numeşte Iuda, Matei îl numeşte Levi, iar Marcu îi spune Tadeu. El a fost un naţionalist violent, cu visuri de putere şi dominaţie. în Ioan 14:22, 23 ni se redă între-

11
barea pusă de el Domnului Isus: „Doamne, cum se face că Te vei arăta nouă şi nu lumii?" El voia un Hristos care să se facă de cunoscut lumii.
Iuda a mers să predice Evanghelia în cetatea Edesa, pe Eufrat. Acolo a săvîrşit multe minuni şi a vindecat pe unii bolnavi. Mulţi au crezut propovăduirea lui şi au părăsit idolii. Aceasta i-a înfuriat pe ceialalţi. Atunci a mers în alte cetăţi să predice. El a fost omorît cu săgeţi la Ararat.
Simon
Apostolul Simon Canaanitul, înainte de a fi chemat la apostolie, a făcut parte din partida Zeloţilor. Aceştia erau naţionalişti fanatici, neîmpăcaţi duşmani ai Romei şi a străinilor, precum şi chiar a fraţilor lor care con-simţeau să colaboreze cu romanii, să fie în slujba lor.
După chemarea sa, el învaţă că trebuie să-i iubească, să fie bun cu toţi. Astfel ajunge prieten şi părtaş la apostolie cu Matei, vameşul.
Pentru mărturia purtată de el printre evrei, a avut de suferit multe, iar în cele din urmă a fost răstignit.
Andrei
Apostolul Andrei era din Betsaida Galileii. El a fost fratele lui Simon Petru.
Andrei a fost omul care s-a mulţumit cu locul al doilea. El nu a făcut paradă de vorbe, ci a fost foarte activ. Menirea lui a fost să conducă pe alţii la Isus.
El a predicat Evanghelia la multe popoare asiatice.
12
Acolo a făcut mulţi convertiţi. Apoi a trecut în Grecia. Aici a predicat şi a săvîrşit minuni. O tradiţie spune că a vindecat chiar şi pe soţia guvernatorului Aepeas din oraşul Patra, Ahaia. După ce a fost vindecată, ea a devenit creştină. N-a trecut mult şi chiar fratele guvernatorului a fost convertit. Aceasta a stîrnit furia guvernatorului şi i-a interzis apostolului să mai predice, amenin ţîndu-1 cu suferinţe şi cu moartea dacă mai vorbeşte împotriva idolilor la care se închina el şi poporul lui. Fără frică, Andrei a continuat să predice şi mulţi au crezut în Hristos. Din această cauză, guvernatorul a rostit sentinţa de condamnare la moarte prin răstignire pe cruce. Andrei a cerut ca crucea lui să fie în formă de x, spre a fi diferită de crucea Domnului Isus. Cerinţa aceasta i-a fost acceptată. Ca moartea să-i fie mai înceată, nu l-au pironit pe cruce cu cuie, ci doar l-au legat de ea.
Un vechi scriitor ne povesteşte depre curajul sublim, precum şi liniştea ce a dovedit-o apostolul în faţa morţii, în următoarele cuvinte: „Cînd Andrei a văzut crucea pregătită, nu şi-a schimbat nici înfăţişarea, nici culoarea, aşa cum se petrece cu slăbiciunea omenească. Nici sîngele nu i s-a retras, nici limba nu i s-a încurcat în vorbire, trupul lui nu a leşinat, mintea nu i s-a turburat, înţelegerea nu 1-a părăsit, ci din belşugul inimii, gura sa a început să vorbească şi căldura dragostei se arăta în cuvintele sale. El a zis: „O, cruce, cea mai binevenită şi de atîtea ori căutată, de bună voie, cu bucurie şi plin de dorinţă acum vin la tine, fiind ucenicul Celui ce a atîrnat pe tine. Totdeauna te-am dorit şi am vrut să te îmbrăţişez."
Andrei a rămas atîrnat pe cruce trei zile, suferind dureri îngrozitoare, dar continua mereu să spună popo-
13
rului adunat în jurul lui, despre dragostea lui Hristos. Cei ce îl ascultau au început să creadă cuvintele lui şi i-au cerut guvernatorului voie să-1 pogoare de pe crupe. Nedorind să-i refuze, în cele din urmă a poruncit să i se taie frînghiile. Dar cînd ultima funie a fost tăiată, trupul apostolului s-a prăbuşit mort în ţărînă.
Despre Andrei, istoricul Eusebiu spune că a predicat Evanghelia în Sciţia, iar Neceforus spune că a ajuns şi în Asia Mică şi în Tracia. Se susţine că el ar fi înfiinţat biserica creştină din Constantinopol, unde a ordinat ca păstor pe Stache, de care pomeneşte Pavel în Rom. 16:9.
Petru
Marele apostol şi martir Petru a fost născut în Bet-saida din Galileia. El a fost fiul pescarului Iona, ce şi-a învăţat şi copiii cu această îndeletnicire. De la mreje, Petru a fost chemat să-L urmeze pe Isus, împreună cu fratele său Andrei.
Petru era aşa de ferm în credinţa lui, încît Isus îi dăduse numele de „Chifa", ceea ce în limba siriacă înseamnă pietros, stîncă. Deşi a fost înfocat şi zelos în slujba lui pentru Hristos, Petru a avut slăbiciunea să se lapede de învăţătorul său. Dar sinceritatea pocăinţei sale, 1-a ispăşit de vina lepădării.
După înălţarea lui Hristos, evreii au continuat să persecute pe ucenici şi au poruncit ca unii dintre apostoli să fie biciuiţi. Printre aceştia a fost şi Petru. Pedeapsa au suportat-o cu cea mai straşnică tărie de caracter, ba chiar s-au bucurat că au fost învredniciţi să sufere pentru Mîntuitorul lor.
14
Prin anul 44 d. Hr., cînd Irod a poruncit să i se taie capul lui Iacov şi a văzut că lucrul acesta place evreilor, a arestat şi pe Petru. Dar un înger al Domnului a venit noaptea, 1-a atins, lanţurile au căzut, uşile lemniţei s-au deschis şi el a ieşit liber. Irod s-a mîniat atît de tare, încît a poruncit ca soldaţii, care păzeau temniţa, să fie omorîţi.

Cum la scurt timp după aceasta Irod a murit, se susţine că Petru n-a mai părăsit Palestina. La primul congres creştin, descris în Fapt. 15, congres ce s-a ţinut aproximativ în anul 51 d. Hr., îl găsim la Ierusalim, ca un membru de seamă al sfatului apostolic, prezidat de Iacov, fratele Domnului. La această consfătuire, care a fost la 14 ani după pocăinţa lui Saul (Pavel) (Gal. 2:1), fraţii stabilesc că Pavel şi tovarăşii acestuia să lucreze printre neamuri, iar Petru să se ocupe de evreii împrăştiaţi. De aci nu mai avem date biblice despre el.
înainte de această dată ştim că a făcut o vizită la Antiohia (Gal. 2:11), la fel se presupune că a fost la Corint, întrucît unii de acolo pretindeau că sînt ai lui Chifa. Apoi din întîia sa epistolă cap. 5 v. 13 se constată că a fost prin Babilon, deoarece acolo rămăseseră mulţi evrei de pe vremea robiei. Nu este nici o dovadă că el ar fi lucrat în Roma. Poate doar ultimul an 1-a petrecut acolo, căci e stabilit că acolo a fost martirizat. Clement de Roma scriind înainte de încheierea primului secol, pomeneşte de martirajul său, fără să menţioneze locul, care probabil era bine cunoscut cititorilor săi. Dionisius din Corint în epistola sa către Soter, episcopul Romei, scrisă în veacul al doilea, stabileşte ca un fapt bine cunoscut, că martirajul lui Petru a fost la Roma şi că s-a petrecut cam în acelaşi timp cu martirajul lui Pavel.
15
Cava susţine că a venit în anul 63, iar Lardner crede că în anul 63 sau 64 d. llr. Cei mai mulţi istorici susţin că apostolul Petru a vizitat Roma în timpul persecuţiei. Călătorul modern ce vizitează Roma, cetatea eternă, o găseşte plină cu locuri memorabile legate de viaţa, suferinţele şi martirajul apostolului Petru. Se poate vedea unde a fost întemniţat, precum şi creasta lanicu-lum, unde se susţine că ar fi fost martirizat. La un km. de la poarta Apia, se află o bisericuţă, care este asociată cu mişcătoarea povestire a ultimelor clipe din viaţa de libertate a apostolului. Se spune că văzînd groaznica prigoană dezlănţuită de Nero, într-o Duminică dimineaţa, Petru înspăimîntat ar fi căutat să fugă din Roma, ca să-şi scape viaţa. în timp ce cobora pe via Apia, deodată

-
Ap. Petru răstignit cu Capul în jos
16
i-a apărut în faţă Mîntuitorul. Petru încremenit, a putut doar să strige: „Quo vadis, Domine?" (adică: „Unde mergi, Doamne?") Binecunoscuta voce a Celui înviat i-a răspuns: „Merg la Roma să fiu răstignit din nou." îndată inima lui Petru a fost zdrobită şi ruşinat de slăbiciunea arătată, s-a întors la Roma hotărît să sufere moartea de martir.
întors la Roma ar fi fost prins şi aruncat în temniţă, unde a stat vreo nouă luni. Dus la judecată în faţa lui Nerone, a fost osîndit la moarte. La locul de execuţie, întîi a fost biciuit, apoi răstignit. Eusebiu, citîndu-1 pe Origen, spune că a fost răstignit cu capul în jos, la cererea sa, căci nu se socotea vrednic să fie răstignit ca şi Domnul său.
Toma
Apostolul Toma s-a mai numit şi Didimus, adică Geamăn. Prin atitudinea sa faţă de învierea Domnului Isus, a fost poreclit de popor cu numele de Toma Necredinciosul. Se pare că era sceptic din fire. Deşi luase parte ca martor ocular la atîtea minuni săvîrşite de Isus, totuşi el e greoi în a crede. Pentru convingere, lui nu-i ajunge văzul şi auzul, ca oricărui martor. El vrea, ca savantul din laborator, pipăirea, cercetarea de aproape. Hristos Domnul îi acordă şi harul acesta.
După înălţarea Domnului la cer, Toma aşteaptă împreună cu ceialalţi ucenici pogorîrea Duhului Sfînt şi apoi devine un martor al învierii Iui Hristos.
Unele tradiţii spun că apostolul Toma a mers să predice Evanghelia în Persia. Alţii spun că a ajuns pînă în India în împărăţia lui Gundoforus, că a predicat brahmanilor şi că mulţi s-au convertit.
17

în anul 190 d. Hr., cînd Pantaenus a fost trimis să predice Evanghelia printre brahmanii din India, el a găsit acolo o biserică formată.
Multă vreme s-a crezut că aceasta e doar o legendă. Dar descoperirile moderne au făcut lumină şi au confirmat că a existat la Punjab, în primul secol, un aşa împărat şi că în anul 68 d. Hr. o colonie de vreo zece mii de evrei a imigrat pe coasta Malabar.
Faptul că apostolul Toma a botezat mulţi convertiţi, se spune că şi împăratul Gundoforus a fost convertit, a stîrnit furia preoţilor păgîni, care i-au hotărît moartea. Apostolul Toma a murit străpuns cu suliţa.

Bartolomeu

Bartolomeu a fost unul din cei 12 apostoli. Numele lui se găseşte menţionat în primele trei evanghelii, dar nu este pomenit niciodată în evanghelia a patra. O mare parte din oamenii cu autoritate în cercetarea Scripturilor susţin că el e una şi aceeaşi persoană cu Natanael, pomenit de Ioan şi că acesta i-ar fi adevăratul nume, pe cînd celalalt ar fi slujit doar la identificarea lui ca fiul lui Tolomeu (Bar însemnează fiu). Aceştia spun că numai Ioan i-a înscris numele adevărat, iar ceialalţi evanghelişti au urmat obiceiul evreesc de a-1 numi fiul lui Tolomeu.
El era din Cana Galileii (Ioan 21:2) Primul care i-a spus despre Isus a fost Filip.
După anumite tradiţii, Natanael a devenit misionar zelos în părţile răsăritului. El a predicat Evanghelia în Persia, Mesopotamia, Egipt şi Armenia.
Pentru credinţa sa şi pentru mărturia depusă, se spune că a fost martirizat în Albanopolis, Armenia.
18
Felul morţii e necunoscut, nu se ştie precis. Unu susţin că a fost crucificat; alţii spun că a fost decapitai MU jupuit de viu. Michael Angelo se pare că a înclinai spic cea din urmă, căci pictura sa celebră „Judecata cea din urmă" îl reprezintă pe Bartolomeu jupuit, ţinîndu-şi pielea în propriile sale mîini.

Luca

Luca, doctorul prea iubit, a fost un convertit dintre neamuri. Aceasta se înţelege din comparaţia textului din Coloseni 4:11 cu 4:14, el nu era dintre cei tăiaţi împrejur. El era medic. Nu ştim cînd s-a convertit, căci deşi avem scrierile sale: Evanghelia şi Faptele Apostolilor, din motive de modestie, niciodată nu se reliefează pe sine. Din stilul literar al scrierilor sale, precum şi din caracterul conţinutului se constată că a fost un grec bine educat. Cercetările moderne au pus în lumină faptul că Luca a fost un istoric de mîna întîi. Precizarea datelor, a împrejurărilor, a locurilor geografice, indicarea funcţiunilor în termenii oficiali ai vremii, terminologia specifică în descrierea boalelor, redarea sinceră a faptelor i-au făcut chiar pe critici să-i acorde o înaltă preţuire.
El s-a unit cu apostul Pavel în lucrarea sa misionară la Troa. Amănuntul acesta se observă în Fapt. 16:10, 11, în expresia „am căutat îndată să ne ducem în Macedonia", deci şi el era cu ei. El i-a însoţit pînă la Filipi, dar acolo nu a avut parte de prigoană, aşa că el n-a părăsit cetatea; lucru ce se înţelege din folosirea verbelor la persoana treia plural. El se uneşte cu ei din nou în lucrarea misionară către sfîrşitul celei de a treia călă-
19
torii a lui Pavel **(Fapt.** 20:6). De aici, în descriere, el foloseşte iarăşi **verbele** la persoana întîia plural. Se pare că o perioadă de vreo 7-8 ani, el a lucrat prin împrejurimile cetăţii Filipi. în continuare, el a rămas mereu cu apostolul Pavel, chiar şi în timpul întemnţării sale la Roma. Cu ceva înainte de martirajul său, Pavel scrie mişcătoarele cuvinte: „Numai Luca este cu mine" (Ep. 2 Timotei 4:11). Aceasta arată adînca credincioşie şi alipire a lui Luca de bătrînul Pavel. Se pare că 1-a însoţit pînă la martiraj.
Ce s-a întîmplat cu medicul Luca după decapitarea marelui său prieten, nu ştim precis. Faptul că a avut contact apropiat cu Pavel şi cu unii din cei mai de seamă conducători creştini ca: Barnaba, Filip, Iacov, fratele Domnului, Marcu, Sila, Timotei şi alţii, precum şi faptul că a vizitat Palestina, a fost la Ierusalim (Fapt. 21:17), i-au dat cea mai bună oportunitate de a culege datele în legătură cu viaţa Domnului Isus şi a compune evanghelia sa (Luca 1:1-4).
Se spune că a avut parte de o viaţă lungă, atingînd 84 ani. Tradiţia din vremea lui Grigore de Nazianz spune că Luca ar fi suferit moarte de martir.

Pavel

Pavel, apostolul neamurilor, a fost evreu din seminţia lui Beniamin, născut în Tarsul Ciliciei. Jerome spune că strămoşii lui au fost Galileeni. Nu se ştie dacă au imigrat la Tars pentru scopuri comerciale sau au fost colonizaţi acolo de vreun conducător sirian. Faptul că Pavel avea cetăţenia romană denotă că erau de mult timp acolo.
20
El a dobîndit o bună pregătire în Ierusalim la şcoala lui Gămăliei. Curînd şi-a depăşit toţi colegii săi. încă de tînăr ajunge în Sanhedrinul lui Israel cu drept de vot, iar datorită rîvnei sale pentru religia strămoşească, i se acordă autoritatea de a conduce prigoana împotriva creştinilor. Această slujbă şi-o

îndeplineşte cu multă ardoare. Deşi avea mai multe ajutoare, ca şef îşi rezervase sieşi funcţia de bătăuş al creştinilor. El însuşi mărturiseşte: „îi băteam prin sinagogi... îmi dădeam toată silinţa să-i fac să hulească." După ce a făcut prăpăd între creştinii din ludea, a plecat la Damasc, în Siria, căci auzise că şi acolo se află creştini. Pe drum, arc vedenia cerească şi se pocăieşte. De acum înainte, prigonitorul devine prigonit. Cu el s-au împlinit cuvintele Domnului Isus, că a primit înapoi o măsură îndesată şi bine clătinată.

Pavel scăpat în coşniţă

21

Imediat după ce a fost botezat în Damasc, Saul, că aşa se numea pe acea vreme, a început să predice pe Hristos. Aceasta a stîrnit furia evreilor, iar împăratul Areta însărcinează pe un dregător să-1 aresteze. El se ghemuieşte într-o cosniţa şi este lăsat printr-o fereastră în afara zidului cetăţii.

Pe cît a fost de înflăcărat în lupta lui contra lui Hristos, pe atît a devenit acum zelos în lucrarea pentru Hristos. Aceasta a atras asupra lui un şirag întreg de persecuţii şi suferinţe. în a doua epistolă către Corinteni, care este datată de cei mai mulţi cercetători biblici cu anul 54, deci cu zece ani înainte de martiraj, apostolul face un scurt bilanţ al suferinţelor sale spunînd: „De cinci ori am căpătat dela Iudei patruzeci de lovituri

Pavel şi Sila în butuci

22

fără una; de trei ori am fost bătut cu nuiele; **odatl am** fost împroşcat cu pietre..." (11:24, 25). în 1 Cor. **15:32** el spune că s-a luptat cu fiarele în Efes. Se ştie că pe acea vreme, unii condamnaţi erau duşi în **amfiteatru** la anumite spectacole şi puşi să se lupte cu fiarele. Pavel spune că şi de aceasta a avut parte.

Pavel în faţa lui Festus şi Agripa

El a făcut trei călătorii misionare. Pe la finele lunii Mai a anului 57 d. Hr., Pa vel se reîntoarce la Ierusalim. Aici este arestat, dus la Cezarea, apoi la Roma să fie judecat de Cezarul. Această primă întemniţare a durat pînă în anul 62, cînd se pare că a fost pus în libertate. Din scrierile sale constatăm că în această perioadă a făcut călătoria de care pomeneşte încă din închisoare în Fii. 2:24 şi Filimon 22, că s-a dus prin Asia Mică, la Efes 1-a lăsat acolo pe Timotei (1 Tim. 1:3), a trecut în Creta, unde 1-a lăsat pe Tit (Tit 1:5), trece apoi în Macedonia, Corint şi iernează la Nicopoli (Tit 3:12). Unii presupun că a vizitat şi Spania, apoi s-a reîntors la Efes, unde a fost arestat din nou. Trimis la Roma îndură a doua întemniţare, mult mai aspră ca prima. După prima înfăţişare înaintea lui Nerone, el scrie ultima sa epistolă, şi anume a doua către Timotei. La a doua înfăţişare a fost condamnat la moarte prin decapitare. El era pregătit pentru aceasta, căci scrie: „Sînt gata să fiu turnat ca o jertfă de băutură şi clipa plecării mele este aproape. M-am luptat lupta cea bună, mi-am isprăvit alergarea, am păzit credinţa. De acum mă aşteaptă cununa neprihănirii, pe care mi-o va da, în „ziua aceea", Domnul, Judecătorul cel drept. Şi nu numai mie, ci şi tuturor celor ce au iubit venirea Lui" (2 Tim. 4:6-8). Clement spune că a fost plîns de prieteni care în catacombele subterane i-au luat corpul pentru înmormîntare. Aci de-a lungul multor ani de opresiune. Biserica persecutată şi-a găsit refugiu pentru cei vii şi morminte pentru cei morţi (Clem., Rom.

Pavel în închisoare la Roma

24

25

Timotei

Timotei a fost fiul unei evreice pioase şi a unui tată grec. Convertirea lui se crede că s-a produs cu ocazia primei vizite misionare a lui Pavel la Listra. Nu avem nici o menţiune cu privire la el pînă cînd apostolul ajunge a doua oară la Listra (Fapt. 16:1). El cunoştea bine Scripturile şi era vorbit de bine de fraţi.

Acum Timotei se dedică lucrării sfinte de predicare a Evangheliei şi îl însoţeşte pe apostolul Pavel şi tovarăşii săi în misiune. Deşi tînăr, el devine unul din cele mai folositoare ajutoare ale apostolului în lucrarea misionară.

Timotei este lăsat la Filipi, apoi apare la Berea, unde rămîne cu Sila (Fapt. 17:14); se întîlneşte cu Pavel în Atena, de unde este trimis înapoi la Tesalonic (1 Tes. 3:2). Din Tesalonic se întoarce nu la Atena, ci la Corint şi numele-i apare în amîndouă epistolele trimise de aici către fraţii din Tesalonic. Pentru o perioadă de vreo cinci ani nu avem nici un amănunt despre el, apoi îl găsim iarăşi cu Pavel, pe care îl însoţeşte pînă la Roma. Cînd bătrînul apostol scrie epistolele către Filipeni, Coloseni şi Filimon, Timotei era cu el la închisoare. Cînd apostolul scapă din prima întemniţare, merge cu el în misiune prin Asia proconsulară şi cu lacrimi în ochi e lăsat la Efes (2 Tim. 1:4). în a doua epistolă, Pavel îl roagă să vină curînd la el. Nu se ştie dacă acesta a putut ajunge la Roma înainte de execuţia vajnicului luptător. După unele scieri, Timotei a lucrat mai departe la Efes şi a suferit martirajul sub Nerva sau Domiţian.

Aristarh
Aristarh Macedoneanul a fost unul din tovarăşii de lucru şi de temniţă a apostolului Pavel. El era din Tesalonic. El intră în lucrare la a treia călătorie misionară şi îl însoţeşte la Efes. Aici cu ocazia răscoalei produsă de Dimitrie argintarul împotriva lui Pavel, Aristarh a fost prins şi tîrît în amfiteatru. Era cît pe aici să fie omorît de mulţimea înfuriată, dar a intervenit logofătul şi i-a liniştit. L-a însoţit pe Pavel în Grecia, prin Asia Mică şi chiar la Roma, unde i-a devenit tovarăş de temniţă (Col. 4:10).
Scrierile vechi spun că el a fost martirizat sub Nero.

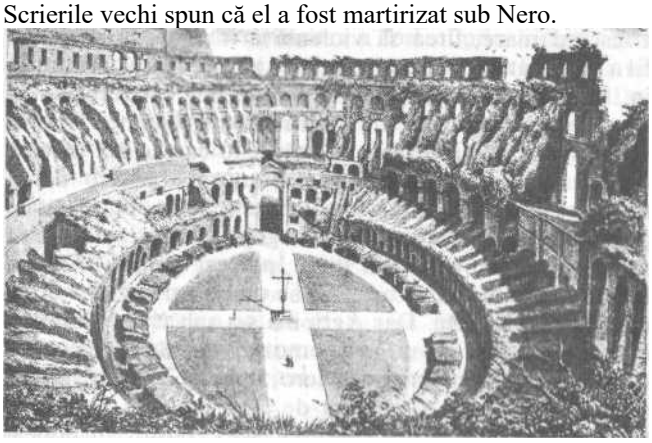

Colosseumul inlerior

27

Martirii primului val de prigoană

în primele patru secole ale creştinismului, zece valuri de prigoană generală au fost revărsate asupra urmaşilor lui Hristos. Primul val a fost dezlănţuit de împăratul Nero. El a fost al şaselea împărat al Romei. în mod indirect, el e pomenit de două ori în Noul Testament. Odată în Fapt. Ap. 25:11, unde Pavel zice lui Festus: „Cer să fiu judecat de Cezarul." A doua oară e în *2* Tim. 4:17, cînd tot Pavel spune că a fost izbăvit din „gura leului".
Nero a ajuns împărat cînd avea doar 16 ani. Mamă-sa Agripina, prin uneltiri ticăloase, şi-a otrăvit bărbatul, pe împăratul Claudiu şi pe fiul lui, curăţind astfel calea spre tron lui Nero, fiul ei dintr-o altă căsătorie. în primii ani, a cîrmuit cu înţelepciume, căci a avut sfetnici abili. Crescînd mare, firea sa violentă a început să se arate. El a alunecat sub influenţa nefastă a unei femei, renumită în frumuseţe, Popea Sabina, care era proverbială în goana după vanitate, lux şi trai în stricăciune. Despre ea se spune că ţinea 500 de măgăriţe ca să facă baie în laptele lor, spre a-şi menţine frumuseţea. Nero dorea să se căsătorească cu ea, deşi avea o soţie, pe Octavia. Agripina luînd partea celei neglijate, Nero a plănuit moartea mamei sale prin înec. în acest scop, a trimis-o la ţară într-o barcă, ce urma să se umple cu apă de îndată ce pleca de la ţărm. Dar Agripina s-a salvat înotînd pînă la ţărm. Totuşi ea a fost omorîtă cu sabia de nişte călăi, ce au fost trimişi de Nero, imediat ce a aflat că a scăpat de la înec. A divorţat de Octavia, apoi a exilat-o pe o insulă, unde a fost omorîtă. S-a căsătorit cu Popea, dedîndu-se unei vieţi fără Mu şi celor mai sălbatice porniri. Făcea orice, nu mai ţinea cont de demnitatea
sa, ci doar să fie aplaudat şi lăudat. Uneori **cobori ff**| arenă şi se amesteca cu gladiatorii şi cu **luptătorii** di-profesiune spre a fi aclamat de gloate. Apoi şi-a con struit un palat măreţ numit „Casa de aur". Palatul **ort** împrejmuit de grădini mari, lacuri, băi şi locuri de petrecere. Ca să-şi poată termina palatul, aducea acuzaţii imaginare oamenilor bogaţi din Roma, astfel ei erau omorîţi şi averile confiscate treceau în vistieria împăratului. Filozoful Seneca, fostul său dascăl, la fel a fost acuzat. Dar el a preferat să moară de mîna sa, decît să fie torturat de călăii lui Nero. Astfel a intrat într-o baje caldă şi şi-a deschis venele spre a-i curge tot sîngele. La fel a făcut şi soţia sa. Atît de obişnuită a devenit metoda de a primi mesaje de moarte încît oamenii îşi căutau singuri căile de a muri cît mai uşor, fără să se lase pe mîna călăilor.
Cam în acest timp, Roma a fost cuprinsă de flăcări. Din cele patrusprezece cartiere ale ei, şase au fost distruse de foc. Abia după şase zile au reuşit să stingă focul. Dar alt foc a izbucnit în partea opusă. Multe temple vechi, monumente, lucrări de artă au fost cu totul nimicite de flăcări. Roma a fost oraşul cel mai mare pe vremea aceea. O inscripţie, descoperită în 1941 la Ostia, conţine date statistice şi indică că populaţia cetăţii imperiale în anul 14 d. Hr. a fost de peste 4.000.000 locuitori (Am. Journ. of Arch.", 45, 1941, p. 438). Cînd flăcările au cuprins oraşul, populaţia a intrat în panică, flăcările se ridicau la mari înălţimi, dar Nero, urcat într-un turn cu harfa sa, cînta arderea Troiei zicînd „Doream să văd ruina tuturor lucrurilor."
Tacitus, istoric roman, în Analele sale XV, 44, descrie cum Nero, ca să scape de suspiciunea că a dat

foc Romei, a aruncat vina pe creştini.
28
29
Se spune că Nero dîndu-şi seama de alarmarea poporului şi că tronul îi este în primejdie, începu să alerge pe străzi şi cu mînă largă arunca bani mulţimilor adunate pînă ce şi-a golit punga, apoi acuză pe creştini că ei au incendiat Roma şi porunci să fie vînaţi, torturaţi cum se poate mai groaznic şi omorîţi fără milă.

Torţele lui Nero

, Pe unii din creştinii prinşi, Nero a poruncit să-i învelească în cîlţi, să fie unşi cu smoală, apoi să fie ridicaţi pe stîlpi înalţi de 4-5 m. în grădina palatului şi să li se dea foc. Astfel, seara, grădina îi era luminată de trupurile creştinilor, în timp ce Nero sta pe balcon cu curtenii săi şi se desfăta privindu-i. El spunea că acestea sînt torţele sale.
Din cauza cruntei prigoane dezlănţuită de împărat, bieţii creştini nu se mai puteau aduna pentru închinăciune decît în ascuns. La marginea Romei, se aflau nişte galerii de unde s-a scos cîndva piatră pentru clădirile Romei. Aceste subterane se numeau catacombe. Cum unii din sclavii care au lucrat în aceste catacombe s-au încreştinat, s-a ajuns la ideea ca să se adune în aceste locuri sub pămînt pentru închinăciune. Cînd se însera, creştinii se strecurau pe furiş spre catacombe. Pe drum mereu se uitau în urmă să vadă dacă nu sînt urmăriţi. La început, duşmanii n-au ştiut nimic despre aceste întruniri. Creştinismul a început să se lăţească ca şi focul în mirişte. Fiecare era o adevărată torţă sfîntă şi aprindea pe altul cu acelaşi foc sacru. Soţia creştină îşi convertea soţul; sclavul îşi convertea stăpînul; stăpînul convertea pe alţi sclavi; centurionul îşi convertea soldaţii. Creşti-
30
nismul pătrunsese pînă în casa Cezarului. **Pavel,** în epistola către fraţii din Filipi, spune: „Toţi sfinţii va trimit sănătate, mai ales cei din casa Cezarului" (I ii 4:22). Lanţurile lui Pavel i-a îmbărbătat şi i-a **înflăcărai** mai mult.
La Roma erau în totul adevărate cuvintele: „Din pricina Ta sîntem daţi morţii toată ziua" (Rom. 8:36). Dar cu cît îi omorau mai mult, cu atît se înmulţeau şi mai mult. Văzînd că nu-i pot stîrpi numai cu ajutorul denunţurilor particulare, au fost puşi spioni pe urmele lor. Aceştia s-au strecurat printre cei credincioşi, pre-făcîndu-se că şi ei sînt creştini. Astfel au ajuns să cunoască toate locurile de întîlnire pentru închinăciune din catacombe. Uneori erau ridicaţi cu grămada din catacombe. Altădată, le zideau intrarea la galeria laterală unde erau adunaţi şi îi lăsau acolo să moară de foame.
Judecarea celor învinuiţi de creştinism nu dura prea mult. Acuzatului i se cerea să-şi tăgăduiască crezul şi să ardă tămîie în cinstea împăratului, iar dacă nu voia, era osîndit la moarte.
în timpul acestui val de prigoană au fost martirizaţi apostolii Petru şi Pavel, Aristarh Macedoneanul, Trofim Efeseanul, un tovarăş al lui Pavel care a rămas bolnav la Milet, iar după aceea a ajuns la Roma, a luat parte la martirajul lui Pavel, fiind denunţat, a fost decapitat şi el; Iosif, numit şi Barsaba, unul din cei doi propuşi de apostoli să înlocuiască pe Iuda; Anania din Damasc, care 1-a botezat pe Pavel, a fost martirizat în cetatea sa; Erast, vistiernicul cetăţii Corint, a fost martirizat la Filipi; şi atîţia alţii pe care îi vom cunoaşte doar în ziua judecăţii. Ei au suferit moartea pe rug, decapitaţi sau sfîşiaţi de fiare sălbatice în arene, din porunca împăratului Nero.
31

Martirii celui de al doilea val

anul 85 d. Hr.
mormînteze. Iată cîţiva care au murit în timpul **acestei** persecuţii:
Cel de al doilea val a fost pornit de împăratul Domiţian, prin anul 85 d. Hr. Acest împărat a fost un tiran crud şi sălbatic. El a persecutat nu numai pe creştini, ci şi pe alţi cetăţeni ai Romei.
Ca să-i poată condamna pe creştini, s-au născocit tot felul de acuze care de care mai năstruşnice. Se spuneau lucruri cu totul neîntemeiate. îi învinuiau că se ţin de turburări şi dezordini, că sînt rebeli, că sînt criminali, îşi ucid copii, că sînt canibali, mînîncă carnea copiilor lor. Acestea toate erau rostite în sălile de judecată, apoi erau fluturate în popor spre a aţăţa opinia publică împotriva lor.
Dacă foametea, ciuma, grindina sau vreun cutremur de pămînt lovea una din provinciile imperiului, toate aceste obişnuite calamităţi se spunea că sînt trimise de zei, spre a pedepsi pe creştini.
Prigoanele au înmulţit numărul informatorilor. Din dorinţa de cîştig mîrsav, unii depuneau mărturii false, făcînd ca mulţi nevinovaţi să devină victime.
Cînd creştinii erau aduşi în faţa magistraţilor, li se cerea să jure pe împăratul, iar dacă refuzau, se pronunţa osînda de condamnare la moarte. Dacă mărturiseau că ei sînt creştini, sentinţa era aceeaşi.
Torturile care se aplicau, erau variate: biciuirea, desfacerea încheieturilor, arderea, uciderea cu pietre, spînzurarea şi aruncarea la fiare. Unii erau trîntiţi din locuri înalte să cadă în cap, iar alţii erau aruncaţi în coarnele taurilor sălbatici. După ce mureau în aceste cruzimi, nu se îngăduia cunoscuţilor sau familiei nici măcar să-i în-

Dionisie Areopagitul

Dionisie a fost la Atena cînd apostolul Pavel a predicat în Areopag. Cu acea ocazie el s-a convertit. El a fost educat în toată literatura Greciei. El a călătorit în Egipt spre a studia astronomia şi a făcut observaţii deosebite cu prilejul unei eclipse de soare, ce a avut loc în acel timp. întorcîndu-se la Atena, a fost onorat de popor şi nu după mult timp a fost ales senator al ecelei cetăţi celebre.

După ce s-a convertit prin Evanghelia predicată de Pavel, el s-a schimbat dintr-un mîndru senator, într-un umil slujitor al lui Hristos. Chiar şi în timp ce trăia în întunericul idolatriei, el a căutat să fie drept cu toţi oamenii; iar acum după convertire, sfinţenia şi puritatea manierelor alese ce le avea, l-au recomandat creştinilor să-1 aleagă ca presbiter al bisericii din Atena. El şi-a împlinit slujba aceasta pînă în al doilea an al persecuţiei lui Domiţian. Cineva 1-a denunţat atunci şi curînd a primit coroana de martir, tăindu-i-se capul cu sabia.

Tot sub împăratul Domiţian a fost martirizat, şi Simion, păstorul bisericii din Ierusalim. El a fost răstignit pe cruce. La fel Flavia, fiica unui senator roman, a fost exilată în Pont. Nicomede a fost un creştin care s-a distins la Roma, făcînd mari eforturi spre a servi pe cei întristaţi. El a ajutat şi mîngîiat pe cei săraci, a vizitat pe cei închişi, a întărit pe cei şovăielnici şi a susţinut pe cei credincioşi. Pentru aceasta, el a fost denunţat ca creştin, şi fiind condamnat, a fost biciuit pînă ce a murit. Dease-

menea Protasius şi Gervasius au fost martirizaţi la Milano.

Cam în această vreme, la Efes, Timotei a fost prins de mulţimea ce mergea într-o procesiune idolatră şi l-au bătut cu nuiele pînă l-au zdrobit de tot. La două zile după aceasta, el moare din pricina vînătăilor.

Martirii celui de al treilea val

anul 108 d. Hr.

Nerva, care a urmat la tron după Domiţian, nu a domnit decît treisprezece luni, apoi s-a urcat pe tron Traian. Dacă celelalte prigoane dinainte au fost începute doar din patimă, cea a lui Traian e din premeditare şi este aplicată ca o politică imperială severă.

Pliniu, guvernatorul Bitiniei, un filozof păgîn şi prieten al împăratului, a scris lui Traian în favoarea creştinilor, spunînd că nu a găsit la ei nici un rău, ci că toată suma greşelilor lor constă în aceea că le place să se adune la un timp hotărit, dimineaţa în zori, să cînte anumite cîntări unui oarecare Hristos, Dumnezeul lor; promit să se abţină de Ia furturi, uciderişi crime; să-şi păzească credinţa şi să nu înşele pe nimeni. Făcînd acestea, ei se adună spre a lua împreună pîine şi vin, apoi se despart în linişte, fără a săvîrşi vreun rău.

La această scrisoare, Traian a dat următorul răspuns: „Creştinii să nu mai fie urmăriţi şi nici să nu se ia de bază denunţurile anonime. Dar cînd sînt învinuiţi de o persoană responsabilă şi sînt aduşi în faţa magistraţilor, să fie pedepsiţi." Provocat de acest răspuns, Tertulian,

avocat din Cartagena, spune mai tîrziu: „O, sentinţă nejustă! Nu vrea să-i urmărească fiindcă sînt nevinovaţi, şi totuşi îi pedepseşte la fel ca pe cei vinovaţi!"

Acest răspuns al împăratului cu dublu sens, a slujit unora spre a înteţi persecuţia. Altora, care i-au persecutat înainte cu multă severitate, spre a se mai potoli. Mulţi au fost luaţi de acest val de persecuţie şi trimişi în ceruri spre a fi încoronaţi ca biruitori. Unul dintre aceştia mulţi a fost Foca, un presbiter din Pont. Din cauza că a refuzat să jertfească lui Neptun, a fost aruncat în var aprins, apoi a fost scos de acolo şi aruncat într-o baie cu apă fiartă, unde a murit opărit.

Alt martir a fost Ignaţiu, presbiterul bisericii din Antiohia. O tradiţie spune că el ar fi copilul luat în braţe de Domnul Isus şi dat ucenicilor ca exemplu de nevinovăţie şi umilinţă. El a auzit vestirea Evangheliei din gura lui Ioan, evanghelistul, şi a fost deosebit de înflăcărat în misiunea sa. El a apărat cu îndrăzneală credinţa în Hristos înaintea împăratului, fapt pentru care a fost aruncat în închisoare şi torturat în chip îngrozitor. După ce a fost biciuit într-un fel oribil, pe coastele sale au fost puse ţăndări înmuiate în ulei şi li s-a dat foc. Carnea astfel prăjită, i-a fost ruptă cu cleştele. Trupul ciopîrţit, în cele din urmă, a fost aruncat fiarelor sălbatice.

Se pare că Ignaţiu a avut o presimţire a suferinţelor grozave prin care avea să treacă, căci scriind lui Policarp de Smirna, el spune: „O, de ar vrea Dumnezeu ca dintr-odată să ajung la fiarele care sînt pregătite pentru mine, şi care doresc să fie gata a veni cu guri căscate, atunci le-aş provoca să mă înghită fără amînare."

Altă martiră, care a suferit deosebit, a fost *Simforoza,* o văduvă creştină cu şapte copii. Adusă fiind înnaintea împăratului Traian, acesta le porunci să jertfească zeilor

M

Ignaţiu la lei

păgîni. Ea a refuzat să facă aceasta. La fel şi copiii. împăratul, cuprins de furie, porunci ca femeia să fie dusă în templul lui Hercule, unde a fost biciuită, apoi agăţată sus, spînzurată de părul capului ei. în toate aceste torturi, ea nu a vrut să se lapede de credinţa ei. O, ce scumpă a fost credinţa pentru unii, iar azi ce uşor se leapădă unii de ea! După ce a îndurat aceste suferinţe, i-au legat un pietroi mare de gît şi a fost aruncată în rîu.

Cei şapte fii ai ei au fost legaţi la şapte stîlpi, apoi cu scara cu scripete le-au desfăcut toate încheieturile. Intrucît această cumplită tortură nu şi-a atins scopul, căci ei n-au vrut să se lepede de credinţa lor, s-a dat porunca să fie omorîţi. Cel mai mare, Crescenţiu, a suferit decapitarea. Iulian, al doilea, a fost înjunghiat cu un pumnal în piept. Nemesius, al treilea, a fost înjunghiat

în inimă. Primiţiu, al patrulea, a fost înjunghiai pe la uni loc. Justiţiu, al cincilea, a fost înjunghiat pe la spalc, Stacteus, al şaselea, a fost junghiat în coastă. Iar Eugeniiis, cel mai tînăr, a fost tăiat în două cu ferestrăul.

Alexandru, păstorul bisericii din Roma, a fost martirizat tot în această vreme. După ce şi-a îndeplinit slujba timp de zece ani, el a fost dat morţii împreună cu doi diaconi ai săi şi cu multe mii de alţi creştini.

Eustachius, care era un brav comandant roman, a primit poruncă de la împărat să ia parte la un sacrificiu închinat idolilor, în amintirea unor biruinţe ale sale. Credinţa lui 1-a făcut să refuze a lua parte, deşi era în onoarea sa. înfuriat de o aşa neascultare, împăratul nerecunscător, uitînd de serviciile aduse patriei de acest distins şi dibaci ofiţer, 1-a condamnat la moarte cu toată familia sa. Şi omul ce s-a dovedit brav în lupta pentru patrie, acum s-a dovedit tot aşa de brav în lupta sa pentru credinţă.

Se spune că în timpul martirajului a doi fraţi: *Faustines* şi *lovită,* torturile lor au fost atît de îngrozitoare şi răbdarea lor aşa de mare îneît Colocerius, un bărbat păgîn, copleşit de uimire, într-un fel de extaz a strigat: „Mare este Dumnezeul creştinilor!" Numaidecît mulţimea adunată la acel spectacol barbar 1-a dat şi pe el morţii.

După moartea lui Traian, a urmat la tron ca împărat Adrian. Quadratus, păstorul bisericii din Atena, a apelat la Adrian, cerîndu-i să cruţe pe creştini. împăratul a luat în considerare scrisoarea lui Quadratus, explicarea credinţei, a practicelor lor, îneît a poruncit să înceteze persecuţia. Ba a mers pînă acolo că a dat dispoziţii ca nici un creştin să nu mai fie condamnat din pricina religiei sau a credinţei sale. Dar duşmanii creştinilor n-au cedat. Ei au început să formuleze alte acuze politice,

Faustines şi lovită

să spună că sînt împotriva autorităţii civile, împotriva statului, ca totuşi să-i poată omorî. Martirii însă au fost mult mai puţini sub Adrian. Biserica a primit clipe de răgaz pentru refacerea rîndurilor decimate aşa de cumplit în timpul persecuţiilor.

Martirii celui de al patrulea val

anul 163 d. Hr.

Antonius Pius, care a urmat la tron după Adrian, s-a distins prin bunătatea sa. El a fost denumit de popor „Părintele virtuţiilor." Imediat după urcarea pe tron, el a dat un edict care sfîrşeşte cu cuvintele: „Dacă cineva va

nelinişti sau necăji pe creştini, fără să aibă alin CBUEfl decît credinţa lor, creştinii să fie puşi în libertate, Iftl acuzatorii lor să fie pedepsiţi."

Aceasta a oprit cu totul valul de prigoană pornii suh Traian. Nimeni nu mai îndrăznea să-i acuze pe creştini căci ajungea el la închisoare. în această perioadă, Biserica a crescut şi s-a întărit tot mai mult. Dar regula că după vreme bună, vine şi vreme rea, s-a adeverit şi în istoria creştinilor. Antonius Pius a fost urmat la tron de Marcu Aureliu. Cu toate că'el a fost un împărat bun, în timpul domniei sale, a început una din cele mai crîncene persecuţii. Nu este sigur dacă el a dat poruncă să fie prigoniţi creştinii şi nici dacă a tolerat aşa ceva. Totuşi, mii de creştini au fost martirizaţi. El fie că n-a ştiut - ceea ce greu se poate concepe - fie că a fost indiferent faţă de suferinţele creştinilor. Persecuţia a fost însă deosebit de grea în Asia şi în Galia.

Atît de oribile erau torturile, înelt mulţi din spectatori se înfiorau de groază privind, şi erau înmărmuriţi de curajul celor ce sufereau. Unii martiri erau forţaţi să treacă cu picioarele - deja toate răni - peste spini, cuie sau bucăţi de scoici ascuţite. Alţii erau biciuţi pînă ce li se despuia carnea şi le atîrnau nervii, venele şi tendoanele. După ce sufereau cele mai înfricoşătoare schingiuiri, erau prăjiţi sau daţi morţii prin ardere. Martiri mai de seamă în această perioadă au fost: Policarp de Smirna, Iustin Martirul şi Blandina.

Policarp

Policarp a fost păstorul bisericii din Smirna. El s-a născut la anul 70 d. Hr. Pe el, Irineu, elevul şi admiratorul său, îl numeşte într-o scrisoare către Florinul: „Bine-

cuvîntatul şi apostolicul presbiter." Scrisoarea este păstrată în lucrarea lui Eusebiu. Se crede că Policarp a fost ordinat în această slujbă chiar de apostolul Ioan. Tot în scrisoarea pomenită, Irineu spune că îşi aduce aminte de discuţia sa cu Policarp, îşi amintea locul în care bine-cuvîntatul Policarp obişnuia să stea cînd vorbea... şi cum descria el discuţia cu Ioan şi cu ceialalţi care au văzut pe Domnul. Aşa a primit el învăţăturile şi minunile Domnului dela martori oculari.

Numele lui Policarp nu este pomenit în Biblie, deşi unii sînt de părere că el ar fi îngerul bisericii din Smirna, căruia i se adresează de către Domnul scrisoarea din Apocalipsa. Ştim precis că el a petrecut mulţi ani împreună cu cei ce L-au văzut pe Mîntuitorul. Dacă ar fi scris şi s-ar fi păstrat scrierile lui, am avea o icoană clară a stării bisericii din prima parte a secolului al doilea. Dar nu ne-a rămas de la el decît o singură scrisoare scurtă către biserica din Filipi, care conţine îndemnuri practice, pline de duh şi cu foarte multe citate din Scripturi. Ea a fost scrisă prin anul 116.

Mai tîrziu, Policarp a făcut o călătorie la Roma, unde a stat de vorbă cu Anicetus privitor la sărbătoarea Pastelor. Acolo 1-a întîlnit şi pe Marcion pe care 1-a înfruntat cu asprime.

în anul 161 d. Hr., cînd Marcu Aureliu a devenit împărat, el a căutat să accentueze cultul împăratului. O părere greşit concepută era că numai printr-o religie de stat poţi păstra imperiul. Ideea aceasta a fost

sîmbu-rele uneia din cele mai sîngeroase persecuţii cunoscute în istorie. De aceea, nu ne-am mirat cînd aceeaşi idee a fost fluturată şi în România pînă acum cîţiva ani în urmă. Ea a produs aceleaşi rezultate: şicanări, arestări condamnări.
Iată cum descrie un istoric vechi împrejurările care au dus la martirajul lui Policarp.
Un tînăr creştin numit Germanicus a fost condamnat să fie sfîşiat de fiarele sălbatice din pricina credinţei sale. El a înfruntat moartea cu atîta curaj, încît mulţi din spectatori au fost convertiţi pe loc la credinţa care inspiră atîta tărie. Aceasta a înfuriat pe ceialalţi, care au început să strige: „Moarte creştinilor!" în învălmăşeala care a urmat, un oarecare frigian numit Quintus, venit nu demult din ţara sa, a fost aşa de mişcat de toate cele petrecute, de urletul lacom al fiarelor, încît desprin-zîndu-se din mulţime, a trecut în faţa scaunului de judecată, denunţîndu-se singur în faţa magistraţilor. El fu dat numaidecît morţii. Atunci, unii din duşmanii creştinilor au început să strige: „Pierzare tuturor celor răi! Policarp să fie căutat!" Şi a fost o mare turbulenţă.
Policarp auzind că e în mare primejdie, a fugit şi a reuşit să se ascundă, dar a fost descoperit de un copil. Din aceasta, precum şi dintr-un vis pe care îl avusese că patul lui deodată a luat foc, el a tras concluzia că voia lui Dumnezeu este ca el să sufere martirajul. De aceea, cu toate că a avut o nouă posibilitate să scape, nu a mai fugit. După ce a ospătat pe cei ce au venit să-l aresteze, el a dorit încă odată să aibă ora de rugăciune, lucru care i s-a îngăduit. Se spune că s-a rugat cu atîta înflăcărare încît gardienii veniţi după el, s-au pocăit. El a fost dus înaintea proconsulului. Pe drum, cînd să se apropie de oraş magistratul opri şi îl luă în carul lui. El îl întrebă: „Ce rău e în cultul şi sacrificiul împăratului?" - „Aceasta e ceva ce eu nu pot face", răspunse Policarp. Auzind acest răspuns, magistratul îl aruncă jos din carul său şi căzînd, bătrînul se lovi la un picior, aşa că în stadion intră şchiopătînd, abia tîrîndu-şi piciorul. Aici în circ, pro-

consulul îi oferi libertatea cu condiţia să se lapede de credinţă şi să-L blesteme pe Hristos. „Optzeci şi şase de ani L-am servit pe Hristos - răspunse Policarp - şi nu mi-a făcut nici un rău, cum aş putea atunci să-L blestem pe Regele şi Mîntuitorul meu?"
- Eu am fiare sălbatice care te vor sfîşia într-o clipă -strigă proconsulul.
- Cheamă-le! - răspunse Policarp.
- Tu ai vrea fiarele, dar eu vreau să fii ars de viu pe rug - ameninţă proconsulul.
- De ce mai întîrzîi? - întrebă sfîntul.
După aceasta un slujbaş a păşit în arenă şi a strigat de trei ori: „Policarp a mărturisit că este creştin." Mulţimea a început să vocifereze, iar proconsulul dădu poruncă să fie ars de viu.
Policarp fu dezbrăcat şi cu hainele în spate, fu aşezat pe o grămadă de crengi. Cînd au pus focul, bătrînul a îngenunchiat acolo şi s-a rugat zicînd: „O, Doamne, Dumnezeu Atotputernic, Tatăl preaiubitului Tău Fiu Isus Hristos, prin care am învăţat să Te cunoaştem! Te binecuvintez că m-ai găsit vrednic în această zi, în această oră, să iau loc între martirii Tăi şi să beau potirul Hristosului Tău, pentru învierea vieţii veşnice a trupului şi a sufletului meu. Să fiu primit înaintea Ta ca o jertfă de bun miros. Te laud, Te binecuvintez, Te glorific pentru tot ce ai făcut cu mine."
Flăcările se ridicau în lungi limbi de foc, dar parcă ocoleau trupul credinciosului urmaş al lui Hristos. Atunci, unul din călăi a împlîntat un pumnal în trupul lui Policarp, care se prăvăli în jăratec.

Iustin Martirul

Iustin Martirul a fost principalul apologet al vremii sale. în el, creştinismul a avut un vajnic şi neînfricat apărător. Scrierile lui adresate împăratului şi poporului căutau să împrăştie norii acuzaţiilor nedrepte aduse creştinilor.
Iustin a fost născut în anul 103 d. Hr., la Nicopolis, dintr-o familie păgînă, care a imigrat din Grecia în Samaria la începutul secolului ale doilea. Deci, încă de mic, din leagăn, a fost aşezat între păgînism şi iudaism, cu care a avut mult de luptat mai tîrziu. Se pare că părinţii au avut o situaţie bună, ceea ce 1-a ajutat să facă mai multe călătorii. Era familiarizat cu toate necazurile şi suferinţele vremii sale.
El a avut un caracter bine format. S-a ferit de corupţie, nu a iubit luxul şi plăcerile, nu a frecventat forul, arena de sport şi nici palatele. De tînăr a îmbrăcat mantia de filozof şi şi-a luat drept ţintă cercetarea adevărului. Prima şcoală care a urmat-o a fost aceea a filozofilor stoici. Acolo s-a deprins cu viaţa aspră. Dar văzînd că învăţătorii acestei şcoli nu aprofundează gîndirea, ci rămîn doar la nişte reguli de viaţă, i-a părăsit şi s-a dus la şcoala peripatetică. Dar şi aici a fost decepţionat cînd a făcut constatarea că învăţătorul său profesează filozofia numai de dragul onoarei ce i-o dduce aceasta. Nimic nu putea să-i irite mai mult inima şi mintea sa tînără, care căuta cu sete adevărul curat, ca aceasta. De aceea părăsi şi această şcoală şi se duse la una pitagoreană, care avea mare reputaţie datorită misticismului oriental, armonizat cu curentul predominant al vremii. A căutat apoi şi s-a adîncit în doctrinele alese ale lui Plato. Dar lumea ideală prezentată de şcolile acestea era ca o

regiune îngheţată, care nu-i putea încălzi inima sau schimba viaţa. încă odată îşi văzu nădejdile înşelate.
Prin această vreme, ajunse să aibă unele noţiuni vagi despre adevărul creştinismului. El ne spune în „Apologia" sa (a doua), despre adînca impresie care au produs-o asupra sa suferinţele martirilor. El spune: „în timp ce mă desfătam studiind doctrinele lui Plato şi chiar pe cînd auzeam de calomniile aruncate asupra creştinilor, văzîndu-i aşa de calmi şi senini în faţa morţii şi în mijlocul pericolelor pe care lumea le socotea aşa de grozave, îmi ziceam că este imposibil ca ei să fie oameni care să trăiască în pofte şi crime." Aceste spectacole mişcătoare, l-au pregătit să primească chemarea lui Dumnezeu. într-o zi, Iustin se plimba singur în meditaţie pe ţărmul mării. Aici întîlni un bătrîn necunoscut, a cărui înfăţişare arăta gravitate şi gingăşie. Părea un filozof, care a găsit pace în filozofia lui. Ei au intrat în vorbă. Bătrînul putea citi pe faţa Iui Iustin frămîntările lăuntrului său. Cu o dibăcie deosebită, bătrînul atinse punctul sensibil al lui Iustin, arătîndu-i că filozofia lui nu are nici o influenţă asupra vieţii morale şi că îl lasă pradă celei mai chinuitoare nesiguranţe cu privire la cele mai serioase probleme. „Unde se găseşte atunci adevărul, dacă nu între filozofi?" întrebă Iustin nedumerit. „Cu mult înainte de filozofi - răspunse bătrînul - au trăit în vechime nişte oameni drepţi şi fericiţi, prieteni ai lui Dumnezeu. Ei vorbeau prin Duhul Său şi se numeau prooroci. Ei spuneau oamenilor ceea ce au auzit şi i-a învăţat Duhul Sfînt. Ei se închinau lui Dumnezeu, Creatorul şi Tatăl tuturor. Ei adorau pe Isus Hristos, Fiul Său. Cere ca porţile luminii să ţi se deschidă şi ţie acum." De altfel, aceasta era dorinţa lui Iustin din tinereţe. Acum, după

ce ascultase pe filozofi, îi părăsi şi se întoarse spre prooroci, spre Cel ce este mai mare şi mai presus de prooroci - Cuvîntul veşnic - al cărui martor credincios aven să fie de acum înainte.
Convertirea lui Iustin a fost sfîrşitul unei lungi şi grele lupte lăuntrice. Niciodată el nu a dispreţuit filozofia, pe care o considera un drum greu de urcat în căutarea adevărului. El susţinea că platonismul a fost o pregătire a lumii păgîne pentru creştinism.
El, care a experimentat toate luptele şi frămîntările mintale ale contemporanilor săi, cunoştea deci şi boala şi leacul. A fost admirabil pregătit pentru a fi un harnic misionar. Avea adînc dezvoltat simţul răspunderii de starea altora. Se simţea îndatorat să predice atît iudeilor cît şi păgînilor. El declară în „Apologia" sa că s-ar simţi vinovat de ignoranţa păgînilor, dacă n-ar face tot ce-i stă în putinţă spre a o înlătura. „Fiecare - spunea el - poate purta mărturia adevărului şi dacă nu o face, va fi judecat odată de Dumnezeu."
Credincios convingerilor sale, era neobosit în străduinţa de a răspîndi învăţătura creştină. Pe lîngă predici, el mai ţinea anumite conferinţe cu evreii şi cu păgînii, la fel şi cu ereticii. în aceste discuţii, el dădea dovadă de multă răbdare şi tărie. El a călătorit mult. Astfel îl găsim la Efes, unde a purtat discuţia cu evreul Trifon. Discuţia a scris-o într-o carte intitulată „Dialogul cu iudeul Trifon". Apoi îl găsim la Roma împotrivindu-se unui filozof fals numit Crescens.
Cea mai de seamă activitate a lui însă a desfăşurat-o apărînd creştinismul împotriva nedreptelor învinuiri de tot felul. Prin scrisul lui, glasul creştinilor s-a auzit înaintea împăraţilor. Adînc convins de dreptatea cauzei sale, pledează cu toată autoritatea în numele veşnicei

legi a justiţiei contra atîtor violenţe făcute creştinismului şi arată clar, că el crede că face un serviciu ţării sale, denunţînd aceste nelegiuiri. în introducerea „Apologiei", el spune:
„Către împăratul Titus - Aelius - Adrian - Antonius -Pius - Cezar August - şi către fiul său, eminentul filozof şi prieten al ştiinţei, fiul lui Lucius Cezar prin natură şi fiul împăratului prin adopţiune, către venerabilul Senat şi către întreg poporul roman. In numele acestor oameni urîţi pe nedrept şi faţă de care s-au făcut atîtea abuzuri, eu, Iustinian, unul dintre ei, vă prezint acest discurs şi petiţie. Tu, care peste tot eşti proclamat cel pios, paznic al dreptăţii, prieten al adevărului, faptele tale vor arăta dacă meriţi aceste titluri. Ţinta mea nu este nici să te măgulesc prin această scrisoare, nici să obţin vreun favor.
Eu simplu vă cer să ne judecaţi după regulile unei amănunţite şi luminate echităţi şi nu după o simplă presupunere, nici în numele unei superstiţii sancţionate de voi, spre a place oamenilor, nici după o pornire ne-gîndită, nici după o convingere din calomnii. Aceasta ar însemna să vă judecaţi pe voi înşivă, căci noi nu ne temem de nici un rău care ni s-ar face de cineva, atîta vreme cît nu sîntem găsiţi vinovaţi de nici o crimă..." Cu o forţă remarcabilă, el se ocupă apoi de acuzaţiile aduse creştinilor, le spulberă una după alta, şi după practica vechilor apologişti, atacă pe adversar în timp ce se apără pe sine; întorcînd împotriva lor sabia pe care le-a smuls-o din mînă. Captele de acuzaţie contra creştinilor erau trei: că sînt atei, că sînt rebeli şi că sînt făcători de rele.
La prima acuzaţie, el face o acceptare că da, sînt atei, căci ei nu cred în zeii păgîni, dar că aceştia nu

sînt
46

dumnezei, ci doar diavoli şi că acest ateism glorios pe care ei îl au, este ca al lui Socrate, care la fel a fost jertfit, ca şi ei, pentru cauza marelui adevăr. Face apoi o respingere a acestei acuzaţii, arătînd că nu sînt atei, ci că ei cred în Dumnezeul adevărului, Tatăl dreptăţii, a înţelepciunii şi a tuturor virtuţilor, Cel Preasfînt. Că Lui I se închină, pe El îl onorează prin cuvînt şi fapte şi că vreau să împărtăşească tuturor adevărul-pe care ei l-au primit.
La cea de a doua, acuziţia de rebeliune, Iustin nu-i cu nimic mai prejos în apărarea sa. El arată că împărăţia întemeiată de Hristos este o împărăţie pur spirituală şi că progresul ei nu stînjeneşte cu nimic pe cel al imperiului. Enunţă apoi principiile înţelepte ale bisericii primitive, atitudinea lor faţă de stat şi faţă de autorităţi. Pomeneşte cuvintele Domnului Isus în legătură cu birul ce trebuie dat Cezarului. Argumentează, în continuare, că nici o doctrină nu este mai bine adaptată spre menţinerea ordinei şi a bunei rînduieli în stat, decît doctrina creştină. Legile omeneşti sînt lipsite de puterea de constrîngere, căci totdeauna oamenii năzuiesc să scape de ele. Dar cum vor scăpa de Dumnezeul care vede toate lucrurile şi ştie nu numai ce facem, ci chiar şi ce gîndim? Respinge învinuirea de crime şi că sînt făcători de rele, prezentînd un admirabil tablou al vieţii lor curate, precum şi a închinăciunii, a învăţăturilor şi a practicilor lor. De altfel intră în prea multe amănunte ale doctrinei, depăşind cadrul unui tratat de apologie. Dar se vede că el a folosit şi această cale de a răspîndi învăţătura creştină.
în ciuda defectelor, apologia lui a slujii model şi bază de plecare celorlalte apologii creştine, care au urmat de la cea a lui Tertulian pînă la cea a lui Origen. Nu s-a
47
putut să nu producă o puternică impresie prin francheţa şi curajul vorbirii. Profund convins că lupta dintre biserică şi imperiu este mai presus de toate o luptă între puterile cerului şi ale iadului, el nu ezită de a spune împăratului, fără ocolişuri, că, în mod inconştient, ei sînt sub influenţa duhurilor rele.
„Noi sîntem pe deplin convinşi - spune el - că conduita voastră faţă de noi este inspirată de demoni necuraţi, care caută jertfă şi omagiu de la cei ce au lepădat lumina raţiunii. Prinţi virtuoşi şi înţelepţi cum sînteţ; voi, n-ar acţiona contra raţiunii. Luaţi seama ca demonii biruiţi de noi, să nu vă dufiă pe voi în robie. Ei caută să vă aibă ca sclavi şi slujitori ai lor."
De altfel, Iustin are curajul să spună autorităţii supreme ce a decretat atîţia ani în şir toate persecuţiile că „După toate acestea, prinţii care se complac într-o părere trîndavă despre adevăr, îşi folosesc puterea numai ca hoţii de codru."
Prima apologie a lui Iustin se susţine de către anumiţi istorici că ar fi fost scrisă pe la anul 140 d. Hr. şi a fost trimisă împăratului Antoninus Pius. Nu mult după aceasta, în Grecia s-au întîmplat unele nenorociri şi vina de acestea a fost aruncată în capul creştinilor, împăratul auzind de aceste agitaţii şi de un masacru ce se pregătea pentru creştini, a scris magistraţilor unde s-au produs aceste turburări, să nu mai ia nici o măsură nouă contra creştinilor. Se pare că aceste ordine au fost rezultatul primei sale apologii. A doua a fost scrisă prin anul 160 d. Hr. şi adresată împăratului Marcu Aureliu.
Contribuţia lui Iustin la teologia creştină este de o deosebită valoare. El este unul din cei mai vechi scriitori creştini, care a fost bine versat în literatura şi
48
filozofia păgînă, prin studiile făcute înainte de convertire, şi de la care ne-au rămas unele scrieri. în dialogul cu iudeul Trifon, el discută Mesianismul lui Isus, bazat pe o bogăţie de argumente din proorocii. într-o altă lucrare tratează despre înviere. Mai tratează despre Sfînta Treime, trinitatea în unitate a Dumnezeirii. Iustin este cel ce mărturiseşte, fără înconjur, ceea ce noi azi numim perfecţiunea şi suficienţa Scripturilor ca singura regulă de credinţă. El vorbeşte de necesitatea botezului pentru cei convertiţi, arătînd că nu se aseamănă întru nimic cu vechile spălări de curăţire ale evreilor, căci toate apele unui fluviu nu ar putea spăla păcatele noastre. Curăţirea este prin Hristos. Dacă te pocăieşti de păcatele tale - spune el lui Trifon - şi-L recunoşti pe Isus ca Hristos şi dacă în păzirea poruncilor Lui, tu atribui că voia Tatălui a fost ca El să sufere aceste lucruri, spre a putea fi tu vindecat prin rănile Lui, vei obţine iertarea păcatelor. Botezul este folositor numai pentru un păcătos pocăit. Iustin nu vorbeşte nimic despre botezul copiilor, ci numai de instruirea lor. Despre Cina Domnului spune că este un act memorial al răscumpărării. Tăgăduieşte existenţa vreunei caste preoţeşti, declarînd că fiecare credincios este un preot al lui Isus Hristos. La fel procedează şi cu Sabatul, spunînd că el a fost dat lui Israel. Afirmă că creştinii nu păzesc Sîmbăta şi nu ţin legea veche. Face precizarea că legea harului, a libertăţii este legea desăvîrşită. Arată că ea se deosebeşte de legea veche prin aceea că uneşte în sine viaţa morală cu o mîntuire deja săvîrşită.
în a doua apologie, Iustin mărturiseşte că presimte apropierea sfîrşitului său, că va suferi moartea la insti-gaţia lui Crescens, un filozof păgîn cu care a avut o controversă la Roma şi căruia i-a închis gura într-o întrunire

publică. Eusebiu spune că acesta, în dorul de răzbunare, 1-a denunţat şi a fost aruncat în închisoare cu cîţiva tovarăşi de ai lui, căutînd astfel să înăbuşe în sînge, vocea ce n-a putut-o înăbuşi cu argumentele sale.
Adus în faţa tribunalului, prefectul cetăţii, Rusticus, un filozof stoic, instructor de a lui Marcu Aureliu, 1-a ascultat pe Iustin mărturisind marea filozofie a lui Hristos, în care spunea el: „După o căutare atît de obositoare, am găsit pacea şi liniştea." La cererea magistratului de a defini această filozofie, el a expus, în cuvinte pline de forţă, credinţa lui în Dumnezeul cerului şi al pă-mîntului şi în Fiul Său, „Domnul Adevărului"; apoi a adăugat: „Sînt prea mic ca să pot spune ceva mare despre Hristos." întrerupîndu-1, magistratul îl întrebă în bătaie de joc dacă el crede că se va înălţa la ceruri, cînd i se va tăia capul. îndată Iustin îi răspunse: „Da, ştiu! Şi aceasta depăşeşte orice posibilitate de îndoială. Ştiu că mă voi înălţa."
Cînd a fost îndemnat să aducă jertfă şi va fi eliberat, el spuse: „Dorinţa noastră mare este să suferim pentru Hristos, căci aceasta ne dă încredere înaintea înspăimîn-tătorului Său scaun de judecată, la bara căruia va avea să stea lumea întreagă."
Sentinţa de condamnare la moarte a fost dată şi executată în aceeaşi zi. Pe drept cuvînt el a fost supranumit Iustin „Martirul". El a fost martirizat în anul 165 d. Hr.
Puţini martiri au slujit adevărul atît de desinteresaţi şi de curajoşi ca el. Largheţea inimii sale şi rîvna aprinsă a minţii sale îşi aveau izvorul în dragoste. Elocvenţa lui curgea din inima lui. Talentele lui nu au fost prea strălucite, dar cunoştinţele cîştigate în tinereţe, luminarea minţii prin descoperire divină, experienţele lui au de-

venit sugestii mult roditoare pentru sine şi a dat bisericii o moştenire de gîndire, care dezvoltată şi pîrguită hi Alexandria, a format baza marei apologii a creştinismului.
„Ferice de morţii care mor în Domnul. Da, zice Duhul, ei se vor odihni de ostenelile lor, căci faptele îi urmează" (Apoc. 14:13).

Martiri din Galia

Valul de persecuţii a atins tot imperiul, dar ele au fost deosebit de crunte în Galia. Mai ales în oraşul Lion, torturile care s-au aplicat creştinilor depăşesc puterea de a le descrie. Toate metodele de schingiuire şi pedepsire au fost adoptate: despuierea de bunuri, exilul, gama durerilor, spînzurătoarea şi arderea pe rug. Chiar şi slugile şi sclavii creştinilor au fost torturaţi ca să-i facă să-şi acuze stăpînii. Iată cîţiva din cei martirizaţi:
Blandina a fost o tînără sclavă, slabă ca constituţie fizică, dar puternică în credinţă. Denunţată fiind, ea a fost supusă torturilor. Intenţia era s-o facă să se lapede de credinţă. Dar ea a primit atîta putere de sus, că schingiuitorii au obosit ei torturînd-o şi se mirau cum ea poate să rabde toate. A fost chinuită de dimineaţa pînă seara, fără s-o poată face să se lapede de credinţă. La toate insistenţele lor, ea le răspundea: „Sînt creştină şi nouă nu ne puteţi face nici un rău." Alţii sub presiunea grozavă a asupritorilor şi a oribilelor torturi s-au lepădat şi au acceptat să jertfească idolilor, dar ea a rămas tare. Atunci a fost dusă în arenă, legată de un stîlp, apoi s-a dat drumul fiarelor sălbatice, dar ele nu i-au făcut nici un rău. A fost dusă din nou la închisoare, unde a

vestit celorlalţi credincioşi închişi suferinţele ei. Cîteva zile ea a fost supusă la tot felul de chinuri. Prăjită pe jumătate au aruncat-o în coarnele unui bour sălbatic. Fiindcă acesta nu a omorît-o, ci doar a străpuns-o cu coarnele, a venit un călău, care cu o lovitură de pumnal, a pus capăt martiriului ei. Ea a murit în timpul domniei lui Marcu Aureliu, în anul 177 d. Hr.
.*Sanctus,* un diacon din Viene, a fost dat maltratării tot cam prin această vreme. Toate suferinţele le-a răbdat cu multă tărie, singurul strigăt ce-1 scotea era „Sînt creştin!" Farfurii de aramă, înroşite în foc, i-au fost aplicate pe părţile sensibile ale corpului, contrac-tîndu-i tendoanele. Fiindcă a rămas neclintit, a fost trimis din nou la închisoare. După cîteva zile, a fost adus din închisoare şi supus schingiuirii. Cu trupul tot zdrobit, a fost aruncat iarăşi în temniţă, apoi l-au decapitat.
Vetius Agotus, un tînăr care a pledat pentru cauza creştinilor, întrebat fiind dacă şi el este creştin, a răspuns: „Da!" Numaidecît a fost condamnat şi el la moarte. Mulţi din cei mai slabi au fost întăriţi de curajul acestui tînăr şi au fost gata să-şi mărturisească şi ei credinţa lor şi să împărtăşească şi ei aceeaşi moarte.
Fotinus, un bătrîn presbiter din Lion, care la vîrsta de 90 de ani, a fost atît de brutalizat de mulţimea înfuriată, încît după două zile de la aruncarea sa în temniţă, şi-a dat sufletul.
Valerian şi *Marcelus,* doi tineri care erau rude apropiate, au fost întemniţaţi la Lion pentru că erau creştini. Datorită unor împrejurări, au fugit. Au apucat drumuri diferite. Marcelus a convertit pe mulţi în regiunile Besanton şi Chalons. Fiind arestat, a fost dus în faţa lui Priscus, guvernatorul acelor părţi. Magistratul cunoscîn-du-1, a poruncit să fie legat de mai multe ramuri ale unui

copac, pentru ca prin zmucituri să fie prefăcut în bucăţi. Nereuşind această invenţie, a fost luat şi dus la Chalons să participe la nişte sacrificii idoleşti. Refuzînd aceasta, a fost dat torturării. După aceea a fost legat de mijloc şi atîrnat sus. în această poziţie a fost ţinut trei zile. Moartea a pus capăt suferinţelor sale.

Valerian a fost prins şi el şi dus înaintea lui Priscus, care îl trimise la scaunul de tortură, apoi 1-a decapitat, în acelaş an cu Marcelus, rudenia sa.

La Lion s-a folosit mult scaunul înroşit. Condamnatul era ţinut pe el pînă ce i se prăjea toată carnea. Era o tortură teribilă. Alţii au fost cusuţi în plase, ca să nu poată să se apere, apoi au fost aruncaţi în coarnele taurilor sălbatici. Trupurile celor ce mureau în temniţă, mai înainte de vremea execuţiei, erau aruncate la cîini. Răutatea păgînilor a mers pînă acolo ca puneau oameni să păzească trupurile pînă ce erau mîncate, ca nu cumva să vină cineva din prietenii celor morţi să le fure trupurile.

Felicitata a fost o doamnă de rang înalt şi mare abilitate. Era mamă a şapte copii. Ea a devenit o creştină devotată. Pe cei şapte fii i-a educat cu mare grijă. Cam prin acest timp, imperiul a fost bîntuit de cutremure, foamete şi inundaţii. Vina a fost pusă pe creştini, că ei ar fi toată cauza acestor dezastre. Felicitata a fost implicată şi ea în acuzaţie. Fiind denunţată, împăratul a dat ordin guvernatorului roman Publius, să ia măsurile cuvenite împotriva ei şi a familiei ei. La interogatorii şi cercetări, Publius a început cu mama, crezînd că dacă o va determina pe ea să-şi lase credinţa, exemplul ei va fi urmat de fiii ei. Lovindu-se de fermitatea ei, Publius îşi schimbă metoda şi îi spuse că va nimici întîi familia apoi pe ea. Dar ea i-a spulberat şi această

ameninţare. Publius a cerut să fie aduşi înaintea lui fiii ei şi i-a cercetat pe fiecare în parte. Toţi au rămas neclintiţi în credinţa lor. Atunci toată familia a fost condamnată la moarte. Ianuarie a fost biciuit şi strivit sub greutăţi. Filip şi Felix au fost omorîţi zburîndu-le creierii cu măciuca. Silvanus, cel de al patrulea, a fost aruncat într-o prăpastie, iar ceialalţi trei mai tineri: Alexandru. Vitalis şi Martialis au fost decapitaţi cu sabia. Mama a fost omorîtă de aceeaşi sabie, care era încă roşie de sîngele fiilor ei.

Epipodius şi *Alexandru* au fost doi creştini renumiţi. Aveau o unitate şi caldă părtăşie frăţească. Primul a fost un tînăr născut la Lion, al doilea a fost născut în Grecia. Ei au fost foarte activi şi buni credincioşi. Cînd a fost dezlănţuită prigoana la Lion, ei erau în floarea tinereţii. Pentru a se feri de persecuţie, ei au încercat să se ascundă în satul vecin. Aici au fost găzduiţi pentru o vreme de o văduvă creştină. Dar răutatea prigonitorilor i-a urmărit şi găsindu-i, au fost aruncaţi în închisoare fără nici o cercetare. După trei zile au fost aduşi în faţa guvernatorului şi anchetaţi înaintea unei mari mulţimi de păgîni. Ei au folosit şi această ocazie spre a-L mărturisi pe Hristos şi divinitatea Lui. Văzînd aceasta, guvernatorul se înfurie zicînd: „Ce rost au toate persecuţiile, dacă ei totuşi rămîn credincioşi şi îndrăznesc să-L mărturisească pe Hristos, iar vechilor zei refuză să le sacrifice?"

Atunci guvernatorul a încercat să-1 ispitească pe Epipodius, care era mai tînăr. El pretindea că are milă de starea lui şi că îl sfătuieşte să nu se ruineze prin încăpăţînare. „Zeilor noştri - continuă el - li se închină cea mai mare parte a lumii şi chiar împăraţii. Noi îi adorăm cu serbări, cu praznice şi veselie, în timp ce voi

slăviţi pe un răstignit. Noi îi onorăm aruncîndu-nc în braţele plăcerilor; voi, prin credinţă, sînteţi fără de această desfătare a simţurilor. Religia noastră se bucură de sărbători, a voastră de posturi; a noastră de bucuriile vieţii, a voastră de sărăcăcioasa virtute a castităţii. De aceea, te sfătuiesc, renunţă la o aşa religie aspră şi bucurate de acele prilejuri pe care lumea le oferă şi pe care tinereţea ta le pretinde."

La acestea, Epipodius i-a răspuns: „Pretinsa ta milă e adevărată cruzime, iar viaţa plăcută pe care mi-ai descris-o, este urmată de osînda veşnică. Hristos a suferit pentru noi, ca plăcerile noastre să fie nemuritoare. El a pregătit pentru urmaşii Săi o veşnicie de fericiri. Omul este compus din două părţi: trup şi suflet; primul este slab şi pieritor, dar trebuie să slujească celuilalt. Sărbătorile voastre idoleşti pot să mulţumească partea muritoare, dar ele rănesc pe cea nemuritoare. Deci, acelea ce distrug cea mai de valoare parte a omului, cu adevărat nu pot fi bucurii. Plăcerile voastre vă duc la moarte veşnică; durerile noastre la fericire veşnică."

Pentru aceste îndrăzneţe cuvinte, Epipodius a fost bătut aspru şi apoi pus pe scaunul de tortură. Aici a fost chinuit oribil. După ce a suportat totul cu o răbdare minunată, a fost dus şi decapitat.

Alexandru a fost adus înaintea judecătorului după două zile, şi fiindcă n-a vrut cu nici un chip să renunţe la creştinism, a fost aşezat şi el pe scaunul de tortură, ca şi tovarăşul său şi bătut groaznic de trei călăi, care se schimbau cu rîndul pînă ce l-au omorît în bătăi. Toate suferinţele de nedescris Ie-a înfruntat cu mult curaj.

Apolonius a fost un senator roman ce a devenit creştin. El a suferit mult pentru credinţa sa în timpul

domniei lui Comodus, fiul lui Marcu Aureliu, care a urcat la tron în anul 180 d. Hr., cînd a murit tatăl

său. Apolonius a fost un bărbat eminent. El cunoştea bine literatura din vremea sa şi tot aşa de bine cunoştea şi perceptele religiei lui Hristos. El a fost acuzat de unul din sclavii săi, numit Sever. Pe baza edictului împăratului Traian, acuzaţia a fost luată de bună. Această lege prevedea că acuzatul să fie condamnat la moarte, dacă nu-şi schimbă religia. Aceeaşi lege prevedea însă că şi denunţătorul să fie omorît pentru defăimare. în baza acelei legi ridicole, Apolonius a fost luat la cercetări. Nevrînd să-şi schimbe convingerile şi credinţa, din ordinul senatului roman la care el a apelat, a fost condamnat să fie decapitat, iar sclavului i-au rupt picioarele şi apoi a fost omorît şi el.
Fructuosus, presbiter din Taragon, pe coasta de răsărit a Spaniei şi doi diaconi: Augurius şi Eulogius, au fost arşi de vii pentru că au mărturisit că sînt creştini.
Malcus, Alexandru şi *Priscus,* trei creştini din Palestina şi o credincioasă s-au prezentat de bună voie şi au declarat că sînt creştini, fapt pentru care au fost osîndiţi să moară sfTşiaţi de tigri.

Trei sute în cuptor

Unul din cele mai înspăimîntătoare evenimente descrise în istoria martirilor creştini, atît din punct de vedere al numărului cît şi a felului morţii lor, a avut loc la Utira, una din cele mai mari cetăţi din Africa de Nord. Din ordinul proconsulului, trei sute de creştini au fost aduşi în faţa unui cuptor de ars var.
Alăturea
56
a fost ridicat un altar şi creştinii trebuiau ori să sacrifice zeilor păgîni, ori să îndure înspăimîntătoarea moarte prin aruncarea în cuptorul învăpăiat. E minunat de notat faptul că din trei sute de persoane, nici unul n-a fost gata să sacrifice pe altar, spre a-şi salva viaţa, ci toţi au preferat să fie aruncaţi în cuptorul aprins.
Apologetul Lactanţiu, care a trăit în veacul al doilea, spune că suferinţele creştinilor din timpul său nu pot fi descrise. El zice: „De aş avea cel mai puternic glas din lume şi chiar o sută de limbi, n-aş putea spune toate păcatele săvîrşite - şi înşira toate uneltele de chin, născocite de mintea ageră a autorităţilor şi folosite contra creştinilor."

Tertulian apărător neînfricat

Quintus Septimius Florens Tertulianus a fost cel mai mare scriitor creştin din Africa. El s-a născut în anul 160 d. Hr. Era fiul unui centurion păgîn. A studiat filozofia, literatura, retorica, medicina şi îndeosebi dreptul. El s-a distins ca avocat şi orator în Cartagena, Africa de Nord. După cum mărturiseşte el însuşi, în tinereţe a trăit o viaţă dezordonată.
Curajul dovedit de martirii creştini - spune Eusebiu - a impresionat aşa de mult pe tînărul Tertulian, încît a devenit creştin. în calitatea sa de avocat, a asistat desigur la judecarea creştinilor, şi faptul că în cele mai cumplite chinuri, ei preferau mai degrabă să renunţe la viaţă, decît la învăţătura lor scumpă, l-au zguduit pe Tertulian. Cu toate că şi-a dat seama de cele ce avea să înfrunte, el a părăsit păgînismul prin anul 195 şi a apucat calea crucii.
57
Prea puţin s-au gîndit cei ce mureau pentru Hristos că seninătatea feţei lor şi adînca lor dragoste faţă de Domnul poate ridica din rîndul privitorilor pe unul din bărbaţii cei mai de seamă ai Cartagenei, determinîndu-1 să-şi dedice viaţa sa lui Hristos. Dar el a cunoscut această experienţă şi a fost gata s-o spună chiar şi guvernatorilor în nemuritoarele cuvinte: „Ne facem chiar mai numeroşi ori de cîte ori sîntem seceraţi de voi; sămînţa este chiar sîngele creştinilor."
Nu după multă vreme de la convertirea sa, prin anul 200, este ales presbiterul bisericii - presbiter eclesiae -în Cartagena. El cunoştea cele patru evanghelii şi le afirmă în mod accentuat autoritatea lor, spunînd că sînt scrise de apostoli şi de tovarăşii lor. El ne informează cum biserica creştină încă de timpuriu a ştiut să facă deosebire între scrierile autentic inspirate şi între cele false. Dă un caz cum un presbiter, care a scris o lucrare în numele lui Pavel: „Acta Pauli et Teclae", mărturi-sindu-şi vina, a fost pedepsit de biserică cu înlăturarea sa din slujbă. La fel cunoştea Faptele Apostolilor, 1 Petru, 1 Ioan, cele 13 epistole ale lui Pavel şi Apocalipsa. Deci, cunoştea 21 din 27 cărţi ale Noului Testament.
El a fost un creştin puritan în convingeri şi în practică. E adevărat că uneori a pus accentul prea mare pe fapte meritorii, pe celibat şi milostenii. De altfel, în biserică deja începuseră unele devieri de la simplitatea Evangheliei, în unele locuri începuseră să boteze copiii. El s-a opus acestei abateri şi astfel - spune Neander -biserica din Africa de Nord a susţinut vechea practică. Alte abateri au fost: ierarhia bisericească, monahismul şi rugăciunile pentru morţi. încă de prin anul 169 d. Hr. a început să se arate dorinţa unora de a domina, ideia de papalitate. Episcopul Victor al Romei
58
a rupt relaţiile frăţeşti cu bisericile din Asia Mică, pentru că acestea au refuzat să sărbătorească Pastele la data fixată de el. Monahismul era în floare şi un spirit lumesc a început să se arate în biserică datorită faptului că unii fiind botezaţi de mici copii, nu aveau naşterea din nou şi trăiau în felul lumesc.
în anul 202, pe cînd era în vîrstă de 45 ani, din cauza firii sale neîngăduitoare, el trece la Montanism, o sectă, care după spusele lui Vedder, nu a fost o sectă nouă, ci din contră era o reacţie a vechii biserici

primitive la tendinţa învederată de a se asemăna cu lumea în organizare şi în comportare. Montanus, conducătorul sectei, nu voia să facă reforme noi, ci să readucă viaţa de sfinţenie şi să întărească disciplina bisericească, slăbită în multe locuri. Această grupare cerea ca membrii bisericii să fie numai cei născuţi din nou, deci o întoarcere la principiul Noului Testament. Ei se numeau creştini spirituali sau duhovniceşti, în contrast cu ceialalţi pe care îi numeau creştini fireşti. Din cauza că Tertulian a îmbrăţişat ideile montaniste, biserica ortodoxă nu-1 numără printre aşa numiţii părinţi bisericeşti, ci doar ca scriitor bisericesc.

El avea un temperament de luptător neînfricat. Prin scrierile sale, el a adus mari servicii cauzei creştinilor. El a luptat pe mai multe fronturi. Pe de o parte, i-a apărat pe creştini prin scrieri către guvernatorii provinciilor romane, pe de altă parte, a combătut cu multă rîvnă şi pricepere pe păgîni şi pe eretici, atacînd fără cruţare orice rău văzut printre creştini. Se cunosc de la el peste 30 de scrieri. Din punct de vedere al conţinutului, scrierile lui se împart în trei categorii: 1) scrieri cu caracter apologetic şi polemic, care se referă la relaţiile dintre creştini

59

şi păgîni; 2) scrieri de educaţie morală şi religioasă a creştinilor; 3) scrieri cu caracter polemico-dogmatic, îndreptate împotriva diferitelor erezii şi a iudeilor.

Cea mai de seamă scriere din prima categorie şi chiar din toate scrierile lui, o adevărată operă, este Apologeticum, o apărare adresată guvernatorilor provinciilor romane. Lucrarea are 50 de capitole şi se poate împărţi în trei diviziuni principale: prefaţă, cuprins şi epilog.

în prefaţă (cap. 1-6), el arată motivele care l-au determinat să scrie această apărare. „Creştinii - zice el - sînt condamnaţi fără nici o cercetare, numai la auzul numelui de „creştin". Adevărul - pe care el personi-ficîndu-1 îl face apărătorul creştinilor - nu are voie să rostească nici un cuvînt de apărare. Aşa stînd lucrurile, trebuie cel puţin pe calea scrisului să ajungă adevărul la guvernatorii provinciilor (cap. 1-3), apoi discută natura legilor pe baza cărora sînt condamnaţi creştinii (cap. 4-6).

In partea a doua, Tertulian combate toate acuzaţiile, împărţindu-le în două categorii: crime ascunse sau secrete şi crime pe faţă. în primul rînd, creştinii erau învinuiţi de unele crime secrete (cap. 7-9), ce s-ar săvîrşi odată cu tainele lor religioase. El arată că romanii cred aşa ceva, pentru că ei înşişi săvîrşesc adevărate crime la misterele cultului lor. Apoi creştinii erau acuzaţi de unele crime religioase, de sacrilegii pentru că nu adorau zeii păgîni şi de crime contra împăratului pentru că nu sacrificau împăratului (cap. 10-38). Discutarea acestor crime săvîrşite pe faţă constituie miezul apologiei.

De exemplu la învinuirea de ateism, el acceptă învinuirea şi spune că da, creştinii nu cred în zei. Dar arată că zeii nu sînt Dumnezeu. Creştinii îl servesc şi-L adoră pe adevăratul Dumnezeu, dar tocmai ei, păgînii, sînt cei ce îşi blastămă zeii, rîd de ei în legende, îi scot la vînzare pe piaţă. Deci, lor li se potriveşte acuza aceasta.

Tertulian, omul cu o logică ascuţită, cu cunoştinţe juridice bogate, cu spirit înalt de dreptate faţă de fraţii săi de credinţă şi cu un adînc devotament faţă de Dumnezeul său, a luat cauza creştinilor în mîinile sale şi a întocmit pledoaria aceasta.

în cap. 39-45, el se ocupă de mesele comune ale creştinilor, numite agape; arată că nu creştinii sînt de vină pentru calamităţile ce se abat asupra imperiului şi precizează că ei iau parte la tot ce e bun cerut de societate.

în epilog, Tertulian dovedeşte că creştinismul nu este o filozofie, ci este urmarea unei revelaţii divine. Apologia sa se deosebeşte de toate celelalte apologii prin documentaţia juridică şi politică. El discută acuzele aduse creştinilor de către păgîni şi apoi, printr-o întorsătură caracteristică spiritului său, răstoarnă aceste acuze peste capetele acuzatorilor, arătînd că tocmai ei sînt cei vinovaţi. Iată cîteva pasaje din ea de toată frumuseţea:

„Adevărul nu se roagă de nimic în sprijinul cauzei sale, ca unul care îşi cunoaşte menirea sa în lume. El ştie că îşi duce viaţa pe acest pămînt ca un adevărat străin, că este ameninţat să-şi afle la fiecare pas duşmani printre străini şi că familia, locuinţa, speranţa, răsplata şi buna sa cinstire se află numai în cer. Aici pe pămînt, nu cere decît un singur lucru: să nu fie condamnat mai înainte să fi fost cunoscut" (Apologeticum 1:3).

60

61

El condamnă uşurinţa judecătorilor, care fără să cerceteze cu de-amănuntul, fără să cunoască bine fondul, pronunţă osînde grave impotriva creştinilor. El zice: „Mărturie a necunoaşterii voastre, care în timp ce scuză nedreptatea, o osîndeşte de fapt, stă în împrejurarea că toţi care mai înainte ne urau, pentru că nu cunoşteau ce anume este acel lucru pe care îl urau, îndată ce încep a cunoaşte, încetează şi ura lor. Aceştia se fac creştini fără îndoială, în urma celor aflate şi încep a urî ceea ce ei făcuseră mai înainte şi a mărturisi de acum pe faţă tocmai ce urîseră, şi numărul acestora este pe atît de mare, pe cît ne este şi învinuirea" (1:6).

Cît de răspîndit ajunsese creştinismul pe vremea lui Tertulian, se constată din cuvintele: „Se strigă

împotriva noastră că cetatea este ca şi stăpînită de noi; că pe ogoare, în fortăreţe, pe insule, pretutindeni predomină creştinii; se întristează, ca de o mare nenorocire, că oricare ar fi sexul, vîrsta, starea socială sau rangul, trec de partea acestui nume (de creştin). Sau într-un alt pasaj: „Sîntem de ieri, şi totuşi am ajuns să umplem pămîntul şi toate ale voastre, oraşele, unsulele, municipiile, consfătuirile voastre intime, tribunele, adunările poporului, palatul, senatul, forul, numai templele vi le-am lăsat" (1:7; 37:4).
Această răspîndire ar fi trebuit să-i facă pe conducători să gîndească puţin. El zice: „Şi cu toate acestea, nici chiar împrejurarea aceasta nu-i face să-şi îndrepte mintea spre existenţa unui oarecare bun ascuns. Nici gînd să fie mai drepţi în bănuiala lor. Nu le place a cerceta mai de aproape. Le place a nu cunoaşte, pe cînd alţii se bucură că au cunoscut" (1:8).
La fel acceptarea cu bucurie a osîndei ar trebui să le dea de gîndit. „Cei răi, intenţionat caută să stea în
62
umbră, se feresc de a ieşi la iveală, tremură cînd sînt învinuiţi, nu mărturisesc cu uşurinţă nici chiar atunci cînd sînt supuşi torturilor; fără îndoială, se întristează cînd sînt osîndiţi. Dar de ce nu face creştinul la fel? Nimeni nu se ruşinează, nimănui nu-i pare rău, afară numai că n-a fost mai înainte creştin. Esîc pîrît, se fălеşte; este acuzat, nu se dă în lături; este cercetat, mărturiseşte de la sine cu voie bună; de este osîndit, mulţumeşte. Ce fel de rău este acesta, care nu are nici una din caracteristicile fireşti ale răului: teama, ruşinea, prefăcătoria, căinţa, jeluirea? Ce fel de rău este acesta, cînd cel învinuit se bucură? Pentru el, învinuirea este ceva de dorit şi osînda este fericire curată. N-ai putea s-o numeşti nebunie, tu care ţi-ai pus în minte să n-o cunoşti?" (1:11-13).
Apoi ironizează anchetele lor şi folosirea torturilor pentru stoarcerea mărturisirilor de la creştini. „Zilnic sîntem spionaţi, zilnic sîntem trădaţi" (7:4). „Strigă omul în gura mare „Sînt creştin!" Ce este, el spune. Tu voieşti să auzi ce nu este. Voi, care sînteţi puşi să stoarceţi, prin chinuri, adevărul, de la creştini vă străduiţi să stoarceţi minciuna. „Asta sînt ce mă întrebi dacă sînt, zice creştinul. De ce mă chinuieşti în dispreţul legilor? Mărturisesc de bună voie şi totuşi mă chinuieşti; ce-ai face dacă aş tăgădui?" Desigur, altora care ar tăgădui nu le-aţi da aşa uşor crezare; pe noi, dacă ar fi sătăgăduim, ne-aţi crede îndată. Pe creştin îl socotiţi vinovat de toate nelegiuirile... şi pe el îl constrîngeţi să tăgăduiască, ca să-1 achitaţi de orice pedeapsă, de care n-aţi putea să-1 achitaţi, dacă n-ar tăgădui. Aceasta înseamnă ca vă abateţi de la lege. Voiţi să tăgăduiască că este vinovat, ca să-1 declaraţi nevinovat, şi aceasta fără voia lui, fără vreo vină despre trecut" (2:13-16).
63

Despre neparticiparea creştinilor la plăcerile şi la distracţiile lor, Tertulian spune: „Cît despre spectacolele voastre, ne lipsim uşor de ele, la fel cum ne lipsim şi de originile lor, despre care ştim că au fost plănuite din superstiţie, cum nu luăm parte nici chiar la lucrurile din care îşi trag începutul. Nu aveţi nimic de zis cu privire la nebunia din circ, la imoralitatea din teatru, la cruzimile din arene, la deşertăciunea din localurile unde se exersează luptătorii înainte de lupte. Epicurienilor li s-a îngăduit să stabilească chiar o realitate a plăcerii, adică egalitatea sufletelor; în ce vă jignim dacă şi noi ne făurim alte plăceri? Dacă, la urma urmei nu ştim să ne desfătăm, este paguba noastră, dacă cumva este aşa, iar nu a voastră. Dar - ziceţi voi - ne lepădăm de ceea ce vouă vă place. Nici pe voi însă nu vă desfătează plăcerile noastre" (38:4, 5).
Faptul că creştinii erau învinuiţi de toate relele şi calamităţile ce se abăteau asupra imperiului roman, reiese din cuvintele: „Dacă Tibrul se revarsă peste malurile sale, dacă Nilul nu adapă ogoarele, dacă norii refuză să plouă, dacă pămîntul se cutremură, dacă bîntuie foametea şi molima, întotdeauna strigătul este: „La lei cu creştinii!"
In ce priveşte statornicia creştinilor, Tertulian are cuvinte de toată frumuseţea. El spune: „Arşi cu vreascuri, legaţi la jumătatea unui stîlp, aceasta este înfăţişarea biruinţei noastre; aceasta este haina împodobită a izbînzii noastre; pe un astfel de podium ne sărbătorim noi biruinţa" (50:3).
Iar despre zădărnicia şi rezultatul invers al prigoanei, el spune: „Puteţi să ne chinuiţi, să ne ţintuiţi pe cruce, să ne osîndiţi, să ne striviţi... toate vor fi de prisos. Dimpotrivă, va fi un îndemn în plus pentru credinţa
64
noastră. Ne facem chiar mai numeroşi, ori de cîte ori sîntem seceraţi de martirajul vostru; sămînţa este **chiar** sîngele creştinilor" (50:12-13).
Apologia lui Tertulian este o lucrare literară excelentă. Antitezele ei sînt măreţe: „Murim, dar învingem." „Voi ne osîndiţi, Dumnezeu ne dă mîntuire."
Alte lucrări ale lui Tertulian sînt: „De testimonio animae" sau „Despre mărturia sufletului, „De oratione" (Despre rugăciune), carte care explică rugăciunea „Tatăl nostru." „De paenitentia" (Despre pocăinţă) are 12 capitole. în prima parte, el tratează pocăinţa dinainte de botez (cap. 1-6) iar în a doua parte, pocăinţa după botez (cap. 7-12). „Ad martires" este o lucrare în 5 capitole, prin care mîngîie pe cei ce erau aruncaţi în închisori şi ameninţaţi cu moartea. De altfel, zice el, lumea aceasta e o,

închisoare pentru suflet şi numai atunci se eliberează, cînd părăseşte corpul. Faptul că sînt ameninţaţi cu moartea nu trebuie să-i înspăimînte,ci din contră să-i bucure, căci ajung mai repede în faţa Adevă-rului etern, care este Dumnezeu. în „De fuga in persecu-tione", el combate părerea unora că ar fi îngăduit ca cineva să scape de persecuţii prin fugă. Lucrarea cuprinde 14 capitole. în scrierea sa, „De spectaculis", el combate spectacolele şi îndemnă pe creştini să se ferească de teatre şi circuri. „De idolatria" este o scriere în care arată că slujirea la idoli este cauza tuturor viciilor. Mai are scrieri referitoare la botez, superstiţii, trup şi suflet, înviere, monogamie şi scrieri de combatere.
Talentul lui de scriitor, pus în slujba lui Dumnezeu, a adus multe binecuvîntări creştinilor. Data morţii nu se cunoaşte în mod precis. Se ştie că a trăit pînă la adînci bătrîneţe. Unii presupun că a murit în anul 250 d. Hr.
65

Martirii celui de al cincilea val

anul 200 d. Hr.
împăratul Comodus a fost succedat de Pertinax şi acesta de Iulian. Fiecare a domnit o perioadă scurtă. După moartea celui din urmă, Sever a devenit împărat.
La puţin timp după urcarea pe tron, Sever s-a îmbolnăvit rău şi era să moară, dacă n-ar fi intervenit un medic creştin foarte dibaci. Datorită acestui fapt, el a ajuns să favorizeze pe creştini în general şi chiar să permită ca fiul său, Caracula, să fie îngrijit de o doică creştină. Astfel, creştinii au avut o perioadă de linişte, cînd s-au putut închina lui Dumnezeu fără teama de persecuţie.
După o vreme, ura împotriva creştinilor s-a reaprins. Vechile legi au fost puse din nou în vigoare. Temniţa, focul, sabia şi fiarele sălbatice au început iarăşi să facă prăpăd între creştini. Ba chiar şi trupurile moarte ale creştinilor erau dezgropate şi supuse insultelor şi batjocurii, în ciuda persecuţiei duşmanilor, creştinii s-au înmulţit nespus de mult. Tertulian, care a trăit şi în această perioadă, a scris guvernatorului din Cartagena: „Dacă voieşti ca şi mai departe să continui cu persecuţiile contra creştinilor din Africa, te întreb ce ai de gînd să faci cu miile de creştini de toate vîrstele şi din toate clasele sociale, care se vor prezenta de bună voie înaintea ta şi se vor declara creştini? Vei avea destule ruguri şi săbii să stingi viaţa acestora? Numai din Cartagena va trebui să duci la eşafod o zecime din locuitori. Apoi, printre victime, vei afla rudele şi prietenii tăi cei mai intimi, persoane distinse ale oraşului, bărbaţi şi femei din familii nobile. Dacă nu ţi-e milă de noi, fie-ţi milă
66
de Carrtagena şi de provincia cu a cărei guvernare eşti încredinţat."
Valul de persecuţie a cuprins tot imperiul. Iată cîţiva din martirii mai de seamă din această perioadă:
Leonida a fost tatăl vestitului scriitor bisericesc Origen. Pentru că a mărturisit că este creştin a fost prins, torturat şi condamnat la moarte. înainte de execuţie, Leonida a primit din partea lui Origen, care pe atunci era băieţandru, o scrisoare cu remarcabilile cuvinte: „Nu cumva, dragă tată, grija pentru noi să te facă să-ţi schimbi hotărîrea. La cîtva timp Leonida a fost decapitat. Mulţi din prietenii lui Origen au suferit martirajul în această vreme. Printre ei au fost doi fraţi numiţi Plutarh şi Serenus şi alţi doi, Heron şi Heraclide, care au fost decapitaţi. O credincioasă numită Rais a primit să i se toarne păcură fierbinte pe cap, iar după aceea i-au dat foc şi a fost arsă de vie. La fel au făcut şi cu mama ei Marcela.
Potamiena, o soră a martirei Rais, a fost arestată, judecată şi condamnată la moarte, ca atîţia alţii.
Basilide, ofiţerul însărcinat cu execuţia ei, văzînd seninătea şi fericirea ei, a devenit creştin. După aceea, cînd i s-a cerut să depună un jurămînt oarecare, el a refuzat spunînd că pe idoli nu mai poate jura deoarece e creştin. La început, poporului nu-i venea să creadă, dar curînd el le dădu dovada, căci fiind tras în faţa judecătorului, el mărturisi din nou. Atunci fu aruncat în închisoare şi a doua zi primi să i se taie capul cu sabia.
Irineu, presbiterul bisericii din Lion, a fost martirizat tot cam prin această vreme. El a fost născut în Grecia şi a primit o educaţie creştină. După martirajul lui Fotinus a fost însărcinat el cu păstorirea bisericii, slujbă pe care a îndeplinit-o pînă la moarte cu multă abilitate.
67
în general, se presupune că el ar fi scris suferinţele martirilor din Lion. De la el au rămas cîteva scrieri.
Luptele între gladiatori sau între prizonierii de război, între sclavi sau criminali cu fiarele sălbatice, era o distracţie deosebită pentru locuitorii Romei. împăratul, care putea să dea mai mult spectacole de acestea, era idolul poporului.
Un circ imens, clădit din piatră, numit Coloseum, s-a început sub Vespasian şi s-a terminat sub Titus. Aici aveau să se dea spectacole. Ruinele lui se mai văd şi azi. Jos era o arenă, iar de jur împrejur cuştile fiarelor sălbatice., cărora li se dădea drumul în timpul spectacolului, în Coloseum, cei o sută de mii de spectatori ocupau loc pe băncile aşezate în formă de amfiteatru, ca toţi să poată vedea. Rîndul ultim de bănci era la vreo 52 m. înălţime. în primele rînduri din faţa era loja imperială, unde lua loc împăratul şi curtenii săi. Colo-seumul avea o lungime de 200 m. şi o lăţime de 170 m. Clădirea era fără acoperiş.

Numai în timpul jocurilor din arenă se trăgea sus o perdea de pînză. Se spune că la inaugurarea Coloseumului a fost o serbare de o sută de zile. Pentru acest scop a fost aduse 5000 de fiare sălbatice din toate părţile, care au fost eliberate din cuşti rînd pe rînd şi omorîte în cursul luptelor. în Această arenă, foarte mulţi urmaşi ai lui Hristos şi-au isprăvit alergarea, înconjuraţi de un nor aşa de mare de martori. Numai sîngele lor, ce a îmbibat nisipul arenei, va putea mărturisi în ziua judecăţii, cît de mare a fost numărul lor. Ori de cîte ori se abătea asupra imperiului vreo nenorocire, vina se arunca asupra creştinilor şi pe străzile Romei se auzea strigătul mulţimii: *„La lei cu creştinii."*
68

După anul 200 persecuţiile au fost deosebit de crunte în părţile Africii de Nord. Cartagena, oraş în plină înflorire, cu mare belşug de bogăţii, dar mai mare de păcate şi stricăciuni, era un centru al creştinismului, încă înainte ca Sever să dea decretul imperial de aspră prigonire, proconsolul Saturninus luă el iniţiativa şi dezlănţui furtuna persecuţiei. Primul martir al acestui val a fost un sărman sclav de origine punică numit *Nimfonius.* în anul 200, o seamă de creştini din orăşelul Scilita au fost aduşi la Cartagena, în faţa tribunalului lui Saturninus. Printre ei se aflau şi multe femei. *Speratus,* care a luat cuvînt în numele fraţilor, prin francheţea şi nobleţea spiritului său, a căutat să înlăture toate acuzele nedrepte şi să arate respectul lor pentru legile lui Dumnezeu şi ale împăratului. La cererea proconsului de a jertfi pe altarul împăratului, au refuzat spunînd că ei se roagă pentru împărat, dar nu mai jertfesc idolilor. Cînd proconsulul a văzut că toţi sînt neclintiţi în credinţa lor, le-a dat trei zile termen de gîndire, dar creştinii au spus că nu au nevoie de trei zile de gîndire, căci nu se schimbă. Sentinţa de decapitare fu dată şi executată imediat. Nu mult după aceasta, persecuţia deveni generală ş_i un alt grup de 5 creştini fu aruncat în închisoare. între aceştia erau şi două femei tinere, una se numea *Vibia Perpetua,* în vîrstă de 22 ani din Cartagena şi avea un copilaş mic, neînţărcat. Era născută din părinţi de seamă. Tata era păgîn, mama creştină. Avea o educaţie aleasă. Nu ştim nimic despre soţul ei. Cealaltă tînără se numea *Felicita* şi fiind însărcinată, a născut pe paie în temniţă. Ceialalţi bărbaţi se numeau: *Revocatus,* se pare frate al Felicitei, *Saturninus* şi *Secundus.* Acesta din urmă, a murit în închisoare, înainte de începerea jocurilor în
69

arenă. Locul lui însă a fost completat de *Saturus,* un diacon, care a fost absent cînd s-au făcut arestările şi care la înapoiere, s-a prezentat singur, de bună voie la închisoare.
Citind aceasta nu se poate să nu te întrebi: ce 1-a făcut să se predea, din moment ce el a fost ferit de arestare? Trebuie să ştim însă că cei mai mulţi creştini de atunci, considerau martirajul altfel decît noi. Pentru noi, el este o experienţă de groază, poate o datorie necesară, pe care este bine dacă o poţi evita. Pentru ei, martirajul era o ocazie după care rîvneau şi o doreau fierbinte, căci ea nu numai că le făcea parte de cea mai înaltă cinste între credincioşi, ci prin moarte scăpau de toate suferinţele şi ajungeau imediat în fericirea eternă. Ce erau acele cîteva ore sau minute de suferinţe trupeşti faţă de slava după moarte, de porţile strălucitoare ale Paradisului, deschise larg şi de vocea care-i chema: „Vino, slugă bună!"
Cele două tinere încă nu erau membre ale bisericii creştine, ci doar catecumene, adică urmau învăţătura creştină şi se pregăteau pentru botez. O mare mîngîiere au avut totuşi că au putut fi botezate după arestare. Cîtă hotărîre de a-L urma pe Hristos! Mă gîndesc la atîţia care azi au libertatea, dar totuşi n-au acest curaj de a-L urma pe Hristos.
Nici ororile închisorii, nici torturile nu au putut schimba hotărîrea acestor femei în floarea vîrstei. Perpetua mai ales a avut mult de suferit. Prigonitorii, văzînd că toate torturile nu au putut-o clinti din credinţă, au recurs la alte metode mult mai grele pentru inima ei. într-o zi, au dat voie tatălui ei bătrîn să o viziteze în celulă. Acesta i se aruncă la picioare, îi acoperi mîinile cu sărutări şi i le scălda în lacrimi, cerîndu-i să-i fie milă
de perii lui cărunţi, să-i fie milă de copilaşul ei, care are nevoie de braţele ei şi să renunţe la credinţa creştină. Aceasta a fost cea mai amară picătură în cupa întristărilor ei. Scena aceasta a rănit-o mai adînc decît toate instrumentele de tortură. Dar a rămas tare.* Ea se **plecă** asupra bătrînului, răspunse cu plîns la plînsul lui, apoi îi zise: „Mă doare, plîng pe capul alb al tatălui meu, gem, fiindcă el e singurul din familia noastră, care nu se bucură de moartea mea. Ştii că noi nu mai sîntem ai noştri. Noi sîntem în mîinile lui Dumnezeu."
Cînd priveşti la grelele torturi fizice şi psihice pe de o parte şi la slăbiciunile omeneşti pe de altă parte, te întrebi cum de au putut suporta toate? Tabloul redat de Bunyan în „Călătoria Creştinului" cu focul pe care duşmanul căuta să-1 stingă, dar nu putea căci cineva, din dosul gardului, turna mereu ulei în foc, dezvăluie un mare secret al credincioşiei. Pe drept cuvînt ei puteau cînta:
„Cînd sînt aproape să cad în lumea aceasta rea, Puterea Ta-mi dai s-o văd, Care mă va ţinea."
Aşa s-a petrecut cu Hristos Domnul în Ghetsemani, cînd un înger a venit să-L întărească. Lui Ştefan, în

grozavele clipe, cînd pămîntul nu-1 mai voia, i s-;i deschis cerul. Tot aşa şi Perpetua înainte de moarle a fost întărită. într-o viziune, Perpetua a văzut **înaintea ei** o mare scară strălucitoare de la pămînt la cer. De 0 parte şi de alta se aflau numai instrumente do **torturi** şi un dragon înspăimîntător păzea primele **trepte** alo scării. Ea izbi capul dragonului şi alergă pe **treptele**

70

/I

• • *f'*l ?$£r r^^9 **

Perpetua nu vrea să se lapede de credinţă

72

scării pînă ce ajunse sus. Acolo o aştepta Păstorul cel bun. Cu altă ocazie, 1-a văzut pe diaconul Pomponius, mort nu cu mult înainte, apropiindu-se de uşa închisorii şi zicîndu-i: „Vino, noi te aşteptăm." El mă luă de mînă - adaugă ea - şi începurăm să urcăm pe cărări prăpăstioase şi cu torturi. După cîteva zile, toţi fură duşi în faţa judecăţii. Judecătorul o rugă să jertfească în cinstea împăratului, arătînd prin aceasta milă faţă de perii cărunţi ai tatălui şi de copilaşul ei. Dar ea răspunse: „Nu voi face aceasta." Procurorul o întrebă „Eşti creştină?" şi ea răspunse: „Da, sînt creştină." Sentinţa fu dată să fie aruncaţi fiarelor sălbatice. Astfel la festivalurile ce au avut loc în onoarea tinerei Geta Cesar, grupul de condamnaţi a fost dus în Amfiteatru spre a se lupta cu fiarelesălbatice în faţa mulţimii înfuriate. Felicita, înainte de a fi introdusă în circ, dădu dovadă de eroism. La cuvintele temnicerului că durerile naşterii agravate de ororile închisorii au fost o nimica faţă de chinurile ce le va îndura în circ, ea răspunse: „Aici am suferit eu, dar acolo altul va suferi pentru mine, căci eu pentru El sufăr."
Iată descrierea martirajului lor, prescurtată puţin, dată în cuvintele lui Tertulian: „Ziua victoriei lor se luminase şi ele au mers de la închisoare la amfiteatru, voioase şi cu înfăţişarea senină, ca la o adunare. Pentru tinerele femei, diavolul a pregătit o vacă foarte sălbatică. Perpetua a fost condusă întîi. Ea a fost apucată în coarne şi aruncată, căzînd în şale. Cînd şi-a văzut tunica ruptă, a tras-o peste ea, ca pe un văl, mai de grabă din băgarea de seamă a modestiei, clecît de suferinţă. Apoi se sculă şi văzînd-o pe Felicita zdrobită, îi întinse mîna şi o ridică în sus. Brutalitatea poporului fiind

73

potolită, ele au fost chemate la poartă. Dar poporul stri-gînd să fie aduse din nou, ele mai întîi s-au sărutat una pe alta, ca să-şi isprăvească martirajul cu o sărutare a păcii. Celaltă, într-adevăr nemişcată şi în tăcere, a primit o lovitură de sabie. Perpetua însă, fiind lovită printre coaste, a strigat cu putere şi însăşi ea a pus mîna dreaptă nehotărîtă a tînărului gladiator la gîtul ei."

Astfel au avut ocazia să-şi arate iubirea lor pentru Cel ce întîi le-a iubit. Nici crudele torturi, nici cea mai sfîntă legătură a familiei nu le-a putut despărţi de Mîntu-itorul lor.
Tertulian în cartea sa „Ad martires" îi îndemna stăruitor pe „fericiţii martiri" să-şi umple mintea cu gînduri despre lucrurile de sus şi atunci temniţa şi condiţiile grele de acolo vor fi de neînsemnată importanţă; ba mai mult, le vor socoti cîştig.
„De aceea, fericiţilor, vă puteţi socoti ca fiind mutaţi de la o închisoare - putem spune - la un loc în siguranţă. Că ea e plină de întuneric, dar voi sînteţi lumină; ea are legături, dar Dumnezeu v-a făcut slobozi; acolo este miros greu, duhoare, dar voi sînteţi o mireasmă plăcută. Judecătorul vă anchetează zilnic, dar voi îi veţi judeca pînă şi pe judecători. Acolo poate fi tristeţe pentru cei ce caută bucuriile lumii. Creştinul însă a renunţat la lume încă înainte de a fi la închisoare. în închisoare, el nu a renunţat decît la o altă închisoare. Nu are importanţă unde eşti în lume, tu care nu eşti al ei. Şi dacă tu ai pierdut unele bunuri ale vieţii, trebuie să ştii că aceasta este calea urmaşilor: să suferi pierderi prezente pentru ca cîştigurile după aceea să poată fi mult mai mari..."
„Să nu o mai numim închisoare, ci mai de grabă loc de retragere. Deşi trupul este închis, carnea este întemni-
74

ţaţă, duhului însă toate lucrurile îi sînt deschise. în duh putem hoinări peste tot, în duh poţi umbla fără să ai înainte-ţi cărări întunecoase sau coloane masive, ci calea care duce la Dumnezeu. De cîte ori paşii vă sînt în duh, de tot atîtea ori nu veţi fi în lanţuri. Unde îţi este inima, acolo îţi este comoara."
Poate adeseori ne-am gîndit care a fost starea creştinilor întemniţaţi, cum se simţeau, ce gîndeau, cum îşi petreceau ultimile zile, cum aşteptau ei moartea? lată mai jos o parte din jurnalul scris de Perpetua în închisoare, de la arestare pînă în ziua dinaintea execuţiei.
„încă pe cînd eram sub supraveghere, tatăl meu a încercat să mă convingă, ca pentru dragostea sa faţă de mine, să renunţ la mărturisirea pe care mi-am propus-o. Dar i-am spus: „Tată, vezi unealta aceea acolo?" „Da", mi-a răspuns. „Poţi să o numeşti altfel decît sapă?" -„Nu", zise el. „Tot aşa nici eu nu mă pot numi altfel decît ceea ce sînt, o creştină." Atunci tatăl meu, iritat de vorbele mele, s-a repezit la mine de parcă ar fi vrut să-mi scoată ochii. Dar a ţipat numai şi a plecat biruit, depărtîndu-se cu argumentele sale diavoleşti. Apoi, în timp ce a fost plecat de acasă pentru cîteva zile, eu am mulţumit Domnului şi absenţa lui a devenit un izvor de mîngîiere pentru mine. în acest timp, am fost botezată. Şi eu am fost inspirată de Duhul Sfînt să nu cer altceva la botez decît să pot suferi cu răbdare.
După cîteva zile am fost aruncată în temniţă, eu m-am speriat foarte mult. Ce zi grozavă! Niciodată nu am văzut un aşa întuneric şi o căldură aşa înăbuşitoare. Temniţa era tixită cu o mulţime de popor, cei mai mulţi pe baza acuzaţiilor false ale soldaţilor. Afară de toate acestea, eu eram amărîtă din cauza copilaşului
75
meu. Atunci Terţius şi Pomponius, binecuvântaţii diaconi care ne-au servit, au aranjat plătind daruri, ca să fim transferate într-o celulă mai uşoară a închisorii. Atunci am fost scoşi şi serviţi după dorinţă. Eu mi-am alăptat copilul, care era slăbit de foame. Am vorbit cu mama. Mi-am îmbucurat fratele. Le-am încredinţat lor copilaşul. Dar am fost măcinată de durere, văzîndu-i pe ei întristaţi din pricina mea. Această îngrijorare am suferit-o multe zile. Dar am obţinut o îngăduinţă să rămînă copilaşul cu mine în închisoare. Atunci m-am întărit şi am scăpat de necaz şi de îngrijorarea cu privire la copil. Şi iată, temniţa a devenit palat pentru mine, aşa preferam să fiu acolo mai bine decît oriunde altundeva.
„Atunci fratele meu mi-a zis: „Scumpa mea soră, tu te afli deja într-o stare înaltă, aşa că poţi cere o viziune ca să şti dacă vei isprăvi în pătimire sau vei scăpa." Şi eu care ştiam că am privilegiul să vorbesc cu Domnul, a cărui bunătate am găsit-o aşa de mare, cu îndrăzneală i-am promis zicîndu-i: „Mîine îţi voi spune." Astfel am cerut şi iată ce mi s-a arătat. Am văzut o scară de aramă, de o înălţime nemaipomenită, a cărei vîrf atingea cerul, dar atît de îngustă de se putea urca numai unul cîte unul. Şi pe fiecare parte a scării se aflau fixate săbii, sulițe, cîrlige, cuţite şi piroane de toate felurile, aşa că dacă cineva urca nepăsător, fără să bage de seamă, ar fi fost rupt în bucăţi şi carnea i-ar fi rămas lipită acolo.
„La picioarele scării era un balaur nespus de mare aşteptînd pe acei care ar fi vrut să urce şi îngrozindu-i, astfel ca să nu îndrăznească să se suie. Dar Saturus s-a suit, căci el s-a predat de bună voie în numărul nostru, nefiind prezent cînd noi am fost arestaţi. Cînd el a ajuns la vîrful scării, s-a întors şi a zis:
„Perpetua, eu te aştept,
76
dar fii cu grijă să nu te lovească balaurul." Şi eu i-am răspuns: „în Numele Domnului Isus Hristos, el nu mă va răni. Şi ca şi cum balaurul ar fi vrut să mă sperie, el şi-a arătat capul la piciorul scării şi eu cum am pus piciorul pe treapta întîi, i-am strivit capul. Şi m-am urcat şi am văzut o foarte mare grădină, iar în mijlocul grădinii un om de statură nespus de înaltă, cu părul alb, îmbrăcat în haine de păstor care

mulgea oile. Şi multe mii de suflete stăteau împrejurul lui, îmbrăcaţi în haine albe. Şi ridicîndu-şi capul m-a zărit şi mi-a zis: „Bine ai venit, fiica mea." M-a chemat şi cum mulgea, el mi-a dat o turtă de brînză, iar eu am primit-o şi am mîncat-o şi toţi cei ce stăteau împrejur au zis „Amin!" La sunetul vocilor lor, m-am deşteptat cu un gust de dulceaţă în gura mea, pe care nu-l pot descrie. Şi am istorisit viziunea fratelui meu şi am înţeles că asta înseamnă pătimire, suferinţă pentru mine, iar din acel timp am încetat de a mai avea vreo nădejde în viaţa aceasta.
„După cîteva zile am auzit că vom fi interogaţi. Tatăl meu sosise din lunga sa călătorie. Sleit de oboseală, a venit la mine şi m-a îndemnat să mă las de mărturisirea mea, zicînd: „Ai milă, fiica mea, de perii mei cărunţi, ai milă de tatăl tău, dacă într-adevăr sînt vrednic să mă numeşti tată. Adu-ţi aminte că cu aceste mîini te-am adus pînă la această floare a vîrstei şi te-am preferat pe tine mai mult decît pe ceilalţi fraţi ai tăi. Nu mă face de ruşine în faţa oamenilor. Ţine seama de sora mamei tale, ţine seama de fiul tău care nu va putea trăi fără tine. Dă la o parte curajul şi nu ne împinge pe toţi la distrugere, căci nimeni din noi nu va mai putea vorbi liber, dacă vreo nenorocire ar veni peste tine."
„Aşa mi-a vorbit tatăl meu în dragostea sa, sărutîndu-mi mîinile şi aruncîndu-se la picioarele mele... Şi eu m-am

întristat de starea tatălui meu, că el singur din familia mea nu se bucură de suferinţele mele. Şi eu l-am mîngîiat zicîndu-i: „La judecata tribunalului se va în-tîmpla ceea ce va vrea Dumnezeu, căci fii sigur că noi nu sîntem în puterea noastră, ci în a lui Dumnezeu." Şi el a plecat amărît.
„într-o altă zi, în timp ce eram la prînz, am fost luaţi dintr-odată şi zoriţi să mergem la interogatoriu. Şi cînd am ajuns în piaţă, deodată s-a dat vestea prin împrejurimi şi o mare mulţime a început să vină alergînd. Cînd am ajuns la locul unde era tribunalul, alţii erau cercetaţi şi au mărturisit. Cînd era să fiu eu anchetată, a sosit tata cu copilaşul meu şi arătînd spre mine, zise cu o voce rugătoare: „Sacrifică, din milă pentru copilaş!" Atunci Hilarianus, procuratorul, care tocmai primi puterea vieţii şi a morţii în locul proconsulului Minucius Timinianus, ce murise, a zis: „Cruţă perii albi ai tatălui, cruţă copilăria băieţelului tău şi adu jertfe în cinstea împăraţilor." Şi eu i-am răspuns: „Nu voi aduce jertfe." Hilarianus zise: „Eşti creştină?" Şi eu am răspuns: „Da, sînt creştină."
„Cînd tata s-a lăsat de încercările lui de a mă abate de la credinţă, Hilarianus a poruncit să-l scoată afară şi să-l bată cu vergile. Şi asta m-a întristat de parcă eu aş fi fost bătută, căci îmi era milă de bătrîneţea lui nenorocită.
„Atunci procuratorul ne-a condamnat pe toţi să fim aruncaţi pradă fiarelor sălbatice şi cu bucurie am mers la închisoare. Cum copilaşul meu a fost alăptat la pieptul meu şi s-a obişnuit să stea cu mine în temniţă, am trimis pe diaconul Pomponius la tatăl meu să-i ceară copilaşul. Dar el a refuzat să-l dea. Totuşi, aşa a rînduit Dumnezeu, copilaşul de atunci nu a mai dorit să fie

m m

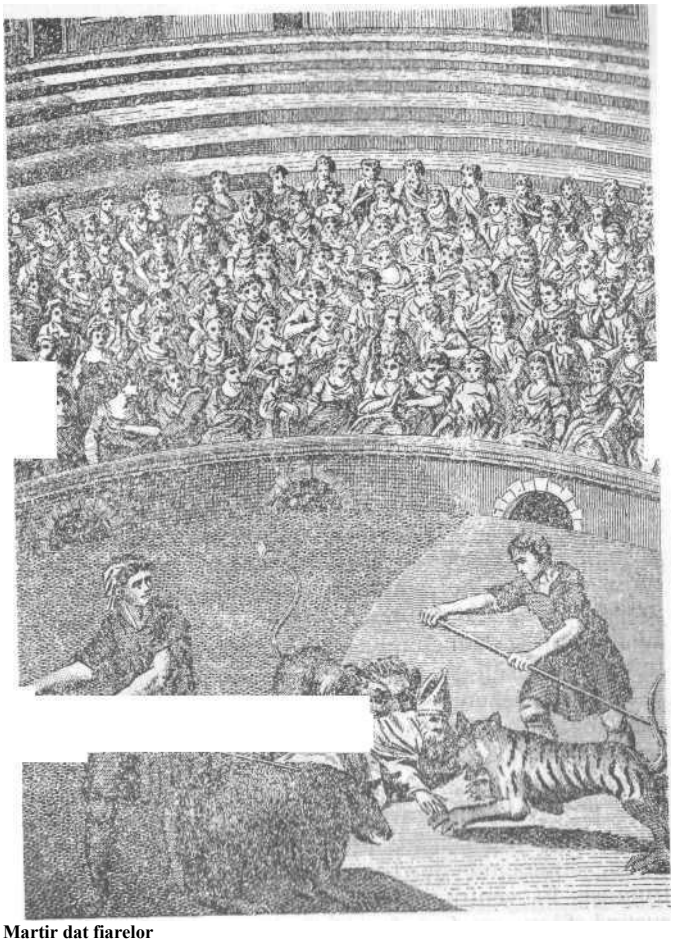

Martir dat fiarelor

alăptat şi nici eu nu am mai avut necaz cu pieptul, probabil ca să nu sufăr din cauza îngrijorării pentru copilaş şi a durerilor de piept.

„După cîteva zile, Pudens, un soldat care era însărcinat cu paza temniţei, a început să ţină seama cu multă grijă de noi, înţelegînd că marea putere a lui Dumnezeu era în noi. El a îngăduit ca mai mulţi fraţi să ne vadă, astfel că şi noi şi ei, toţi am fost înviorați. Şi cînd ziua execuţiei s-a apropiat, tatăl meu a venit îmbrăcat de jale şi a început să îşi smulgă barba şi să se arunce pe jos şi zăcînd pe faţa sa, a început sâ-şi reproşeze bătrîneţea cu aşa cuvinte şi acuzări încît desperarea sa ar fi mişcat pe orice făptură. Şi m-am amârît pentru bătrîneţea lui nefericită.

„Cu o zi înainte de a fi duşi să ne luptăm cu fiarele, am văzut în viziune pe Diaconul Pomponius că a venit la poarta temniţei şi a bătut cu tărie. Eu m-am dus şi i-am deschis. El era îmbrăcat în haine strălucitoare, avea mijlocul încins, în picioare avea sandale cu multe culori şi mi-a zis: „Perpetua, noi te aşteptăm, vino!" şi mi-a întins mînă; şi noi am început să mergem prin locuri prăpăstioase şi cu torturi, cu greu am ajuns la amfiteatru. El mi-a zis, conducîndu - mă în mijlocul arenei: „Nu te teme, eu sînt cu tine aici şi voi împărtăşi lupta ta." Şi iată am văzut o mare mulţime privind cu nesaţ la spectacol. Şi ştiind că am fost condamnată să fiu aruncată fiarelor sălbatice, m-am mirat că nu li se dă drumul asupra mea. Atunci veni împotriva mea un egiptean, grozav la înfăţişare, cu apărătorii lui, să lupte cu mine. Tot atunci apăru un tînar foarte senin la înfăţişare, strălucind de frumuseţe şi cu el alţi tineri frumoşi. Ei veniră spre mine să mă ajute şi să mă susţină. Şi eu am fost despoiată şi am devenit bărbat şi

ajutoarele mele începură să mă frece cu ulei, cum este obiceiul după lupte. Pe de altă parte am zărit pe egiptean prăbuşindu-se în ţărînă. Apoi, veni un om de o înălţime uimitoare ce întrecea vîrful amfiteatrului. El purta o tunică desfăcută şi o haină de purpură cu două banderole peste mijlocul pieptului. El, deasemenea, avea sandale cu multe culori de aur şi argint şi avea un toiag ca de judecător sau instructor de gladiatori şi o ramură cu mere de aur. El a poruncit să se facă linişte şi a zis: „Dacă acest egiptean va birui pe această femeie, o va omorî cu sabia lui; dar dacă ea îl va birui pe el, ea va' primi această ramură. Atunci el s-a retras şi noi am înaintat unul împotriva celuilalt ca să dăm lupta. Şi cînd adversarul a vrut să mă apuce de picioare, i-am dat o lovitură în faţă cu piciorul. Şi iată eu am fost ridicată în aer şi am început să-1 lovesc ca şi cum nu aş mai fi călcat pe pământ. Dar văzînd că nu l-am rănit încă, mi-am încleştat mîinile şi i-am izbit capul de pământ, apoi l-am călcat pe cap. Atunci, toată

mulţimea a început să strige, iar susţinătorii mei să chiuie. Şi venind la judecător, am primit ramura şi m-a sărutat zicîndu-mi: „Fiică, pacea fie cu tine." Şi noi am început să mergem, cu aplauze, spre aşa numita Poartă a vieţii. Atunci m-am trezit şi am priceput că lupta mea avea să fie nu cu fiarele, ci cu diavolul. Şi am ştiut că îl voi birui. Aceste lucruri le-am scris pînă în ziua dinaintea execuţiei. Ceea ce se va petrece în amfiteatru să le scrie cine o vrea."
Aici se încheie jurnalul.
în ziua cînd Perpetua şi Felicita au fost date morţii, alţi trei tineri creştini au fost aduşi în arenă. Numele lor este: Satur, Saturnius şi Secundulus. Cînd le-a sosit rîndul, au fost introduşi înăuntru şi siliţi să fugă printre
81
oamenii ce aveau în grijă fiarele sălbatice. Aceştia erau înşiruiţi pe două rînduri şi creştinii, cum fugeau printre ei, erau loviţi şi zdrobiţi. După aceea au dat drumul tigrilor, care i-au sfîşiat în bucăţi.
Speratus şi alţi doisprezece creştini au fost decapitaţi în Galia. Aceeaşi soartă a avut-o şi *Androclus.* Presbi-terul din Antiohia, *Asclepiades,* a suferit multe torturi, dar viaţa i-a fost cruţată. *Cecilia,* o tînără creştină dintr-o bună familie din Roma, căsătorită cu un tînăr nobil Valerian, a stăruit ca el să devină creştin. După convertirea soţului, a urmat convertirea fratelui său numit *Tiburţiu.* Vestea despre convertirea lor s-a aflat numaidecît şi au avut de îndurat toată asprimea legilor. Cum făceau parte din societatea de seamă a Romei, prefectul cetăţii a fost foarte furios şi i-a condamnat să fie decapitaţi. Ofiţerul care i-a condus la execuţie s-a convertit şi el

Cecilia decapitată cu sabia
82
şi a suferit aceeaşi moarte. Martirajul lor se află redai mai pe larg şi în româneşte în cartea „Sfintele amintiri", de Mihail Sadoveanu.
Fiindcă ea a contribuit la convertirea celor doi, Ceciliei i-au aplicat un tratament şi mai aspru. Ea a fost aşezată într-o baie cu apă fiartă, iar după aceea o sabie a pus capăt suferinţelor, despărţindu-i capul de trup. Aceasta s-a petrecut în anul 222 d. Hr.
Calist, presbiterul Romei, a fost martirizat, dar nu avem amănunte. Aceeaşi soartă a împărtăşit-o şi urmaşul său la slujbă, *Urban.* Un băiat de vreo cincisprezece ani numit *Agapetus* din Praeneste, Italia, fiindcă a refuzat sa jertfească zeilor, a fost bătut crunt, iar după aceea i-au tăiat capul cu sabia. Antiohus, ofiţerul care supraveghea execuţia, a căzut deodată din scaunul său şi, ţipînd de o mare durere, a murit şi el.

Martirii celui de al şaselea val

anul 235
împăratul Maximinus, după ce a ajuns pe tron, a pornit o mare persecuţie împotriva creştinilor, poruncind să fie vînaţi şi omorîţi. Mulţi în această perioadă au plătit, cu grele suferinţe şi chiar cu viaţa, credinţa lor în Hristos Domnul. Creştinii erau gata să îndure totul, dar nu se despărţeau de Mîntuitorul lor. Ei nu glumeau cu păcatul, nu se complăceau în uşurătate şi nu-şi permiteau să arunce nici măcar un bob de tămîie pe altar. Ce lecţie binecuvîntată esle aici pentru toţi cei ce de ochii altora fac lucruri neîngăduite, spre a-şi ascunde credfnţa lor. Cei de atunci zăreau osînda iadului în orice compromis. îşi iubeau Mîntuitorul şi preferau mai bine să moară decît să se lapede de El.
83
Un soldat brav a fost răsplătit de împărat cu o cunună de lauri pe care el a refuzat să o poarte. întrebat de ce nu o poartă, el a mărturisit că este creştin. Numaidecît a fost biciuit, întemniţat şi apoi dat morţii.
Pontianus, un presbiter din Roma, pentru că a vorbit împotriva idolatriei, a fost exilat în insula Sardinia şi acolo a fost ucis. *Anteros,* un grec, care 1-a urmat pe Pontianus la slujbă, a făcut o colecţie de istorii ale martirilor. Faptul acesta a înfuriat atît de mult autorităţile, încît abia după patruzeci de zile de slujbă,

a şi fost dat morţii.
Pamachius a fost un senator roman care a devenit creştin cu toată familia sa. Cînd s-a aflat lucrul acesta, a fost arestat cu toată familia şi cu alţii, în total patruzeci şi două de persoane. Toţi au fost decapitaţi în aceeaşi zi pentru credinţa lor, iar capetele lor au fost aşezate pe porţile cetăţii. *Simplicius* a fost un alt senator care a crezut Evanghelia şi a împărtăşit aceeaşi moarte. *Calepodius,* un înflăcărat vestitor al Evangheliei, a fost tîrît în mod oribil pe străzi. După aceea i-au legat de gît o piatră de moară şi l-au aruncat în rîul Tibru. *Quiritus,* un nobil roman, a primit creştinismul cu toată familia sa. Se pare că şi robii au fost creştini, căci atunci cînd a fost arestat cu familia sa, au fost arestaţi şi sclavii. Toţi au fost torturaţi în chip barbar şi apoi au fost daţi morţii. *Martina,* o frumoasă fecioară din viţă nobilă, a plătit cu capul credinţa ei. Un alt slujitor al Evangheliei, *Hipolit,* a fost legat de coada unui cal sălbatic şi tîrît prin cîmpii peste pietre şi tufişuri, pînă ce a murit.
în timpul acestei prigoane, creştinii au fost omorîţi cu grămada încît nu au mai putut face gropi separate, ci au fost îngropaţi în gropi comune, uneori cincizeci şi chiar şasezeci laolaltă.
84

Calepodius aruncat în Tibru
85
Maximinus a fost urmat la tron de Gordian şi acesta de Filip. în timpul domniei lor biserica creştină s-a bucurat de pace şi linişte. Dar în anul 249 d. Hr., cu ceva înainte de edictul lui Decius, o violentă persecuţie a izbucnit la Alexandria. Ea a fost declanşată de un preot păgîn, fără cunoştinţa împăratului. Ea nu a fost generală, ci locală. După cum argintarul Dimitrie a aţîţat mulţimea la Efes în contra lui Pavel, aşa a făcut acesta la Alexandria. Mulţimile aţîţate au pornit pe străzi în căutarea creştinilor, au devastat casele, au prădat avutul creştinilor, iar pe ei unde îi prindeau, îi omorau fără nici o judecată. Pe străzi urlau ca înnebuniţi: „Ardeţi-i! Omorîţi-i! Unul să nu scape!" Din numărul mare de martiri, trimişi în veşnicie de această viforniţa, nu ni s-a păstrat numele decit al celor trei de mai jos.
Metras a fost un foarte bătrîn credincios. El a rămas tare sub toate torturile. în cele din urmă, a preferat ca faţa să-i fie spintecată cu spini şi apoi omorît cu pietre, decît să se lapede de credinţă.
Quinta a fost o credincioasă, fizic slabă dar tare în duh. Ea a fost dusă la un templu păgîn, dar refuzînd a aduce jertfe, a fost tîrîtă pe străzile Alexandriei pînă ce trupul i s-a prefăcut bucăţi, pe pietrele ascuţite şi omorîtă apoi cu lovituri de bici.
Apolonia a fost o fată tînără credincioasă. Ea a rămas statornică în credinţa ci, cu toate că a văzut cum duşmanii au aprins rugul pe care avea să fie mistuită. Mai înainte de a o arde, i-au smuls toţi dinţii din

gură. Din nou i-au cerut să se lapede de credinţa ei, dar în loc să se lapede, ea s-a aruncat singură în flăcări şi a fost mistuită.
„Cine va răbda pînă la sfîrşit, va fi mîntuit."
86

Martirii celui de al şaptelea val

anul 249 d. Hr.

în timpul domniei lui Deciu, o persecuţie înspăimîn-tătoare a fost pornită împotriva creştinilor. Ea a fost generală. întrucît creştinii s-au înmulţit nespus, iar templele păgîne au rămas goale, Deciu a dat un edict care ordona dezlănţuirea prigoanei contra creştinilor din întreg imperiul roman.
„împăratul - se spune în „Viaţa lui Grigore Taumaturgul" de Grigore de Nisa - a poruncit guvernatorilor din diferitele provincii, sub ameninţarea de pedepse îngrozitoare în caz de neascultare, să supună pe creştini la toate torturile, cu scopul de a-i aduce înapoi la închinăciunea naţională a demonilor." Oamenii cărora le-a fost trimis acest decret, nu au fost din aceia care să se dea la o parte, ci cu o rîvnă deosebită în cruzimi, au căutat să-l împlinească. Astfel, Biserica s-a pomenit în faţa unei prigoane fără pereche în istoria ei. „Au venit timpurile - spune Origen - despre care vorbea Domnul cînd zicea că şi cei aleşi cu greu vor putea scăpa." Şi el n-a greşit, căci nu peste mult, unii s-au şi lepădat de credinţă.
Decretul a fost promulgat imediat şi afişat în toate locurile publice. Era fixată o zi după care, toţi cei ce n-au sacrificat zeilor, aveau să fie supuşi torturii. Panica a început să facă favagii. Mulţi, îngroziţi, au făcut pasul apostaziei. Cei mai mulţi care s-au lepădat de credinţă aparţineau claselor înalte a societăţii romane. „Oamenii şi-au adus aminte atunci - spune Dionisos de Alexandria - de ceea ce a zis Mîntuitorul despre greutatea omului bogat de a intra în împărăţia cerurilor."
87
Uneori apostazia era publică şi trebuia în faţa mulţimii să sacrifice zeilor. Altora nu le cerea lucrul acesta, de cît doar mergeau şi cereau să fie înscrişi în lista celor ce revin la păgînism şi fără să sacrifice, primeau din partea magistraţilor un certificat de idolatrie.
Dacă edictul lui Decius ar fi avut de-a face numai cu astfel de oameni, el şi-ar fi atins ţinta şi creştinismul ar fi fost stîrpit din imperiu. Dar vechiul eroism s-a trezit din nou şi s-a manifestat ca în cele mai glorioase zile ale primelor două veacuri.
Unii creştini au fost gata, ca Ciprian şi Dionisos de Alexandria, să părăsească toate pentru Isus Hristos şi să se condamne singuri la exil, retrăgîndu-se în pustiuri sau în peşteri. Alţii, în mare număr, au fost aruncaţi în închisori întunecoase, unde au îndurat toate caznele. Magistraţii, dornici de a împlini în totul porunca împăratului, au încercat sute de torturi spre a înfrînge statornicia creştinilor, dar a fost în zadar.
„Voi aţi rămas statornici - scria Ciprian către cei ce se aflau în închisorile Cartagenei - pînă la capăt, sub cele mai îngrozitoare încercări. Nu aţi fost doborîţi sub nici o tortură, ci torturile au fost doborîte sub statornicia voastră."
într-adevăr, suferinţele din vremea aceasta au fost înspăimîntătoare. Nimeni nu a venit în ajutorul celor ce sufereau, decît moartea. Toate metodele s-au folosit numai ca să-i doboare pe creştini. Uneori încercarea se făcea pe calea plăcerilor şi a poftelor spre a-i seduce. Jerome ne relatează că un tînăr a fost închis cu o femeie desfrînată, care a căutat în toate felurile să-i aţîţe patimile. El a rezistat, a fost biruitor şi împotriva plăcerilor, cum se dovedise mai înainte biruitor împotriva suferinţelor grele pe care le îndurase.
Persecuţia s-a lăţit peste tot imperiu, atît în Răsărit, cît şi în Apus. La Roma, printre primele victime a Ibsl episcopul *Fabianus.* El a fost bine cunoscut în Roma. împăratul Filip, dinaintea lui Decius, îl făcuse pe el vistiernic al casei împăratului. Cînd a ajuns Decius pe tron, negăsind în vistierie atît la cît se aştepta în lăcomia lui, 1-a înlocuit şi fiind creştin, 1-a aruncat în închisoare. Ceva mai tîrziu, din ordinul împăratului, a fost martirizat prin decapitare.
Abdon şi *Semen,* doi persieni, erau socotiţi ca străini, dar aflîndu-se că sînt creştini, au fost daţi morţii.
Iulian, un bărbat din Cilicia, după cum ne informează Hrisostom, a fost arestat pe motivul că era creştin. în închisoare a fost torturat în repetate rînduri, dar el a rămas statornic în credinţa sa. Atunci a fost condamnat. Mai de multe ori a fost scos din temniţă şi dus pentru execuţie, ca apoi să-l trimită iarăşi înapoi să sufere alte cruzimi. în cele din urmă, l-au forţat să meargă timp de douăsprezece luni, din oraş în oraş, spre a fi expus batjocurilor populaţiei. Cînd toate cele întreprinse spre a-1 face să-şi renege credinţa s-au dovedit fără efect, a fost adus în faţa judecătorului şi biciuit în mod groaznic. Apoi l-au băgat într-un sac de piele, împreună cu o seamă de şerpi şi scorpioni, l-au legat şi l-au aruncat în mare.
Petru, un tînăr ce a dat dovadă de calităţi superioare, a fost prins şi dus înaintea lui Optimus, proconsul din Asia. Acesta îi porunci să jertfească zeiţei Venus, dar el răspunse cu mult curaj: „Mă mir că Dvs sacrificaţi unei femei infame, despre a cărei crime vorbesc chiar istoricii voştri şi a cărei viaţa a fost plină de aşa fapte, încît legile voastre ar condamna-o. Nu! Eu îi ofer numai adevăratului Dumnezeu

jertfa rugăciunilor şi a laudelor
89
mele." El a fost dat morţii. Optimus a poruncit să fie legat de o roată, care să fie rostogolită peste pietre, astfel ca să i se frîngă toate oasele. Suferinţele acestea se pare că i-au dat un nou curaj. El a zîmbit schingiutorilor şi prin seninătatea feţei sale se părea mai de grabă că îi aplaudă, decît că îi dojeneşte. Atunci proconsulul a poruncit să-i taie capul.
Nicomachus, alt creştin, poruncindu-i-se să jertfească idolului, păgîn, a răspuns: „Nu voi acorda diavolului respectul pe care îl datorez numai lui Dumnezeu." Răspunsul acesta 1-a înfuriat aşa de tare pe Optimus că a poruncit numaidecît ă-1 pună pe scaunul de tortură. La început a suportat cu răbdare durerile, dar după un timp n-a mai putut rezista şi a cerut să-1 lase că îşi tăgăduieşte credinţa. Ei l-au scos din scaunul de tortură, dar el se prăbuşi cuprins de groază şi muri.
Andrei şi *Pavel,* doi tovarăşi ai lui Nicomachus, s-au denunţat singuri ca creştini şi au fost condamnaţi la moarte. Ei au fost predaţi gloatelor să-i omoare prin împroşcarea cu pietre. Ei au suferit martirajul chemînd numele Domnului.
Alexandru şi *Epimacus,* doi creştini din Alexandria, au fost arestaţi pe baza acuzaţiei că sînt creştini. Fiindcă au mărturisit că sînt creştini, au fost bătuţi cu doage pe care erau prinse potcoave. După ce au fost tot zdrobiţi, au fost legaţi la rug şi arşi. Eusebiu ne spune că patru femei au fost martirizate în aceeaşi zi şi în acelaş loc, dar nu în acelaşi fel. ci prin decapitare.
Lucian şi *Marcian,* doi vrăjitori, au devenit urmaşi ai lui Hristos, pocăindu-se de viaţa lor de altădată. Pentru o vreme, ei au trăit ca şi călugări într-o peşteră, hrănindu-se doar cu pîine şi apă. Acolo şi-au dat seama că trăind
90
aşa, ei numai pierd vremea. Atunci au părăsit **peştera** şi au început să lucreze pentru convertirea altora la creştinism. Cum persecuţia era în toi, ei au fost arestaţi şi duşi înaintea lui Sabinus, guvernatorul Bitiniei din Asia Mică. întrebaţi fiind că cine i-a atorizat să predice, Lucian a răspuns: „Legea dragostei şi a umanismului obligă pe toţi oamenii să caute să-şi convertească aproapele la ceva mai bun, să facă tot ce le stă în putinţă spre a-i salva din ghiarele diavolului."
Marcian a spus că schimbarea inimii lor a fost făcută de acelaşi har care a fost dat apostolului Pavel ca dintr-un prigonitor al Bisericii să devină un vestitor al Evangheliei. După ce judecătorul s-a convins că nu-i poate îndupleca să renunţe la credinţa lor, i-a condamnat să fie legaţi la stîlp şi arşi de vii. Sentinţa a fost executată imediat.
Trifu şi *Respicius* au fost doi bărbaţi de seamă în societate şi credincioşi urmaşi ai lui Hristos. Ei au fost arestaţi şi întemniţaţi la Nice. Numaidecît au fost puşi pe scaunul de tortură, pe care l-au suportat cu o admirabilă răbdare timp de trei ceasuri. Tot timpul, ei au lăudat şi slăvit pe Dumnezeul cel Atotputernic. După aceea au fost expuşi goi în frig pînă ce au amorţit. în cele din urmă, i-au dus iarăşi în celulă pentru o vreme. Nu i-au executat, dar i-au torturat în mod barbar. Le-au străpuns picioarele cu piroane, i-au tras tîrîs pe străzi, i-au biciuit, i-au pîrjolit cu torţe, apoi i-au decapitat.
Agata a fost o tînără siciliana foarte frumoasă şi atractivă. într-adevăr frumuseţea ei a **fost** aşa de mare încît chiar Quintain, guvernatorul insulei, s-a amorezat de ea. Deoarece guvernatorul, vestii în stricăciune, voia s-o ducă la palatul lui, tînăra Agata s-a gîndit că e mai bine să părăsească oraşul. Oamenii guvernatorului au desco-
91
perit unde s-a retras şi au adus-o la Catana. Aflîndu-se în puterea vrăjmuşului ei, căci ea era creştină, s-a încredinţat ocrotirii Celui Preaînalt şi se ruga pentru moarte. Fiindcă ea a continuat să-i refuze toate cererile de a se căsători cu el, dragostea lui s-a preschimbat în ură; iar cînd ea a mărturisit că e creştină, el a găsit motivul să se răzbune.
Quintain a poruncit ca Agata să fie crud biciuită. Cu o răbdare uimitoare, ea a suferit biciuirea. Aceasta 1-a înfuriat şi mai tare pe guvernator, care a poruncit să fie aruncată într-un foc mare spre a fi arsă. Astfel Agata a preferat mai degrabă curăţia şi moartea decît luxul palatului şi păcătoşenia.
Ciril din Creta a fost martirizat tot pe această vreme. El a fost arestat din ordinul lui Lucius, guvernatorul insulei. Ciril era un bătrîn venerabil în vîrstă de optzeci şi patru de ani. Guvernatorul 1-a sfătuit că este bine să asculte de porunca împăratului şi să aducă jertfe, spre a scăpa de foc.
Bătrînul episcop a răspuns că nu poate consimţi la aşa ceva. El, care toată viaţa a învăţat pe alţii să-şi mîntuie sufletul, cum ar putea acum să dea cu piciorul în mîntuirea sa? Guvernatorul văzînd că încercările îi sînt zadarnice, a rostit următoarea sentinţa: „Eu poruncesc ca Ciril, care şi-a pierdut minţile şi e declarat vrăjmaş al zeilor noştri, să fie ars de viu."
Cu multă demnitate, bătrînul a păşit la locul martiriului, unde a fost mistuit de flăcările dogoritoare ale focului.
în insula Creta, persecuţia aceasta a făcut mulţi martiri. Guvernatorul a fost foarte activ în a împlini decretul imperial şi sîngele multor creştini a fost vărsat, ca dovadă a credincioşiei lor faţă de Hristos

Domnul.
92
Iată numele cîtorva dintre credincioşii mai de scamă ce şi-au dat viaţa în perioada aceasta: Teodulus, Saturnius şi Europus din Gortina, iar Eunicianus, Zeticus, Cleomenes, Agatopas, Bastides şi Eurastus au fost aduşi din diferite părţi ale insulei sub acuzaţia că sînt creştini.
în ziua procesului, li s-a poruncit tuturor să sacrifice lui Jupiter. Din cauza că au refuzat, au fost toţi ameninţaţi cu cele mai severe torturi. Ei au răspuns că a suferi pentru Fiinţa Supremă, pentru ei constituie cea mai sublimă plăcere. Cînd a văzut că ameninţările nu-şi au efectul, magistratul a încercat să le cîştige respectul pentru zei, înşirînd meritele lor şi vorbind despre unele virtuţi imaginare. Aceasta a dat prilej acuzaţilor de a arăta absurditatea unor aşa poveşti şi nebunia de a te închina unor statui lipsite de viaţă.
Auzind că idolii săi favoriţi sînt ridiculizaţi, judecătorul s-a înfuriat şi a poruncit ca toţi să fie puşi pe scaunul de tortură. Durerile le-au pricinuit o stare de nepriceputâ fericire. La sfîrşit, toţi au suferit martirajul tăindu-li-se capul.
Babylas a fost un creştin din Antiohia cu o excelentă educaţie. în anul 237, după moartea lui Zebinus, a ajuns el în fruntea bisericii din Antiohia. Deşi a fost o vreme foarte critică, el a lucrat cu mult zel şi răbdare.
Se spune că Decius, împăratul Romei, făcînd o vizită la Antiohia, a vrut să meargă şi la biserica creştină, însă Babylas s-a opus să-1 lase să intre în biserică. Reţinîndu-şi furia, împăratul a plecat, dar curînd a trimis după Babylas. Cînd a venit, i-a mustrat aspru pentru obrăznicia sa şi i-a poruncit să jertfească idolilor păgîni.
93

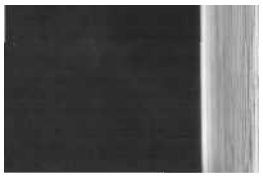

Cum Babylas a refuzat categoric aşa ceva, împăratul a poruncit să fie încătuşat cu lanţuri grele, să fie supus torturilor şi la urmă să fie decapitat. Odată cu el au fost condamnaţi şi alţi şase tineri, care urmau la catecheza înainte de botez. După ce a asistat la decapitarea celor şase tineri, Babylas îşi plecă singur capul pe butuc înaintea călăului, zicînd: „Aici sînt, o, Dumnezeule, eu şi copiii pe care mi i-ai dat." La dorinţa sa, lanţurile cu care a fost încătuşat, au fost puse cu el în groapă spre a arăta că ceea ce lumea dispreţuieşte, este gloria creştinismului - zice Hristostom.
Alexandru, episcopul bisericii din Ierusalim, a fost arestat şi aruncat în închisoare, unde a şi murit, probabil în urma schingiuirilor la care a fost supus.
Cu nimic nu au fost mai uşoare persecuţiile la Efes. împăratul Decius a ridicat un templu păgîn la Efes şi a poruncit ca toţi cetăţenii să sacrifice acelui idol. Primii care au refuzat să asculte de acest ordin au fost şapte ostaşi din armata sa. Numele lor au fost: Maxi-mianus, Martianus, Ioanes, Malcus, Dionisius, Con-stantinus şi Seraion. împăratul dorind să încere stăruinţa lor, le-a dat timp de gîndit pînă se va întoarce dintr-o călătorie. Profitînd de absenţa lui, ei au fugit şi s-au ascuns într-o peşteră. La reîntoarcerea lui Decius, i s-a spus lucrurul acesta. Drept răzbunare, el a poruncit să fie zidită intrarea peşterii, iar cei şapte au murit din cauza foamei. Istoria aceasta poartă trăsătura teroarei dezlănţuită împotriva creştinilor, care i-a determinat să-şi caute refugiu în crăpăturile pămîntului.
Teodora a fost o tînără credincioasă din Antiohia. Din cauza că n-a vrut să sacrifice zeilor, a fost condamnată la închisoare. *Didimus,* un creştin de seamă, logodnicul ei, s-a deghizat în haine de ostaş roman,
94
s-a dus la celula ei şi a convins-o să plece în hainele lui militare ca să scape, iar el să rămînă la închisoare în locul ei. După un timp s-a aflat că nu e Teodora în celulă, ci un bărbat. Atunci l-au luat şi l-au dus înaintea guvernatorului. Didismus a mărturisit adevărul, iar pentru fapta sa, guvernatorul 1-a condamnat la moarte. Cînd a auzit Teodora de aceasta, a alergat la guvernator, s-a aruncat la picioarele lui şi i-a cerut să-1 libereze pe Didimus şi toată vina să cadă asupra ei. Tiranul însă a condamnat-o şi pe ea la moarte şi au fost executaţi prin decapitare, apoi trupurile le-au fost arse.

Tot la Antiohia, alte patruzeci de fete, din cauza că erau creştine, au fost ridicate din casele părinţilor lor, aruncate în închisoare, biciuite, torturate ca să se lapede de credinţă. Oricît de grele au fost suferinţele, ele au rămas statornice, n-au fost gata să se despartă de Isus, Mîntuitorul lor. Fiindcă n-au putut fi înfrînte în devotamentul lor, cele patruzeci de fete fecioare au fost condamnate la moarte prin ardere de vii. Ele au fost patruzeci de torţe ce au ars în dragostea lor pentru Hristos Domnul.
La Smirna, martirajul lui *Pionius* şi a cîtorva cu el, confirmă aceeaşi luptă aprigă purtată împotriva creştinilor ce căutau să trăiască în toată curăţia. Pionius a fost surprins tocmai cînd făcea frîngerea pîinii în amintirea morţii Domnului. Mulţimea înfuriată care căuta pe creştini, a tăbărît asupra lor şi i-au tîrît în piaţa publică. Pionius a fost un om bine educat. în cuvîntarea sa de apărare le-a amintit de cuvintele lui Ilomer să nu-şi bată joc de cei ce mor, iar evreilor le-a pomenit porunca lui Moise că trebuie să-şi ajute chiar duşmanul, cînd măgarul acestuia a căzut sub povară. I-a înştiinţat de judecăţile lui Dumnezeu, a căror umbră în nimicirea

Sodomei el a văzut-o cînd a vizitat Marea Moartă. Apoi a încheiat cu cuvintele celor trei din Babilon: „Noi nu ne închinăm dumnezeilor voştri şi nu adorăm statuia de aur pe care voi aţi ridicat-o."
Cînd cineva 1-a întrebat dacă nu i-a plăcut, dacă nu i-a fost dulce viaţa - o întrebare atît de naturală sub cerul senin al Asiei Mici - el a răspuns că i-ar place să respire aerul şi să vadă lumina ţării de care este alipită inima lui.
Funcţionarul care le-a făcut arestarea a cerut să se înduplece şi să meargă cu ei la templul păgîn, dar Pionius a spus că idolii n-ar avea nici un cîştig din aceasta. Dîndu-şi seama că nu pot fi înduplecaţi să renunţe la credinţa lor, cineva a strigat că trebuie să fie arşi de vii. La aceasta ameninţare, Pionius a dat replica: „Este mai bine să arzi înainte de moarte decît după moarte," făcînd aluzie la focul iadului.
Sabina, o tînără credincioasă ce era şi ea arestată, a zîmbit. Aceasta 1-a întîrîtat pe anchetator şi i-a dat morţii.

Martirul nemartirizat

Unul, care a avut mult de suferit în această vreme, a fost *Origen.* El a fost trecut prin toată gama suferinţelor martirilor, dar nu a fost martirizat, adică nu l-au omorît. El a fost unul din cei mai iluştri bărbaţi ai bisericii creştine.
Origen s-a născut în anul 185 d. Hr. din părinţi creştini. încă din anii copilăriei, tatăl său Leonida a căutat să-1 instruiască în cuvîntul Sfintelor Scripturi, 1-a deprins cu gustul studiului, a cercetării. El era dotat şu o predilecţie spre aprofundarea lucrurilor. Chiar pe

atunci, de multe ori punea tatălui său întrebări caic depăşeau cu mult vîrsta lui şi cărora nici tatăl său nu putea să răspundă. H. Kraft în cartea sa „Early Christian Thinkers" zice despre el: „O însemnată erudiţie şi o capacitate de muncă de necrezut erau combinate în el, în slujba unui intelect atotcuprinzător. Gîndirea sa şi-a pus amprenta nu numai pe gîndirea vremii sale şi a generaţiei imediat următoare, ci chiar şi asupra celor de mai tîrziu, care doreau să-1 uite."
Tatăl său Leonida a suferit moartea de martir în anul 202, pe vremea persecuţiei de sub Septimiu Sever. Deşi Origen era doar de 17 ani, persecuţia nu 1-a în-spăimîntat, ci mai degrabă s-ar putea spune că a aprins în el dorul după martiraj. Iată ce zice istoricul bisericesc Esebiu: „Cînd Sever a pus în mişcare persecuţia bisericilor, peste tot s-au săvîrşit martiraje însemnate a celor mai de valoare bărbaţi ai credinţei. Cei mai numeroşi au fost în Alexandria... Printre martiri a fost şi Leonida, tatăl lui Origen."
„Focul persecuţiei a ars cu furie şi mulţi au obţinut coroana de martir. Origen era pe atunci doar un copilandru. Dar el a fost cuprins de o aşa dragoste pentru martiraj încît în mod deliberat voia să alerge spre pericol, să se arunce în luptă. încercările sale erau cît pe aici să reuşească şi viaţa-i să ajungă la sfîrşit, dacă nu ar fi intervenit Providenţa cerească să-1 împiedice de la aceasta, spre avantajul multora, prin opunerea mamei sale. întîi, ea 1-a implorat prin cuvinte şi i-a cerut să aibe consideraţie faţă de dragostea ei de mamă. Dar tocmai pe atunci, el a aflat că tatăl său a fost ridicat şi dus de-a dreptul la închisoare. Ea şi-a dat seama că dorinţa lui pentru martiraj a devenit chiar mai puternică, că acum era predat în întregime acestei dorinţe. Aşa că

ea a trebuit să-i ia hainele şi să i le ascundă şi prin mijlocul acesta 1-a constrîns să rămînă acasă... Cum nu putea face nimic altceva, el a scris tatălui său o scrisoare, îndemnîndu-1 să rămînă tare în faţa martirajului; în scrisoare sînt cuvintele: „Ia seama, nu cumva din cauza noastră să îţi schimbi hotărîrea ta."
După ce Leonida a fost martirizat, tot ce au avut a fost confiscat de stat. El cu mamă-sa şi cu alţi şase fraţiori mai mici au rămas săraci, urmînd ca din greu să-şi cîştige pîineacea de toate zilele.
La Alexandria, un creştin învăţat numit Plutarh a deschis o şcoală catihetică, unde instruia pe alţii în cunoaşterea Scripturilor şi trăirea vieţii sfinte. Nu după mult timp a fost martirizat, iar cu grija şcolii a rămas fratele său Haraclas, dar fiind martirizat Demetrius, acesta a fost chemat să devină păstorul

bisericii. Atunci şcoala a fost încredinţată lui Origen, care avea doar 18 ani. Fiind foarte talentat, Origen şi-a cîştigat foarte mulţi elevi. Faima şcoalei din Alexandria 'a ajuns pînă departe. Pe vremea împăratului Antonin, Mamea, mama împăratului, fiind la Alexandria, a trimis după el o escortă să-1 aducă să stea de vorbă cu el despre lucrurile privitoare la împărăţia lui Dumnezeu.
Dar faima aceasta şi numărul mare de discipoli a atras asupra sa ura păgînilor. Ostilitatea faţă de el a mers pînă acolo că au format o conspiraţie, postînd soldaţi în jurul casei sale. Găsindu-se într-o aşa situaţie, el a fost nevoit să se mute cu şcoala de la casă la casă.
Pe de altă parte, faptul că vizita pe creştinii ce se aflau în închisori, că lua parte la judecarea lor, că le dădea un ultim sărut şi încuraja pe cei ce mergeau spre locul martirajului, a înfuriat mulţimile, care în mai multe rînduri, au luat pietre să-1 omoară. Adeseori a fost în
faţa morţii, dar Dumnezeu, în Providenţa Sa, în chip minunat i-a ocrotit viaţa. în cele din urmă a fost **forţai** să părăsească Alexandria, mutîndu-se la Cezarea în Palestina.
Deşi a fost o persoană foarte distinsă, în cunoştinţe fără pereche, totuşi a fost de o smerenie rară. Nu punea de loc preţ pe cele din afară, pe îmbrăcăminte, şi pe străzile Alexandriei, care era un oraş foarte vestit pe vremea aceea, el umbla desculţ. Lucra foarte mult. Dormea doar 3-4 ceasuri pe noapte. Nu folosea patul, ci dormea pe pămîntul tare. Obişnuia foarte des să postească. Nu s-a căsătorit, ci şi-a dedicat viaţa în totul şcoalei şi scrisului.
Convertind pe un bogătaş numit Ambrosie, ce fusese un aderent al învăţăturilor lui Valentin, munca lui Origen a ajuns mult uşurată. Ambrosie din banii lui a plătit şapte scribi în slujba lui Origen şi cîţiva copişti. Aşa că Origen de acum nu mai scria, ci doar dicta şi ceialalţi scriau. După unii, în timpul vieţii sale ar fi scris vreo şase mii de volume. Cea mai de seamă lucrare a sa a fost „Hexapla", Biblia în şase versiuni paralele. Alta a fost „De Principiis", scrisă înainte de anul 231, care e o prezentare sistematică a credinţei creştine. „Cuvînt adevărat" e o lucrare în opt volume contra lui Celsus, un scriitor păgîn. Ea a constituit cea mai ascuţită şi convingătoare apărare a credinţei creştine. „Tratatul despre rugăciune" se ocupă de relaţia dintre capacitatea omului de a cunoaşte şi harul lui Dumnezeu, „îndemn spre martiraj" e o carte scrisă după anul 235, cînd împăratul Maximin Tracul a dezlănţuit prigoana împotriva creştinilor, îndeosebi a conducătorilor creştini. Cartea e dedicată prezbiterului Protoctetus şi diaconului Ambrosie, încurajîndu-i să stea tari, să nu facă nici un
98
99
compromis. In mod real, cartea e îndreptată către toţi creştinii îndemnîndu-i să nu se sperie de suferinţele trecătoare, ci să aibă viziunea lucrurilor ce pot fi zărite doar de ochii iluminaţi de dumnezeieştile cuvinte ale Domnului.
Apoi a lucrat o seamă de comentarii exegetice, un fel de explicare a Scripturilor. Interpretările sale sînt alegorice, dar pline de miez spiritual. Numai asupra lui Isaia a scris 30 de cărţi; asupra lui Ezechiel 25 cărţi; asupra Evangheliei după Ioan 22 cărţi. Din nefericire, nu toate au ajuns pînă la noi, căci s-au pierdut în scurgerea vremii.
La vîrsta de 64 ani, în prigoana de sub Deciu, Origen a fost arestat şi aruncat într-o celulă mucegăită şi murdară, pus în lanţuri şi cu picioarele în butuci. Fiind o persoană atît de marcantă, duşmanii şi-au concentrat toate eforturile să-1 determine să se lapede de credinţă. Aceasta ar fi avut o puternică influineţă supra altora. De aceea, magistratul a primit sarcina să nu-1 omoare dintr-odată, ci să-1 chinuiască pînă îl doboară din credinţă. Astfel, Origen, care din tinereţe dorea martirajul, a fost supus tuturor caznelor, dar nu a fost executat. Cine ar putea şti ce dureri a avut cînd i s-a pus un guler de fier la gît sau cînd zile întregi a fost întins pentru desfacerea încheieturilor pe scaunul de tortură? El a fost supus celor mai umilitoare şi crude torturi. I s-a aplicat chiar şi foc pe coaste. în groaznicele suferinţe prin care l-au trecut, Origen a rămas statornic, neclintit în credinţa sa. în timpul acesta, împăratul prigonitor Deciu, împreună cu copiii săi, a fost asasinat, iar Galus care 1-a succedat la domnie, 1-a eliberat pe Origen din închisoare. Se spune că s-a retras la Tir şi a murit acolo în al şaptezecilea an al vieţii sale. Nu se ştie dacă
100
moartea sa a fost cauzată de suferinţele din **timpul** torturării sau de altă boală. Oricum, moartea a pus capăt unui lung martiriu.
Origen a fost unul din cei mai fecunzi sciitori creştini şi unul din cei mai sîrguincioşi cercetători în aprofundarea sensului Cuvîntului Sfînt. în perioada de strălucire a faimei sale, el a fost smerit, iar în perioada de întuneric al suferinţelor, el a strălucit în credincioşie faţă de Domnul său.
Valul de prigoană de sub Deciu a fost grozav. Pe un număr restrîns de creştini i-a înfrînt, i-a făcut apostaţi, iar pe alţii nenumăraţi i-a făcut mai mult ca biruitori prin Acela care i-a iubit. Prigoana a fost scurtă, a durat doar doi ani de zile.
„Ei l-au biriut pe vrăjmaşul prin sîngele Mielului şi prin Cuvîntul mărturisirii lor, şi nu şi-au iubit viaţa chiar pînă la moarte."

Martirii celui de al optulea val de prigoană

anul 257

După moartea lui Galiu, generalul Emilian a fost omorît de duşmanii săi şi Valerian a fost ridicat pe tronul Romei. Acest împărat, timp de patru ani, a domnit în linişte şi a tratat bine pe creştini. Cu timpul însă un magician egiptean numit Macrianus a cîştigal o mare influenţă asupra împăratului şi 1-a determint să persecute pe creştini. Au fost întocmite legi în sensul acesta şi prigoana a durat trei ani şi şase luni. Suferinţele au fost grele şi variate.

101

Rufina şi *Secunda* au fost două tinere frumoase, fiice ale unui cetăţean bogat al Romei numit Asterius. Rufina, cea mai mare, a fost logodită cu un tînăr nobil numit Armentarius. Secunda, cea mai tînără, a fost logodită cu Verinus", un tînăr de rang. Şi ei amîndoi se numeau creştini, dar cînd a început prigoana, ei au dat înapoi, s-au lepădat de credinţă, întorcîndu-se la idoli. Tinerele au dovedit însă mult mai mult curaj, rămînînd statornice în credinţa lor. Logodnicii au stăruit de ele să urmeze pilda lor, ca să se salveze, dar ele n-au vrut. Atunci le-au luat şi le-au dus afară din Roma, într-o casă la ţară, cu gîndul să le pună în siguranţă, dar au fost găsite şi aduse în faţa guvernatorului. Aici, ele şi-au mărturisit credinţa şi n-au vrut să renunţe la ea. Atunci au fost supuse torturilor pe care le-au îndurat cu mult eroism. Văzînd că nu cedează, li s-a tăiat capul cu sabia. Au preferat mai bine să moară decît să se despartă de Hristos.

în această vreme, *Ştefan,* episcopul Romei, a fost decapitat. *Saturnius,* presbiterul de la Toulouse, a fost atacat de gloată şi dus să sacrifice. Refuzînd să facă aşa ceva, a fost bătut în chip barbar, apoi a fost legat la picioare de un taur, căruia i-au dat drumul în jos pe treptele templului. Plecînd în goană, i-a sfărîmat ţeasta capului de trepte şi i s-au împrăştiat creerii. Furia poporului fiind mare, nimeni n-a îndrăznit să-i ia trupul mort. La urmă două femei i-au tîrît trupul şi l-au îngropat într-un şanţ. Martirul a fost un om foarte învăţat, iar scrierile sale au fost foarte preţuite.

Sextus a fost un bun diacon în biserica creştină din Roma. Se presupune că ar fi fost grec de origine. El a dat dovadă de multă înţelepciune şi tact. Datorită lui, s-a terminat cu succes o dispută cu unii ce susţineau

102

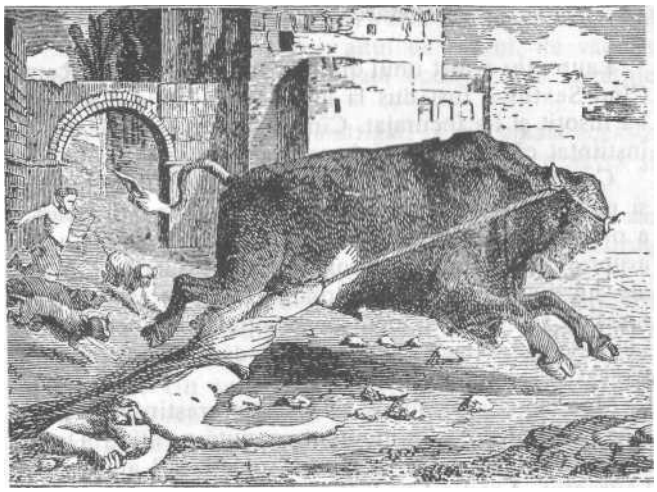

Saturnius legat de taur

alte învăţături. După ce a fost martirizat Ştefan, a fost ales el ca episcop. în această slujbă, Sextus a dat dovadă de mult curaj, dezbrăcare de sine şi spirit de jertfă.

Macrianus, care pe vremea aceasta era guvernator, a obţinut din partea împăratului Valerian şi a senatului aprobarea să dea morţii pe toţi conducătorii creştinilor. Sextus a fost primul care a fost prins, apoi au urmat alţii. El a fost condamnat să fie decapitat. Odată cu el, au mai suferit moartea de martir încă şase diaconi.

103

Anchetarea lui Laurenţiu

Laurenţiu a fost unul din diaconii bisericii din Roma. Cînd Sextus a fost dus la locul de execuţie, Laurenţiu 1-a însoţit şi 1-a încurajat. Cînd s-au despărţit, Sextus 1-a înştiinţat că nu peste mult va fi arestat şi el.

Ca diacon, Laurenţiu administra bunurile bisericii şi purta grijă de ajutorarea celor săraci, a văduvelor şi a orfanilor. încă dintru început, biserica creştină a luat asupra sa întreţinerea nevoiaşilor. Pe listele de ajutoare ale lui Laurenţiu erau aproape 1500 de nume. Deşi biserica trecea prin focul persecuţiei, credincioşii n-au uitat de cei săraci, ci fiecare îşi dădea contribuţia sa bănească în mod voluntar.

Macrianus a presupus că biserica creştină trebuie să aibă mari bogăţii, din moment ce ajută pe atîţia. Dorind să pună mînă pe ele, a trimis soldaţi să-1 aresteze pe Laurenţiu. Aceştia l-au tîrît în faţa guvernatorului. Cînd 1-a zărit Macrianus, i-a zis: „Am auzit că voi care vă numiţi creştini, posedaţi comori de aur şi argint. Este adevărat?"
Laurenţiu i-a răspuns: „Da, într-adevăr biserica are mari bogăţii."
„Atunci adu aici aceste bogăţii, zise Macrianus. Nu spun cărţile voastre sacre că trebuie să daţi Cezarului ce este al Cezarului? împăratul are nevoie de aceste comori pentru apărarea imperiului. Deci, trebuie să le predaţi."
Laurenţiu a cugetat cîteva momente, apoi a zis: „în trei zile voi aduna toate bogăţiile bisericii."
Numaidecît guvernatorul a dat ordin să fie eliberat, cu gîndul că va primi mari cantităţi de aur şi argint.
Laurenţiu s-a dus şi a adunat pe toţi neputincioşii, schilozii şi a chemat pe guvernator să vadă bogăţiile

bisericii. Acesta cînd a venit a văzut un şir de orbi,altul de schilozi şi neputincioşi, altul de orfani, de văduve bătrîne. Laurenţiu i-a zis: „Iată acestea sînt bogăţiile bisericii."
Guvernatorul, înfuriat, a strigat: „Ce e bătaia aceasta de joc? Unde sînt comorile bisericii? Unde e aurul şi argintul?"
„Aceştia pe care îi vezi, sînt adevăratele comori ale bisericii, răspunse din nou Laurenţiu. Ei sînt aurul, argintul, perlele şi pietrele preţioase."
Aprins de mînie, guvernatorul strigă la soldaţi să-1 arunce imediat în temniţă. Acolo a fost greu torturat, dar Laurenţiu a îndurat torturile cu multă răbdare şi chiar cu bucurie. Un soldat numit Romanus, a fost foarte mişcat de comportarea lui şi s-a strecurat în celula lui Laurenţiu, rugîndu-1 să-i spună şi lui despre credinţa

Laurenţiu pe grătar

creştină. El a fost convertit, apoi plin de bucurie a mărturisit că şi el e creştin. Guvernatorul a poruncit să i se taie capul. Astfel Romanus a fost martirizat cu o zi înainte de Laurenţiu.
Laurenţiu a fost condamnat să fie prăjit pe grătar. Dezbrăcat de hainele sale, el fu aşezat pe un grătar mare de fier sub care ardea un foc puternic. Crudul guvernator se desfăta privindu-1 pe grătar, dar n-a auzit nici un oftat, nici un geamăt. Martirul primise putere să triumfe asupra suferinţelor. El doar se ruga pentru biserică şi pentru convertirea întregului imperiu. în cele din urmă şi-a dat duhul.

„Ciprian la lei!"

Ani de zile, persecuţiile au pustiit Africa. Mii de nevinovaţi au fost ucişi. Oraşul Cartagena din nordul Africii a fost un mare centru al creştinilor. In fruntea bisericii era Ciprian.
Părinţii lui Ciprian erau bogaţi şi de viţă nobilă. De mic copil, el a fost crescut în cultul zeilor Romei. El a fost foarte talentat. A studiat mult şi a devenit bun filozof şi strălucit orator. Cînd vorbea în public, sute se adunau să-l asculte.
Fiind bogat, Ciprian trăia în mare splendoare. Se îmbrăca excelent, făcea risipă de lux şi era mîndru de poziţia sa. Se desfăta în orice fel de plăceri şi parăzi. Dar păgînul acesta mîndru avea să devină un umil urmaş al lui Hristos.
Un om numit Cecilius, creştin din Cartagena a fost instrumentul de care s-a slujit Dumnezeu la convertirea lui Ciprian. Uneori, El ia cele mai simple unelte spre doborîiea celor mari. E minunat să fii la îndemîna Lui.
înainte de botez, Ciprian a studiat cu grijă Scripturile. Frumuseţea şi adevărul lor l-au făcut să ia hotărîrca ca restul vieţii să-l trăiască după perceptele Scripturilor. De aceea şi-a vîndut averea, banii i-a împărţit săracilor, el însuşi s-a îmbrăcat simplu şi a început o viaţă de renunţare şi singurătate. După o vreme, a fost ales pres-biter al bisericii din Cartagena. Grija lui s-a extins nu numai asupra Cartagenei,

ci şi asupra Numidiei şi Mauritaniei. Obiceiul lui era ca în orice acţiune, să ceară sfatul celorlalţi. Una din maximele lui spunea că unitatea poate fi păstrată numai printr-o strînsă părtăşie între păstor şi turmă. El a trăit o viaţă curată şi a fost mult respectat de toţi.
După o vreme însă, unii păgîni au început să-l dușmănească din pricina influenţei sale. Ei au început să-l acuze că e conducătorul bandei celor dispreţiuţi de popor şi care se numesc creştini. Ici, colo, au început să se audă strigăte care cereau arestarea, judecarea şi condamnarea lui Ciprian. Curînd a apărut un decret dat tocmai de împăratul Decius. în decret e numit Cecilius Ciprian, episcopul creştinilor. Cînd s-a aflat de decret, în oraşul unde altădată a fost onorat, acum au început să strige; „Ciprian la lei! Ciprian la lei!"
Sfătuit de prieteni să se salveze prin fugă, Ciprian a părăsit Cartagena şi s-a dus în pustie. Cu el s-au mai refugiat şi alţi creştini, căci furia dușmanilor era mare. în locul retras unde s-au dus, au început să însămînţeze pămîntul. Timpul îl petreceau muncind şi rugîndu-se. După doi ani, au primit veşti că în oraş a izbucnit o ciumă pustiitoare, că mii de persoane au murit, iar alţii contaminaţi se zbat în agonie. Atunci au decis să se întoarcă în oraş, spre a ajuta pe cei care i-au dușmănit atît de mult.
106
107
în Cartagena, molima trecuse de la casă la casă. Acum domnea spaima şi teroarea. Bunătatea şi mila au dispărut. Cei atinşi de molimă erau scoşi în stradă ca să moară. Oraşul era plin de gemete şi strigăte după ajutor, dar de groaza morţii, toţi aveau urechea surdă. Erau ca nişte sălbatici lipsiţi de milă.
în mijlocul acestei situaţii, a apărut Ciprian cu grupul de creştini ce fuseseră refugiaţi. A adunat în jurul său pe creştinii ce mai rămăseseră în viaţă, unii purtau pe trupul lor semnele torturilor ce le-au îndurat şi Ciprian le-a spus că acum e momentul să-şi arate dragostea faţă de vrăjmaşii lor. Să-şi aducă aminte că sînt urmaşii lui Hristos, care a poruncit: „Faceţi bine celor ce vă prigonesc." El a împărţit oraşul pe sectoare şi fiecăruia i-a dat locul lui de muncă. Cei mai înstăriţi au contribuit şi cu bani pentru uşurarea suferinţelor celor lipsiţi. De cei ce nimeni nu mai avea milă, creştinii din Cartagena au dovedit milă. în mijlocul întunericului, ei au fost lumină, unii cu preţul vieţii. Ce frumoasă e mărturia creştinului dezbrăcat de sine şi aprins de dragostea jertfitoare spre binele altora!
Dar ciuma abia s-a mai potolit puţin şi dușmanii au început să acuze pe creştini că ei sînt cauza ciumei. Valul de prigoană a început din nou, mai năpraznic. Durerea pentru cei pierduţi şi groaza de molimă a început să se reverse asupra creştinilor. Furia a fost sălbatică. Ciprian a fost arestat de proconsulul Aspasius Paternus, judecat şi exilat la Curubis. Alţii au fost torturaţi şi omoriţi. După un an, un nou proconsul numit pentru Africa, a sosit la Cartagena, persecuţia nu încetase. Curînd el a poruncit ca Ciprian să fie adus din exil la scaunul său de judecată. Vestea s-a răspindit ca fulgerul, în ziua hotărîtă, o mare mulţime atît de creştini cît şi
de păgîni au venit de faţă. Proconsulul i-a zis: „Tu eşti Ciprian, episcopul nelegiuiţilor şi aj ticăloşilor? Prea sfîntul împărat îţi porunceşte să sacrifici!"
„Nu voi sacrifica!" - a răspuns Ciprian.
„E bine să te gîndeşti, înainte de a refuza - i-a zis proconsulul - de ce să dai cu piciorul la viaţă?"
„Nu pierde vremea, întrebîndu-mă - a zis Ciprian -ci aplică-mi pedeapsa pe care o crezi justă; n-are rost să mă apăr."
Atunci proconsulul a pronunţat sentinţa să fie omorît cu sabia. Singurele cuvinte ce le-a rostit, auzindu-şi sentinţa, au fost: „îţi mulţumesc, o, Dumnezeule!"
El a fost dus într-un cîmp din apropiere, împrejmuit cu pomi. Mulţimea a venit aici, unii s-au căţărat printre ramuri, ca să poată vedea această scenă. La locul de execuţie, Ciprian a îngenunchiat, şi-a acoperit ochii cu mîinile şi sabia călăului i-a despărţit capul de trup. Martirajul său a avut loc la 14 Sept. 258 d. Hr.
Aşa a murit Ciprian, unul din bărbaţii de seamă ai creştinismului. Viaţa lui a fost o mare binecuvîntare pentru mulţi. Cuvîntul lui a întărit şi îmbărbătat pe cei ce aveau de îndurat suferinţe aşa de grele pentru Hristos Domnul. Chiar retragerea lui în pustie a fost cu scopul de a-şi ajuta fraţii. Pentru cei arestaţi şi torturaţi în timpul prigoanei de sub Decius, Ciprian a avut o mare admiraţie. El a scris: „Cu ce cuvinte aş putea eu să cînt laudele voastre? O, fraţi eroi! Mulţimea martorilor a privit cu admiraţie lupta voastră spirituală pentru Domnul. Ei v-au auzit pe voi robii Lui, mărturisind numele Lui deschis înaintea oamenilor, cu o credinţă nestricăcioasă şi cu un curaj divin. Ei v-au văzut neînarmaţi împotriva furiei lumii, dar apăraţi tot timpul de scutul credinţei.
108
109
Sîngele, care era să potolească setea prigonitorilor, a curs în rîuri - glorios sînge ce stinge şi flăcările iadului. O, ce spectacol pentru Dumnezeu însuşi! Ce sublim, ce măreţ! Cu cîtă bucurie nu a luptat şi a biruit Hristos în cei ce sînt ai Lui. El le dă tot ceea ce se pare că a luat de la ei. El e prezent în luptă, susţinîndu-i şi înflăcă-rîndu-i pe campionii Numelui Său. El, care pentru noi a biruit moartea, nu

încetează a birui în noi. Fericită e biserica noastră luminată cu o aşa glorie divină şi înnobilată în zilele noastre prin sîngele martirilor. Mai înainte, ea strălucea albă prin curăţia copiilor ei, acum ea a primit o mantie împărătească de purpură roşie scăldată în sîngele lor" (Ciprian X, 3, 6).

Suferinţele lui Dionisius şi a celor din Egipt

Eusebiu în Istoria Bisericească, cap. XI, redă o scrisoare a lui Dionisius din Alexandria către Germanus, un episcop contemporan al său, care a încercat să-1 defăimeze. Din scrisoare se poate observa cum erau arestaţi creştinii, cum prin ameninţări se încerca coruperea lor, cum erau judecaţi şi condamnaţi numai pentru faptul că se închinau viului Dumnezeu şi nu acceptau compromisul de a se închina şi zeilor.

Dionisius, împreună cu alţi patru creştini au fost trimişi la judecată înaintea prefectului Emilianus. Iată ce scrie el: „Mă tem că în timp ce sînt forţat să relatez minunata providenţă a lui Dumnezeu, voi fi expus neghiobiei şi insensibilităţii. Dar, după cum s-a zis, e o onoare să ţii tăinuite secretele împăratului şi e o glorie să faci de cunoscut lucrările lui Dumnezeu, eu voi în-

frunta violenţa lui Germanus. Am venit în faţa lui Emilianus nu singur, ci însoţit de Maximus, presbiler, tovarăşul meu de lucru, de diaconii Faustus, Eusebius Ceremon şi de un oare care frate venit din Roma. Oricum, Emilianus nu mi-a spus dintr-odată să nu mai ţin adunări, ca şi cum aceasta ar fi fost de prisos, căci ţintea la ce era de primă importanţă; nu era îngrijorat că adun pe alţii, ci că nu trebuie să fim creştini, de aceea mi-a poruncit să renunţ, crezînd, fără îndoială, că dacă eu mă schimb, ceialalţi vor urma exemplul meu. I-am răspuns nu prin scurtele cuvinte că „noi trebuie să ascultăm mai mult de Dumnezeu decît de oameni", ci în mod direct i-am mărturisit că nicidecum eu nu pot să mă închin la altceva decît Dumnezeului adevărat şi că niciodată nu voi înceta de a fi creştin. Drept urmare, el a poruncit să mergem într-o localitate învecinată cu deşertul, numită Cefro.

„Dar ascultă cuvintele care au fost pronunţate de ambele părţi, aşa cum au fost înregistrate. Dionisius şi Faustus, Maximus, Marcelus şi Ceremon fiind aliniaţi, Emilianus, prefectul, a zis: „Chiar eu personal am discutat cu voi despre bunătatea Majestăţilor noastre, pe care şi voi aţi experimentat-o. Ei v-au acordat şansa de a vă scăpa, dacă sînteţi dispuşi să vă întoarceţi la cursul naturii, să vă închinaţi zeilor, care i-au păstrat în domnie şi să uitaţi acele practici ce sînt aşa de nenaturale. Ce ziceţi la aceste lucruri? Căci nici nu mă aştept ca voi să le fiţi nerecunoscători, din moment ce ei vă vreau binele." Dionisius a răspuns: „Nu toţi zeii primesc închinare de la toţi oamenii, ci fiecare grupare se închină acelora pe care ei îi cred ca zei. Noi, deci, ne închinăm singurului Dumnezeu şi Creator al tuturor lucrurilor, şi El e Cel ce a încredinţat domnia înaltelor excelenţe şi

sacrelor majestăţi Valerian şi Galienus. Lui ne închinăm şi îl adorăm, Lui îi aducem necurmat rugăciuni ca domnia lor să poată continua tare şi nezguduită."

Prefectul Emilianus a zis din nou: „Dar cine vă împiedecă de a vă închina şi acestui Dumnezeu, dacă este un zeu împreună cu acei ce sînt zei naturali? Căci vi se porunceşte să vă închinaţi zeilor, acelor zei care sînt cunoscuţi de toţi ca atare." Dionisius a răspuns: „Noi nu ne închinăm la un altul." Prefectul Emilianus a zis: „îmi dau seama că sînteţi în acelaşi timp şi nerecunoscători, şi insensibili faţă de clemenţa Cezarilor noştri. De aceea, nu veţi mai rămîne în cetatea aceasta, ci veţi fi trimişi în părţile Libiei, în localitatea numită Cefro. Căci acest loc l-am ales conform ordinelor Cezarilor. Dar nici vouă, nici altora, cu nici un chip nu vi se va îngădui nici să ţineţi întruniri, nici să intraţi în ceea ce voi numiţi dormitoare sau cimitire. (Pe vremea aceea, creştinii numeau „cimitir", adică „dormitor", locul unde depuneau morţii. în lumina Evangheliei, moartea e ca un somn. Aceste dormitoare, fie că erau peşteri sau catacombe subterane, erau locul unde se adunau creştinii.) Dar dacă se va găsi că vreunul nu s-a dus unde am poruncit, sau dacă va fi găsit în vreo adunare, va face aceasta spre pierzarea sa. Căci pedeapsa necesară nu va zăbovi. Plecaţi, deci, unde v-am poruncit." Astfel, m-a constrîns să plec, bolnav cum eram, fără să-mi dea măcar o zi de răgaz. Ce răgaz am avut atunci să ţin sau să nu ţin adunări?"

După ce scrie alte lucruri, el zice: „Dar departe de noi de a nu ne aduna laolaltă prin ajutorul divin. Din contră, cu atît mai mult am putut să-i adun pe cei ce erau în cetate, ca şi cum aş fi fost în mijlocul lor: absent, într-adevăr, în trup, după cum am spus, dar prezent în

duh. în Cefro, s-a adunat o frumoasă congregaţie cu noi, parte din fraţii ce ne-au însoţit din cetate, parte din cei ce au venit din Egipt şi s-au unit cu noi. Astfel Dumnezeu a deschis o uşă pentru Cuvînt ca şi acolo. La început, într-adevăr am fost persecutaţi, am fost împroşcaţi cu pietre; dar în cele din urmă nu puţini dintre păgîni, abandonînd idolii, s-au întors la Dumnezeu, căci Cuvîntul atunci a fost semănat pentru prima dată între ei, niciodată înainte nu l-au auzit. Astfel, parcă Dumnezeu ne-a condus pentru această cauză la ei, căci după ce ne-am făcut lucrarea, am fost transferaţi în altă parte. De fapt,

Emilianus, după cît se pare, a dispus să fim duşi în locuri mai rele, mai pline de orori decît cele din Libia, căci el a poruncit celor din districtul Mareotic să se adune în anumite sate separate. Dar grupa noastră, împreună cu acei ce trebuiau să fie primii deportaţi, el a poruncit să fie lăsată pe drum. Căci, fără îndoială, în planurile şi pregătirile lui era ca oricînd ar fi dorit să ne poată uşor lua captivi. Cînd prima dată mi s-a ordonat să merg la Cefro, deşi nu ştiam unde e localitatea aceasta, căci nici nu auzisem de ea înainte, totuşi am mers calm şi cu bucurie. Dar cînd mi s-a spus că trebuie să mă mut la Coluthion, cei ce erau de faţă ştiu ce mult m-am necăjit. Pentru aceasta mă acuz singur. La început m-am necăjit, mi-a fost foarte greu. Deşi aceste locuri s-a întîmplat să-mi fie mai cunoscute şi mai familiare mie, se spunea că e mai lipsită de fraţi, de oameni buni şi e mai expusă insolenţei călătorilor şi incursiunilor din partea tîlharilor. Dar am fost mîngîiat de fraţi, care mi-au reamintit că e mai aproape de oraş. E adevărat că Cefro ne-a adus un mare număr de fraţi din Egipt, aşa că am fost în stare să lăţim biserica, s-o ducem mai departe, dar aici fiind oraşul mai aproape,
113

vom putea fi mai des vizitaţi de cei ce în mod real ne erau scumpi şi preaiubiţi. Căci ei ar veni şi ar întîrzia cu noi şi ca şi în cele mai îndepărtate suburbii, ar fi şi aici întruniri, măcar în parte. Şi aşa a şi fost.
într-o altă epistolă către Domiţius şi Didimus, Dio-nisius ne dă alte referinţe despre persecuţii. El spune: „Este de prisos să vă înşir fraţii pe nume, de oare ce sînt şi numeroşi şi voi nu-i cunoaşteţi. Dar trebuie să ştiţi că sînt bărbaţi şi femei, tineri şi bătrîni, tinere fecioare şi matrone în vîrstă, soldaţi şi civili din toate clasele şi toate vîrstele, care au primit coroana victoriei sub lovituri de bici şi în flăcări, unii chiar sub ascuţişul săbiei. Oricum, pentru mulţi scurgerea unui timp îndelungat nu a fost ceva suficient să-i facă să apară acceptabili în faţa lui Dumnezeu, cum într-adevăr n-a apărut pentru mine pînă în momentul de faţă. Deci, am fost rezervat pentru un timp pe care El îl cunoaşte mai bine şi mai potrivit, căci a zis: „La vremea potrivită te-am ascultat şi în ziua mîntuirii te-am ajutat." Fiindcă aţi întrebat şi doriţi să fiţi informaţi despre toate cu privire la noi, aţi auzit totul cum am călătorit, cum am fost duşi ca prizonieri de centurioni şi magistraţi, soldaţi şi ofiţeri cu ei, eu şi Caius, Faustus, Petru şi Pavel; deodată a venit o grupă de Mareotiţi, care ne-au tîrît cu ei, noi i-am urmat nu de voie, ci forţaţi. Acum Caius, Petru şi eu sîntem singuri, despărţiţi de restul fraţilor noştri, sîntem închişi într-un loc sălbatic şi deşert din Libia, la o distanţă cam de trei zile de călătorie de la Paretonium."
După alte cîteva remarci, el continuă: „în cetate, cîţiva s-au ascuns şi vizitează în secret pe fraţi: presbiterii Maximus, Dioscorus, Demetrius şi Lucius. Căci Faustinus şi Aquila, care sînt proeminenţi în lume, acum rătăcesc prin Egipt. Diaconii care supravieţuiesc
114
sînt: Faustus, Eusebkis, Ceremon. Eusebiu, care de la început a fost întărit de Domnul şi care a fost bine calificat spre a îndeplini grelele îndatoriri ale celor credincioşi ce se aflau în temniţe şi să îndeplinească periculoasa slujbă de înmormîntare a desăvîrşiţilor şi fericiţilor ce sufereau moartea de martir. Căci pînă în prezent, guvernatorul n-a încetat să omoare pe unii, după cum am spus mai sus, în cel mai crud mod, ori de cîte ori sînt daţi în judecată, torturînd pe alţii cu biciuirea, exterminînd pe alţii prin întemniţare şi punere în cătuşe. în plus a poruncit ca nimeni să nu se prea aproapie de ei. El însuşi verifica să vadă dacă se respectă acestea. Totuşi Dumnezeu, prin vioiciunea şi bunătatea fraţilor, a îngăduit unele uşurări celor necăjiţi." Dar Faustus nu la mult timp după aceasta a fost decapitat.

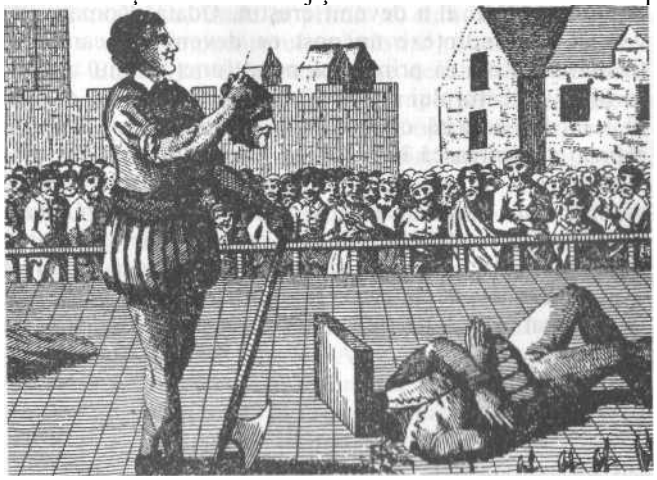

Fauitua decapitai
115

Martirii din Cezarea
în timpul persecuţiei de sub Valerian, în Palestina, la Cezarea, trei bărbaţi au strălucit în credinţa lor şi au fost onoraţi cu martirajul, devenind hrană fiarelor sălbatice. Numele lor a fost: *Priscus, Malcus* şi *Alexandru.* Cei doi din urmă au locuit la primul, undeva la ţară. Ei păreau a fi fără grijă, nepăsători, dar cînd s-a ivit ocazia nimerită, ei deja ardeau de dorinţa de a obţine premiul, coroana de martir. în scopul acesta, ei s-au dus la Cezarea şi s-au prezentat de bună voie judecătorului, care i-a condamnat la moarte.
Marinus a fost un distins ofiţer din Cezarea. El a primit deosebite onoruri pentru faptele sale militare. Era renumit pentru familia sa, precum şi pentru averea ce o avea. Dar el a devenit creştin. Odată, Romanii au vrut să-i încredinţeze un post ce devenise vacant, dar tocmai cînd era să primească noua funcţie, unul a păşit în faţa judecătorului şi s-a opus, spunînd că nu e legal să i se dea această onoare, căci Marinus e creştin şi a refuzat să jertfească împăraţilor. La început, judecătorul Acheus s-a ridicat şi 1-a întrebat pe Marinus despre părerile sale. Cînd acesta a mărturisit cu îndrăzneală că e creştin, i-a dat timp de trei ore să reflecteze asupra problemei. La sfîrşitul celor trei ore, fiindcă n-a fost dispus să se lapede de credinţa sa în Isus, a fost decapitat. A renunţat la o gloris trecătoare, ca să primească o glorie eternă.
116
O sclavă creştină cîştigă pe fiica guvernatorului
Filipus, guvernatorul din Alexandria, avea o fiică numită Eugenia. Ea era foarte frumoasă şi tatăl său era foarte ataşat de ea. O sclavă creştină din casa guvernatorului i-a vorbit fetei despre bucuria vieţii creştine. Prin această sclavă, Eugenia a fost convertită la creştinism.
Neîndrăznind să-şi arate pe faţa convertirea, de frica pedepsei, Eugenia a fugit de la casa părintească la casa lui Helenus, un bătrîn prezbiter al bisericii. Ca să nu fie găsită, ea şi-a schimbat hainele de fată cu nişte haine ce le purtau băieţii pe vremea aceea. Deghizată în felul acesta, fără ca cineva să bănuiască ceva, ea şi-a luat numele de Eugen şi a intrat la o mănăstire de călugări din Alexandria, unde a primit o chilioara a ei. După cîtva timp, conducătorul mănăstirii a murit. Fiindcă tînărul Eugen dovedea cunoştinţe deosebite şi devenise stimat de ceialalţi călugări prin comportarea sa, Eugen **a** fost ales conducător al mănăstirii. După un timp o femeie din Alexandria numită Melania, din sete de răzbunare, a învinuit pe Eugen şi încă pe cîtiva de anumite crime. Cei acuzaţi au fost aduşi înaintea guvernatorului Filipus, tatăl Eugeniei. Cum arestaţii erau creştini, ei erau consideraţi vinovaţi de toate păcatele, chiar fără nici o dovadă. Eugenia dîndu-şi seama de pericol şi ştiind că se poate salva pe ea şi pe ceialalţi, ea se hotărî să divulge guvernatorului că e fiica lui. Astfel, ea îi ceru să-i acorde un timp şi un loc ca să-i spună adevărul.Convingîndu-se că acuzatul Eugen e fiica lui, el şi-a dat seama de nevinovăţia ei şi de acuzele false ale Melaniei. Atît Eugenia cît şi ceialalţi doi acuzaţi, Proteus şi Hiacintus au fost scăpaţi. Nu la multă vreme după aceasta, însuşi Filipus
117
a devenit creştin şi chiar episcop la Alexandria. La urmă, el a suferit moarte de martir pentru credinţa sa în Domnul Isus.
După moartea tatălui, Eugenia a mers la Roma. Acolo a fost torturată şi în cele din urmă a fost legată de un pietroi mare şi a fost înecată în Tibru.
Groaznicul sfîrşit al împăratului Valerian
Acest împărat tiran care timp de mai bine de trei ani a prigonit crunt pe creştini, într-o luptă cu Sapor împăratul Persiei, a fost luat prizonier, dus în Persia şi tratat cu cea mai mare cruzime. Se părea că toate cruzimile exercitate de el împotriva creştinilor, s-au întors asupra capului său. Sapor, ca să-1 umilească, i-a cerut să îngenuncheze, ori de cîte ori vine în faţa sa. îl trata ca pe cel din urmă sclav. Cînd Sapor trebuia să încalece pe calul său, Valerian trebuia să stea pe coate şi genunchi, ca scăunel, şi împăratul urca întîi pe el, apoi pe cal. Ironic, Sapor repeta mereu: „Această formă ghemuită a celui ce a fost cîndva împărat, demonstrează mai bine decît toate picturile pe care artiştii Romei le pot desena, cine a cîştigat victoria."
Timp de şapte ani Valerian a fost ţinut în această stare de sclavie. Apoi Sapor a poruncit să i se scoată ochii. Valerian devenise un sclav orb. Dar nici aceasta nu a putut potoli răzbunarea lui Sapor, căci după un timp porunci ca Valerian să fie jupuit de viu. în timp ce îi jupuiau pielea, în chinuri groaznice, Valerian o sfîrşi cu viaţa.
Pe tronul Romei, după prinderea lui Valerian, a urmat Galienus, fiul său. Sub domnia lui, biserica s-a bucurat de pace.
118

Martirii celui de al nouălea val
anul 270 d. Hr.
Lucius Domitius Aurelian a fost împărat roman între anii 270-275. El a urmărit să-şi întărească autori-

tatea imperială, proclamîndu-se oficial „dominus et deus", adică Domn şi Dumnezeu. Aceasta a declanşat un nou val de persecuţie împotriva creştinilor. Declarîndu-se Dumnezeu, pretindea închinarea tuturor, iar creştinii refuzînd aceasta, au fost supuşi bătăilor, schingiuirilor şi morţii de martir. Din fericire, prigoana aceasta nu a durat prea mult, căci împăratul a fost ucis de proprii săi ostaşi la Bizanţ. Prigoana aceasta, propriu zis nu a fost oficială, căci nu exista nici un decret dat împotriva creştinilor de către Aurelian. Unii istorici spun că decretul ar fi fost pregătit şi că urma să-1 semneze, dar fiind ucis, a rămas nesemnat. Toate persecuţiile din timpul domniei sale, au fost determinate de faptul că el s-a proclamat zeu şi creştinii nu voiau să i se închine, nici să jertfească în cinstea sa.
Printre cei ce au primit cununa de martir în vremea aceasta a fost *Felix,* episcopul Romei. El a căutat să întărească în credinţă pe ceilalţi creştini şi, cum era natural, îi îndemna să se închine numai viului Dumnezeu şi nu împăratului. El a fost adus înaintea împăratului, care 1-a condamnat la moarte prin decapitare.
Agapetus a fost un tînăr roman, credincios. El a avut o inimă miloasă şi plină de dragoste pentru cei săraci. Spre a-i ajuta, el şi-a vîndut averea ce o avea de la părinţi şi banii i-a împărţit celor nevoiaşi. Cineva 1-a denunţat că e creştin şi că nu se închină împăratului. Atunci l-au

arestat şi l-au dus la Praeneste, nu departe de Roma, l-au supus torturilor şi în cele din urmă l-au decapitat.
împăratul Aurelian a fost ucis la Bizanţ de proprii săi ostaşi. După el au urmat Tacitus, Probus, apoi Carus, care fiind lovit de un trăznet, a fost urmat la domnie de fiii săi: Carinus şi Numerianus. Toţi au avut o domnie scurtă şi nu au prigonit biserica creştină.
în anul 284, a ajuns împărat Diocleţian. El nu a dat imediat decrete imperiale de prigoană pînă în anul 303, cînd s-a pornit cel de al zecelea val. Totuşi, o seamă de creştini au fost martirizaţi fără edicte mai ales după numirea lui Maximian ca regent în partea de vest a imperiului.
Felician şi *Primus* a fost doi fraţi ce au trăit la Roma şi au fost martirizaţi în această perioadă. Ei au fost foarte activi în biserica creştină. Erau săraci, munceau ziua, iar seara căutau să se strecoare în închisori ca să ajute pe fraţii arestaţi pentru credinţa lor. Pe unii mai fricoşi îi încurajau; pe cei slabi îi întăreau; pe cei căzuţi îi ridicau. Ei au trecut şi prin alte prigoane şi au scăpat cu bine. Erau plini de zel sfînt şi experienţa lor căutau s-o împărtăşească şi altora. într-o zi au fost prinşi şi puşi în lanţuri. După ce au fost bătuţi crunt, au fost trimişi într-un orăşel la vreo 20 km. de Roma, ca acolo să fie judecaţi. Ei au mărturisit că sînt creştini. Ca să se lepede, au fost supuşi torturii, dar harul lui Dumnezeu i-a întărit în toate încercările. Fiindcă n-au fost gata să renunţe la credinţa lor în Hristos Domnul, la urmă, au fost decapitaţi.
Marcus şi *Marcelianus* au fost fraţi gemeni. Ei se trăgeau dintr-o familie distinsă a Romei. Părinţii au fost păgîni. Copiii au fost convertiţi în tinereţe prin tutorul lor care era creştin. La arestare, ei erau căsătoriţi şi aveau copii. La judecată, ei şi-au mărturisit crezul

şi au fost osîndiţi la moarte prin decapitare. Părinţii au intervenit să se amîne executarea sentinţei cu treizeci de zile, ca în acest timp să-i convingă să jertfească idolilor. Transquilinus şi Martia cu nurorile şi nepoţii au venit la ei, la închisoare şi cu lacrimi au stăruit ca ei să renunţe la credinţă, dar ei au rămas neclintiţi. La închisoare au întîlnit pe un ofiţer din garda imperială numit Se-bastian. Acesta venise să întărească pe cei doi fraţi. în urma discuţiilor din temniţă, în loc ca cei doi fraţi să fie doborîţi, ei au reuşit să determine atît pe părinţi cît şi pe soţiile lor să creadă în Hristos. La sfîrşitul celor 30 pe zile, tatăl s-a prezentat la Prefect să-i spună rezultatul. El a mărturisit că a încercat să-i abată de la credinţă, dar n-a reuşit, din contră şi ei au devenit creştini. Apoi a tăcut. Cromaţiu, prefectul care i-a osîndit, a fost foarte surprins. Tatăl a folosit aşa argumente puternice încît

însuşi magistratul a fost convertit. El a pus în libertate pe cei doi fraţi. A renunţat la înalta sa slujbă, şi-a vîndut averea şi s-a retras în afară de Roma. La fel a fost convertit de cei doi fraţi şi funcţionarul Nicostratus, care era cu evidenţa celor din închisoare. După liberare, Marcus şi Marcelianus au fost ascunşi în apartamentul unui ofiţer de la palat, căci vînătoarea după creştini era în toi. Un apostat creştin, ce s-a lepădat de credinţă, a aflat de la cineva că cei doi fraţi sînt ascunşi la palat. Numaidecît i-a denunţat şi din nou au fost arestaţi. Prefectul Fabian, care 1-a succedat pe Cromaţiu, i-a condamnat să fie legaţi la un stîlp, iar picioarele să le fie ţintuite cu piroane. O zi întreagă i-a ţinut în poziţia aceasta, iar în ziua următoare au fost străpunşi cu lancea.
Zoe, soţia lui Nicostratus, funcţionarul cu evidenţa deţinuţilor, pierduse graiul în urma unei paralizii şi vorbea numai prin semne. Ea căuta să se înţeleagă cu Marcus şi Marcelianus în ce priveşte credinţa. Ei i-au vorbit despre mîntuirea prin Hristos Domnul şi au îndemnat-o să se roage chiar şi pentru vindecarea ei. Ea s-a rugat şi a reprimit graiul. Aceasta a întărit mult credinţa ei. De acum spunea tuturor că ea e creştină, împreună cu soţul ei. Convertirea lor a stîrnit multă zarvă. Prefectul a poruncit arestarea lor. Aduşi la scaunul lui de judecată, el porunci lui Zoe să sacrifice în cinstea lui Marte. Refuzînd să facă aceasta, a fost spînzurată de craca unui pom, iar dedesubt au pus un foc lent, ca s-o chinuie cît mai mult. Trupul ei a fost dezlegat de la craca pomului şi de funie a fost legat un pietroi mare apoi a fost aruncată în rîu. Soţul ei a fost deasemenea martirizat.
Alban a fost un păgîn din Britania. Odată, el a acordat adăpost unui creştin numit Amfibalus, care era urmărit
122
pentru credinţa sa. Conversaţiile avute cu acesta, au dus la creştinarea lui. Alban a devenit un credincios înflăcărat. Era conştient ce soartă îl aşteaptă, dar era ferm hotărît să nu se despartă de Hristos. în cele din urmă duşmanii au aflat unde e ascuns Amfibalus şi au venit la casa lui Alban să-l ridice. Dorind să-1 scape, Alban făcu în fugă schimbul hainelor. Soldaţii l-au luat pe Alban în locul lui Amfibalus, dar cînd fu dus în faţa judecătorului, acesta îl recunoscu şi trimise din nou după Amfibalus, care între timp a scăpat cu fuga. înfuriat, magistratul porunci lui Alban să jertfească în cinstea lui Jupiter. Alban refuză categoric şi mărturisi că e creştin. Atunci îi porunci să îngenunchieze la picioarele statuii, dar arestatul nu se supuse. Aceasta îl înfurie şi mai mult şi ordonă să fie biciuit. Aspra pedeapsă, Alban o rabdă cu mult curaj. După biciuire, magistratul rosti sentinţa să fie decapitat cu sabia.
Istoricul Bede, relatînd martirajul lui Alban, spune că pe drum, călăul însuşi a devenit creştin. Ajungînd la locul de execuţie, el a aruncat sabia şi a cerut îngăduinţă, fie să moară în locul lui Alban, fie să-1 omoare împreună cu el. De faţă era adunat mult popor. Ofiţerul însărcinat cu execuţia îi acceptă cea de a doua cerere şi amîndoi au fost omorîţi cu aceeaşi sabie. Martirajul lor a avut loc la 22 Iunie, lîngă Verulam, azi St. Alban.

123

Martirii celui de al zecelea val

anul 303 d. Hr.

Timpul de linişte şi pace pentru biserică a contribuit mult la dezvoltarea ei. Creştinii, au ajuns să fie foarte apreciaţi de societate pentru caracterul şi conduita lor. Unii au ajuns să fie numiţi în posturi înalte. Doroteus şi Gorgonius, dintre cei mai devotaţi credincioşi, au ajuns miniştri în guvern. în toate oraşele, mulţimi mari de oameni au devenit creştini şi s-au alipit de biserică. Serviciile de închinăciune erau de toată frumuseţea. Cum vechile clădiri în care se adunau, nu mai puteau cuprinde mulţimile ce veneau la biserică, creştinii au început, în această perioadă, să-şi zidească clădiri spaţioase. Pe nesimţite s-a petrecut însă o deviere. Accentul a început să se pună cu prioritate pe zidirea clădirilor în care se întrunea biserica şi nu pe zidirea sufletească a membrilor. Eusebiu ne spune că clădirile bisericilor au devenit frumoase, împodobite de toată măreţia, dar excesiva libertate i-a făcut pe creştini să se împotmolească în nepăsare şi viaţă lumească, ajungînd astfel de unde au plecat. Ura şi duhul de dezbinare a început să facă ravagii în rîndurile lor. Conducătorii se certau şi se rivalizau între ei. Poporul era învrăjbit şi împărţit. Răutatea şi prefăcătoria a început să macine biserica creştină dinăuntru. Mulţimile veneau încă la biserică, dar lipsea vitalitatea şi căldura dragostei de altădată. Atunci a început judecata divină. Dumnezeu n-a mai putut îngădui situaţia în care ajunsese biserică. Persoane dornice de întîietate, oameni plini de mîndrie au pus mîna pe slujbele bisericii. în loc de a sluji, au început să stăpînească. „Ca şi cum am fi fost lipsiţi de orice pic de simţ - zice istoricul Eusebiu, descriind vremea sa -
124

noi nu am fost promţi în luarea de măsuri spre a linişti, spre a ne împăca cu Dumnezeirea. Unii, într-adevăr, ca ateii, considerau situaţia noastră ca fiind neglijată şi neobservată de Providenţa şi astfel au adăugat o răutate şi mizerie la alta. Unii, care au ajuns să fie păstorii noştri, părăsind legea pietăţii, s-au aprins unii împotriva altora, s-au ţinut de certuri, ameninţări, denunţări, rivalităţi, lupte şi ură... Atunci, aşa cum zicea Ieremia, Domnul a aruncat în mînia Lui aprinsă, fiica Sionului în întunecime. A azvîrlit din cer pe pămînt podoaba lui Israel, ...i-a pustiit cortul sfînt, a nimicit locul adunării sale" (Plîng. Ier. 2:1, 6). Aşa a prodecat Domnul şi în vremea aceasta. Valul de prigoană a început din nou. Creştinii au ajuns să-şi vadă falnicele lor clădiri pentru închinăciune dărîmate, Sfintele Scripturi aruncate în flăcări în mijlocul pieţii, iar păstorii poporului destituiţi din slujbele lor şi arestaţi. Ei au devenit obiectul de excese al duşmanilor lor. Mulţi au fost zdruncinaţi de persecuţie, mulţi au naufragiat în credinţă, mulţi s-au scufundat în adînc. Vai, ce ravagii a făcut persecuţia aceasta! Creştinii n-au mai avut tăria spirituală de altădată şi nu s-au putut bucura de biruinţe, ca fraţii lor de mai înainte. Valul acesta de prigoană a fost mult mai cumplit.

La 17 Sept. 284, Diocleţian a fost ales împărat al Romei. Originea lui a fost sărăcăcioasă, se crede că a fost născut din părinţi sclavi. El a îmbrăţişat cariera militară şi a urcat treptele pînă la tronul Romei. Spre a-şi consolida domnia, el numeşte în 285 pe Maximian, un fost tovarăş al lui de arme, ca regent pentru partea de vest a imperiului, cu titlul de August, pe care şi el îl purtea, iar în anul 293 numeşte încă doi cezari, pe Constanţiu Clor pe frontiera de la Rin şi pe Galerius

la Dunăre. El a avut talente deosebite de organizare şi mînă forte.

Faptul că biserica în vremea aceaste ajunsese organizată, avînd grade ierarhice, a făcut ca Diocleţian să vadă un nou stat în stat. Galerius, cezarul din răsărit, a fost ostil creştinilor. El a exercitat o puternică influenţă asupra lui Diocleţian, determinîndu-1 a dezlănţui prigoana. Un accent deosebit a fost pus pe cultul împăratului şi pe slujbele vechilor zei.

în al nouălea an al domniei sale, la începutul lui Februarie anul 303, Diocleţian a dat primul edict de persecuţie al creştinilor, urmat de alte două edicte în rapidă succesiune. în timp ce creştinii se pregăteau de sărbătoarea Paştilor, care în anul acela cădea în luna Martie, în toate oraşele s-a afişat edictul împăratului de demolarea tuturor locaşurilor de închinăciune ale creştinilor. Alt edict poruncea confiscarea şi arderea

Martir prăjii pe vremea lui Diocleţian

în pieţe publice a Bibliei şi a cărţilor sfinte. Alt edict cerea degradarea tuturor creştinilor ce deţineau posturi înalte în dregătorii sau armată, iar ceialalţi să fie deposedaţi de drepturi, dacă nu renunţau la credinţa lor. Toţi slujitorii Evangheliei au fost arestaţi şi aruncaţi în închisori. în anul 304 a urmat al patrulea edict care cerea tuturor creştinilor să sacrifice zeilor. Aceste edicte au declanşat o groaznică persecuţie. Mii şi mii de creştini au fost arestaţi, bătuţi, torturaţi şi martirizaţi. Executarea acestor edicte atîrna însă în mare măsură de magistraţi. Prigoana a fost mai crudă în Italia, Africa de Nord şi în Răsărit. în partea de apus a imperiului, Galia şi Britania, unde domnea Constanţiu Clor, a fost mai uşoară. El a distrus clădirile creştinilor, dar nu a torturat pe creştini în aşa măsură ca în Răsărit.

împăratul Diocleţian şi-a mutat reşedinţa de la Roma la Nicomedia, un oraş în Asia mică. De aici s-a dezlănţuit valul prigoanei. Prefectul oraşului, cu un pluton de soldaţi, s-au dus la biserica creştină, au forţat uşile, au distrus toate cărţile, apoi au dărîmat clădirea pînă la temelie. Primul martir din această perioadă a fost tot aici. Imediat după ce a fost afişat edictul imperial, un creştin îndrăzneţ a rupt edictul şi a învinuit pe împărat de nedreptate şi cruzime. Cuvintele lui au fost considerate insultă la adresa împăratului. El a fost arestat pe loc, torturat, apoi a fost ars de viu. După aceasta, şiragul martirilor a fost nenumărat. Iată doar cîţiva mai de seamă:

Petru, demnitarul de la palatul imperial. Deşi în zilele dinaintea prigoanei a fost foarte stimat şi iubit

chiar de împărat, după edictul de prigoană, nimeni nu 1-a cruţat nici pe el, nici pe ceilalţi de la curte. Nici Doroteus nu a fost scutit de valul de prigoană. Petru a fost luat
127
şi dus în mijlocul cetăţii în faţa lui Diocleţian şi Galerius. Acolo i s-a poruncit să sacrifice, dar el nu a vrut şi a refuzat categorie. Ei au pus să-1 lege la stîlp spre a fi bătut cu vergi pe tot corpul, pînă ce se va supune să facă ce i s-a poruncit. în mijlocul suferinţelor, el a rămas neclintit. In unele locuri au apărut oasele goale, căci carnea s-a despuiat de pe ele. Bucăţi de carne ruptă atîrnau pe tot corpul. Totul era numai o rană. Atunci au făcut o amestecătură de oţet cu sare şi au vărsat-o peste el. Usturimea şi durerile au fost oribile. întrucît a suportat şi acestea, fără să se lapede de credinţa sa, schingiuitorii au adus un grătar, au aprins focul sub el şi corpul ciopîrţit al lui Petru a fost pus pe grătar. Li s-a poruncit să menţină un foc moale, ca nu cumva să moară dintr-odată, ci să fie torturat cît mai mult. în groaznicele chinuri, el a rămas totuşi statornic în credinţa lui. Nimic nu 1-a putut despărţi de Mîntuitorul lui. în cele din urmă, sufletul lui a plecat, lăsînd pe grătar un morman de carne prăjită. Statornicia lui poate servi drept exemplu multora.
Doroteus şi *Gorgonius* şi mulţi alţi demnitari au suferit grele încercări şi au murit strangulaţi.
Antimus, episcopul din Nicomedia, pentru mărturia lui despre Domnul Isus, a fost decapitat.
în aceste zile, nu se ştie prin ce împrejurare un incendiu a izbucnit în palatul imperial din Nicomedia. Printr-o falsă suspiciune, creştinii au fost acuzaţi că au dat foc palatului. în consecinţă, familii întregi de creştini ce se aflau în slujba palatului au fost adunate, unii omorîţi în masă, alţii aruncaţi în foc. Pe alţii, populaţia i-a legat şi i-a aruncat în adîncul mării. Atît a fost de mare furia încît creştinii ce au servit la palat şi care murind au fost îngropaţi, acum i-au desgropat din morminte şi osemin-
128
tele le-au aruncat în mare. Mulţimi, aprinse de ură, au început să alerge pe străzi, ca nebunii, să pună foc caselor creştinilor. Creştinii au fost vînaţi şi fără nici o judecată, erau măcelăriţi. Cruzimile au depăşit orice imaginaţie de a fi descrise. Nu s-a mai ţinut în socoteală nici vîrsta, nici sexul, ci femeile şi copiii au fost omorîţi la fel. Din cauza aceasta, nu se ştie numărul celor martirizaţi şi nici cum au murit. Persecuţia a devenit generală şi a durat zece ani grei. Ea a fost pustiitoare mai ales în Siria, Mauretania, Teba şi Egipt.
Istoricul Eusebiu, vorbind despre scene pe care el însuşi le-a văzut în Tir şi Finicia, spune că nu se putea să nu rămîi uimit de credincioşia martirilor şi de priveliştea ce o aveai în faţă. Unii după ce erau biciuţi, cu trupul tot însîngerat, erau daţi ca pradă fiarelor sălbatice. Atunci ceea ce se petrecea, stîrnea înmărmurirea tuturor. Puterea divină a Domnului şi Mîntuitorului nostru Isus Hristos se manifesta în ei, nu numai prin seninătatea, răbdarea nobilă şi bucuria ce o aveau, ci şi prin atitudinea fiarelor sălbatice. Era de aşteptat ca leoparzi, tigri, lei, urşi hămesiţi de foame, la mirosul sîngelui, să se arunce asupra lor şi să-i sfîşie într-o clipită. Dar lucrurile se petreceau altfel. Creştinii erau aşezaţi în mijlocul amfiteatrului ca să poată fi văzuţi de toţi spectatorii. Din cuştile laterale se dădea drumul fiarelor, după sentinţa dată de magistraţi. Acestea uneori înaintau puţin, apoi se opreau. Alte ori se repe-zeau în salturi şi la o mică distanţă de creştini, parcă erau oprite de o mînă nevăzută şi nu mai voiau să înainteze. Atunci începea asmuţirea lor. Şi au fost mai multe cazuri, cînd, în loc să se arunce asupra creştinilor, fiarele se întorceau şi se repezeau asupra asmuţitorilor şi îi sfîşiau în bucăţi. Uneori se apropiau şi le lingeau rănile,
129
şi numai după multă asmuţire, întîrîtare, îi sfişiau pe creştini. Unii martiri trebuiau să fie scoşi de două, trei ori în amfiteatru şi să se dea drumul la diferite soiuri de fiare sălbatice, căci nu erau atacaţi de ele. Aşa scene, în loc să fie în defavoarea creştinilor, deveneau în favoarea lor. Păgînii recunoşteau puterea Dumnezeului celui viu şi unii din ei deveneau creştini. Scenele erau cu adevărat mişcătoare. Uneori era scos un singur tînăr sau tînără de 15-20 de ani şi aşezat în mijlocul circului. Cum să nu rămîi uimit cînd îi vedeai lipsit de teamă că îşi ridicau mîinile spre cer şi se rugau, iar fioroasele fiare stăteau în jurul lor şi îi admirau? Gingăşia tinerească

Leii nu vreau să aiace pe creştini

130

se întîlnea cu ferocitatea şi sentimentele sprectatorilor erau răscolite, iar rezultatele erau contrare celor scontate de autorităţi.

Odată în Fenicia, tineri creştini au fost daţi pradă unui taur sălbatic. Acesta, ca turbat, a apucat în coarnele sale pe îngrijitori, i-a aruncat în aer şi i-a lăsat aproape morţi, s-a repezit apoi asupra creştinilor, dar deodată s-a oprit. Se părea că nu poate merge mai departe. înfuriat a început să scurme pămîntul cu picioarele, să lovească cu coarnele într-o parte şi în alta şi de iritat ce era, a în-put să mugească înfiorător, căuta să se repeadă asupra lor şi iarăşi da înapoi. Atunci au dat drumul altor fiare sălbatice, dar nici acestea nu i-au atacat. După momente de teribilă încordare, după cele două încercări nereuşite, au fost omorîţi cu sabia. Omul s-a dovedit mai fioroz decît fiarele.

La Teba, cruzimile au fost aceleaşi, doar metodele de torturare puţin diferite. în loc de a le rupe bucăţi din carnea trupului cu anumiţi cleşti, aici erau scrijeliţi cu scoici pînă mureau. Femei dezbrăcate erau legate de un picior şi cu un fel de maşinărie, ca macaraua, erau ridicate în sus şi lăsate cu capul în jos pînă îşi dădeau sufletul. Alţii erau legaţi de crengile unor copaci şi lăsaţi acolo să moară de foame. Pentru smulgerea braţelor şi desfacerea încheieturilor, aici nu se folosea scripetele, ca în alte locuri, ci cu un fel de maşinărie se apropiau mai multe bîrne puternice, iar creştinul era legat cu mînă de una, cu alta de alta, cu picioarele de altele, ca atunci cînd se lăsau slobode, să desfacă toate încheieturile, ba chiar să smulgă o mînă într-o parte piciorul în altă parte, capul în altă parte. La fel s-a practicat uciderea în masă. Adunau şaizeci, optzeci sau o sută de bărbaţi, femei şi copii pentru a le măcelări cu sabia.

131

Uneori călăul obosea şi trebuia sâ-1 schimbe altul. Au fost cazuri cînd s-a frînt chiar sabia şi a trebuit să se aducă alta. Dar nimic din toate acestea nu a înspăimîntat pe creştini, nu i-a despărţit de dragostea lui Dumnezeu, care este în Hristos Isus, Domnul nostru. Din contră, cu cît ferocitatea duşmanilor şi cruzimea torturilor aplicate erau mai mari, cu atît se părea că elanul şi înflăcărarea creştinilor creştea mai mult. Căci proconsulul sau magistratul abia pronunţa sentinţa de condamnare la moarte împotriva unora ce au fost arestaţi, că alţii de bună voie se grăbeau în sala de judecată, mărturiseau că sînt creştini şi cereau să fie osîndiţi şi ei. Şi era cu atît mai frumos şi mai uimitor, cu cît unii nu erau din clasa de jos sau dintre sclavi, ci persoane distinse, oameni învăţaţi, din familii nobile, cu bogăţie. Ei considerau facă Importanţă toate celelalte lucruri faţă de credinţa lor în Mîntuitorul. Aşa a fost *Filoromus* ce a deţinut o înaltă funcţie în districtul imperial al Alexandriei. Conform rangului său roman, el era mereu însoţit de o gardă militară. Era un fel de şef al justiţiei. Fiind creştin, a preferat să moară ca martir spre a fi încununat pentru veci.

Fileas a fost prezbiterul bisericii din Thmuis/Egipt. El a fost un bărbat eminent pentru conduita sa, om de ştiinţă şi cărturar, un bun cunoscător al literaturii în limbi străine prin studiile sale. El devenise creştin şi a fost adine devotat credinţei sale. De la el avem o frumoasă descriere a suferinţelor martirilor din Alexandria. El foloseşte, în limba greacă, termini de toată frumuseţea cu privire la martiri. îi numeşte „purtătorii lui Hristos", „sfinţii martiri". Scrisoarea a fost scrisă din închisoare, înainte de sentinţa finală şi a fost adresată fraţilor din Thmuis pe care i-a păstorit, îndemnîndu-i să rămînă tari

132

în credinţă chiar şi după moartea lui. în ea arată suferinţele la care a fost supus el şi alţi fraţi din A lexandha în perioada întemniţării lor.

în Egipt, unii au fost îngropaţi de vii, alţii au fost înecaţi în Nil, mulţi au fost spînzuraţi pînă ce au

pierit şi o mare mulţime dintre ei au fost aruncaţi în foc. Biciuirea, scaunul de tortură, pumnalul, sabia, otrava, crucea, înfometarea şi tot ce a ştiut mintea omenească, să născocească a fost folosit spre torturarea creştinilor. în Frigia, populaţia unui oraş întreg era creştină. Acest oraş a fost înconjurat de armată şi fără nici o judecată, au dat foc oraşului distrugîndu-l pînă în temelie, iar locuitorii au fost mistuiţi de flăcări. Cei ce au scăpat de flăcări, au fost măcelăriţi cu sabia. în acest oraş, chiar şi guvernatorul, magistratul, garnizoana, şi înalţii funcţionari, toţi erau creştini.
Tot în Frigia, un demnitar roman numit *Adanetus,* om dintr-o familie nobilă italiană, ce deţinea înalta funcţie de prim-ministru, administrator general şi şef al impozitelor, era creştin. Conform edicutului lui Dio-cleţian, el trubia ori să jertfească idolilor, ori să moară ca martir. Şi el, ca atîţia alţii, a fost gata să renunţe la onorurile sale, la poziţia sa, la tot ce îi oferea viaţa aceasta trecătoare şi a ales moartea de martir. Ce slabi sînt mulţi din creştinii de azi, care nu sînt gata să renunţe la nimicuri, dar de cum să aleagă moartea de martir!
în Mesopotamia, creştinii erau spînzuraţi cu capul în jos deasupra unui foc moale, care să nu-i omoare, ci să-i chinuie cît mai mult.
în Arabia, martirii au fost omorîţi cu securea. în Pont, torturile au fost îngrozitoare. Se făc.ea smulgerea unghiilor sau vîrîrea sub unghii a unor aşchii ascuţite de trestie. Altora se turna plumb topit pe spate sau pe

alte părţi sensibile ale corpului. Magistraţii se întreceau, de parcă ar fi fost la un concurs cu premii, spre a descoperi noi şi noi mijloace de torturare a creştinilor.
în Antiochia, ca mijloc de tortură mai obişnuit, se folosea grătarul înroşit. Aici mai mulţi creştini cînd au fost aduşi la judecată şi li se cerea să ia un bob de tămîie şi să-l arunce în focul de pe altar, ei preferau să-şi vîre mîna în foc, decît să sacrifice tămîie în cinstea zeului. O bună credincioasă din Antiohia, renumită prin bogăţia ei, precum şi prin virtuţile ei, avea două fete în floarea vieţii. Ele au fost crescute în pietate şi curăţie. Cînd a venit prigoana, mama, pentru o vreme şi-a ascuns fetele. Nu voia ca alţii să-şi bată joc de castitatea lor. Cînd duşmanii au aflat ascunzătoarea lor şi era să pună mîna pe ele, fetele au fugit şi cum în apropiere era un rîu, au preferat să sară în rîu şi să moară înecate decît să cadă în mîinile duşmanilor, pentru a fi necinstite.
Tot la Antiohia, alte două tinere fecioare, distinse, deosebit de frumoase, adorabile în comportare, serioase în gîndire şi aprinse în dragostea lor pentru Domnul Hristos, se trăgeau dintr-o bună familie. Ele erau surori în toate privinţele. Şi ca şi cum pămîntul nu era vrednic de aşa perfecţiune, duşmanii le-au prins şi le-au aruncat în mare.
Lucian, prezbiterul bisericii din Antiohia, bărbat proeminent pentru caracterul său excelent şi pentru pietatea sa, a ajuns să proclame împărăţia lui Dumnezeu în faţa împăratului şi şi-a pecetluit mărturia cu sîngele său.
Din Fenicia, martiri mai însemnaţi au fost păstorii spirituali ai turmei lui Hristos, Tyrannio din Tir, Zeno-

bius din Sidon şi Silvanus din Emisa. Primul a fost înecat în mare, ale doilea, care era un vestit medic, a murit în timpul torturilor aplicate pe coaste, iar al treilea a fost aruncat ca hrană fiarelor sălbatice. Silvan, bătrînul bisericilor din ţinutul Gaz a fost decapitat împreună cu alţi trezeci şi nouă creştini, la minele de aramă din Feno.
Prezbiterul *Pamfiliu* a fost unul din cei mai admirabili bărbaţi ai vremii sale şi era gloria bisericii din Cesarea. El s-a tras dintr-o onorabilă familie din Berytus, cetate renumită pentru şcolile ei de pe acea vreme. în tinereţe a urmat toate cursurile de ştiinţe. Apoi i s-a acordat onoarea de a fi magistrat. După ce a primit pe Hristos Domnul, ca Mîntuitorul său, el a căutat să se adîncească în învăţătura despre mîntuire. Acest magistrat de seamă, cu un capital aşa de mare de cunoştinţe, nu s-a ruşinat să devină din nou discipol. Spre a aprofunda studiul Sfintelor Scripturi, el a urmat şcoala catithetică a lui Pierius, din Alexandria succesorul lui Origen. După aceea s-a stabilit la Cezarea, în Palestina. Pe cheltuiala sa, a procurat multe cărţi şi şi-a făcut o mare bibliotecă, pe care a lăsat-o bisericii. Aici el a deschis o şcoală publică de literatură religioasă. El a transcris cu mîna sa toată Biblia. Deşi era atît de învăţat, era de o umilinţă extraordinară. Toate bunurile ce le avuse ca moştenire de la părinţi, le-a împărţit săracilor.
In anul 307, crudul guvernator Urban al Palestinei i-a cerut să se prezinte la scaunul său de judecată. A fost bătut în mod inuman şi tare schingiuit. Cu cleşti de fier înroşite i-au rupt carnea de pe coaste, dar el a rămas plin de pace şi statornic în credinţa lui, încît a uimit pînă şi pe magistrat. Pamfiliu a mai rămas doi ani în închisoare. în acest timp, guvernatorul a fost decapitat

din porunca împăratului Maximinius, care a numit în locul lui ca guvernator al Palestinei pe Firmilian. Dar şi acesta nu a fost cu nimic mai puţin brutal ca înaintaşul său. După mai multe vărsări de sînge, a poruncit să fie adus şi Pamfiliu în faţa sa. Fiindcă a declarat că e creştin, l-a condamnat la moarte. întîi,

a pus să fie bătut în chip barbar, pînă ce a căzut carnea de pe oase, iar intestinele au ajuns să-i atîrne în afară. Venerabilul prezbiter a răbdat toate în tăcere, fără să-şi deschidă gura. Apoi l-au pus pe un foc moale, unde a murit proslăvind numele Domnului Isus, Fiul lui Dumnezeu.
La Roma, valul acesta de prigoană a înmulţit mult numărul martirilor. Creştinii, mulţi la număr în această mare metropolă, au ajuns să fie seceraţi. Cei ce se strecuraseră doar cu anumite scopuri printre creştini, acum au dat bir cu fugiţii. Ei s-au dus şi au sacrificat în cinstea zeilor şi au scăpat de prigoană. Cei cu adevărat credincioşi au dovedit mult devotameut şi înflăcărată dragoste pentru Hristos Domnul. Ca şi în celelalte părţi ale imperialui şi aici ei au strălucit pe ruguri şi au cîntat amfiteatru în mijlocul fiarelor.
Sebastian a fost un ofiţer creştin în garda imperială. El s-a născut la Narbonne în Galia. El a venit la Roma prin anul 284. înainte de a veni la Roma, el a fost convertit la Milano şi credinţa mărturisită odată pentru totdeauna sfinţilor, el a păzit-o pînă la moarte. El a rămas creştin în mijlocul unei lumi idolatre, nu s-a lăsat orbit de splendorile curţii imperiale şi nu s-a întinat de orgiile palatului. El a fost foarte preţuit de cei mai înalţi demnitari şi a fost mult stimat de inferiorii săi. în timpul său liber, a fost foarte activ pentru binele fraţilor săi de credinţă şi pentru progresul bisericii. Cerceta pe bolnavi şi nu uita de cei din închisoare. Vestea bună a Evan-

gheliei căuta s-o împărtăşească şi altora. Prin mărturia lui, prefectul Romei, împreună cu fiul său Tiburţiu, au ajuns să cunoască mîntuirea prin Hristos Domnul. După convertire, acesta s-a retras pe moşia sa din Campania. La plecare, a luat cu el mai mulţi creştini spre a-i pune în siguranţă. Sebastian a lucrat pînă ce Torqua-tus, un informator deghizat sub numele de creştin, 1-a denunţat lui Fabian, iar acesta 1-a denunţat împăratului Maximian. împăratul auzind acuza, 1-a chemat pe Sebastian şi 1-a învinuit de nerecunoştinţa şi trădare. Sebastian a mărturisit că e creştin. Ma\imian, în furia lui, hotărî să fie dat morţii prin lovituri de săgeţi. Cu executarea sentinţei a fost însărcinat un numidian, căpetenia arcaşilor africani. Porunca împărătească a fost să nu tragă în inimă, ca să nu moară dintr-odată, ci să-i provoace o moarte cît mai chinuitoare, trăgînd cît mai multe săgeţi în trupul lui. După execuţie, nişte creştini au venit să-i îngroape trupul şi au constatat că în el era încă viaţă. Astfel, l-au ascuns în casa unui creştin, unde în scurtă vreme s-a refăcut. Dar aceasta numai 1-a pregătit pentru un al doilea martiraj. Căci îndată ce a putut să umble, Sebastian a ieşit în calea împăratului, în timp ce aceasta mergea spre templu. Văzîndu-1, împăratul fu uimit, dar mai uimit fu de cuvintele lui, deoarece Sebastian îl acuză de crime, de omorîrea sfinţilor, îi spuse că ziua răzbunării mîniei lui Dumnezeu asupra sa e aproape şi îi strigă să se pocăiască cît mai are vreme. Din uimire, împăratul trecu în furii. El porunci ca Sebastian să fie omorît imediat cu lovituri de beţe. Porunca se e\ecută. O lovitură straşnică în cap îl prăbuşi la pămînt pe fostul căpitan al gărzii imperiale şi îl învrednici de cununa vieţii pe neînfricatul luptător al lui Hristos.

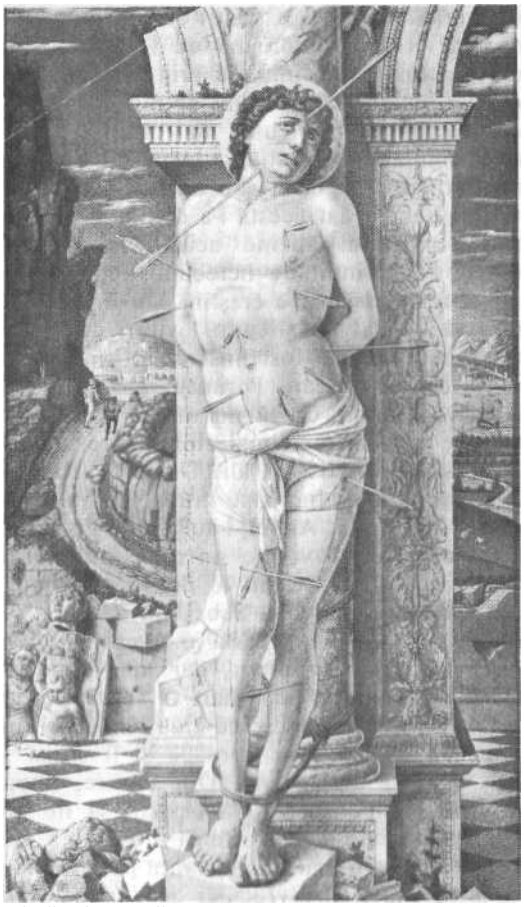

Sebaslian ţintă săgeţilor

138

Victor a fost un tînăr creştin din Massilia, un oraş din partea de sud a Galiei. El a fost foarte zelos în lucrarea bisericii, mai ales în ajutorarea săracilor. El a fost învinuit că a ofensat pe preoţii păgîni şi a fost tras la judecată. Magistratul 1-a chestionat şi apoi 1-a sfătuit să se întoarcă la închinăciunea idolească spre a se bucura de avantajele ce provin din favoarea împăratului.

Victor răspunse că el e slujitor al lui Hristos şi că nici o poziţie care i s-ar putea oferi de un împărat pămîntesc nu poate să-1 împiedece de la datoria sa faţă de împăratul cerurilor.

Auzind răspunsul său curajos, judecătorul îl trimise să fie judecat de cezarul Ma\imian. Acesta, sub ameninţarea cu cele mai severe pedepse, îi porunci să sacrifice idolilor romani. Fiindcă Victor a refuzat, împăratul a poruncit să fie legat şi tîrît pe străzile oraşului. în timp ce se executa sentinţa, mulţimea 1-a supus la multe cazne. Rămînînd credincios în ciuda violenţelor mulţimii, împăratul a poruncit să fie pus pe scaunul de tortură. Auzind înfricoşata osîndă, îl cuprinse fiori, dar ridicîndu-şi ochii spre cer, se rugă Domnului să-i dea curaj. După aceasta a suportat totul cu multă bărbăţie. Cînd călăii au obosit torturîndu-1, l-au dus şi l-au aruncat într-o celulă a temniţei. în timpul cît a stat în închisoare, a convertit pe temnicerii: Alexandru, Felician şi Longinus. Auzind împăratul despre aceasta a poruncit ca cei trei temniceri să fie decapitaţi. Sentinţa a fost evecutată imediat, iar pe Victor 1-a condamnat să fie pus încă odată pe scaunul de tortură, apoi l-au băl ut zdravăn şi l-au aruncat iarăşi în celulă. Cînd l-au adus la a treia înfăţişare, în sala de judecată au adus .și un mic altar cu un idolaş şi i-au cerut să jertfească, ci lovi cu piciorul şi răsturnă şi altarul şi idolul. împăratul Maximian, super-

139

stiţios cum era, cînd a văzut aceasta, a strigat înfuriat ca imediat să i se taie piciorul care a lovit altarul şi idolul, iar el să fie dus în moara de măcinat pietre şi aruncat acolo spre a fi sfărîmat în bucăţi. Sentinţa a fost groaznică, dar trebuia îndeplinită. El a fost aruncat în moară împreună cu pietrişul, dar atunci s-a stricat moara şi Victor a fost scos dintre pietre tot zdrobit, însă era încă în viaţă. împăratul nemai avînd răbdare pînă ce se repară moara, a poruncit să i se strivească capul. Lucru ce s-a şi făcut imediat. Astfel, după lungi şi groaznice torturi, Victor a plecat la Domnul său pe care L-a slujit cu atîta scumpătate.

Tiburţiu, fiul lui Cromaţiu fostul prefect al Romei, a fost bănuit că e creştin. Deşi ei s-au retras din Roma pe moşia lor din Campania, au fost urmăriţi şi cineva i-a denunţat cezarului. Acesta porunci arestarea lui Tiburţiu. La judecată, el mărturisi că e creştin. Spre a-1 reîntoarce la religia idolilor, i-au

oferit poziţii şi onoruri, dar el n-a vrut să se lase de credinţa sa, prin care a primit pacea sufletului său. Atunci l-au supus caznelor şi schingiuirilor. Rămînînd statornic, împăratul a poruncit să fie decapitat pe calea Lavicană, la trei mile de Roma.
Sergius a fost un distins ofiţer roman ce l-a însoţit pe împăratul Maximian în Siria. Fiind acuzat că e creştin, i s-a poruncit să jertfească în cinstea lui Jupiter, dar el a refuzat. Atunci a fost despuiat de hainele sale militare şi de armură şi spre batjocură a fost îmbrăcat în haine femeieşti, a fost încălţat în sandale cu cuie şi forţat să parcurgă o bună distanţă pe jos. în cele din urmă a fost decapitat.
Trei surori, *Chionia, Agape* şi *Irina* au fost aruncate în temniţă la Tesalonic. Ele au fost creştine, dar fiind o vreme de grea persecuţie şi spre a rămîne necunoscute,
140
ele s-au retras într-un loc singuratic. Cînd totuşi au fost găsite şi arestate, ele păreau că şi-au pierdut timiditatea şi îşi imputau că au fost fricoase. De acum se rugau să fie întărite de puterea lui Dumnezeu pentru ziua cînd trebuiau să fie duse la judecată.
Cînd Agape a fost examinată înaintea lui Dulcatius, guvernatorul, a fost întrebată dacă ascultă sau nu legile statului. Ea a spus că e creştină şi că legile, care cer închinarea la idoli, nu le poate asculta, că e hotărîtă întru aceasta şi că nimic nu o poate face să se schimbe. Sora ei Chionia a răspuns în acelaşi fel. Guvernatorul nefiind în stare să le clintească din credinţa lor, a pronunţat sentinţa de condamnaare la moarte prin ardere pe rug.
Irina, cea mai tînără dintre surori, numai de 18 ani, a fost foarte frumoasă. Ea a fost dusă să vadă pe surorile ei arzînd pe rug, cu gîndul să o înspăimînte, să-i zdrobească tăria credinţei ei. Dar cînd a fost adusă de la groaznica scenă în faţa guvernatorului, ca a răspuns fără teamă, ca şi surorile ei. în zadar a încercat Dulcatius să o îndemne să se întoarcă la idoli şi să participe la festivităţile date în cinstea lor, căci ca a refuzat categoric, declarînd că vrea mai degrabă să fie mistuită de flăcări decît să se lapede de credinţa ci. Văzînd statornicia ei, guvernatorul porunci să fie expusă în stradă insultelor soldaţilor, apoi să fie arsă pe rug. Astfel au dezbrăcat-o şi au pus-o în stradă ca privelişte trecăto-torilor. După ce s-a adunat o mare mulţime, au adus lemne, le-au stivuit în jurul ei şi i-au dat foc. Pentru Hristos Domnul, ea a preferat să sufere umilinţa şi ruşinea, să îndure chinurile cumplite ale rugului, să-şi piardă viaţa aceasta trecătoare, dar sâ nu piardă viaţa veşnică. Adînc devotament! Minunată credincioşie!
141
In anul 304, la Saragossa în Portugalia, *Optatus* şi alţi şaptesprezece creştini au fost aduşi în faţa scaunului de judecată al guvernatorului Dacian. Ei au fost supuşi

Irina la rug
142
la fel de fel de suferinţe ca să se lapede de credinţă, dar au rămas statornici. Atunci au fost condamnaţi

la moarte şi toţi au fost executaţi în aceeaşi zi.
în anul 304, împăratul Diocleţian s-a îmbolnăvit, dar persecuţia a fost dusă înainte de Galerius, precum şi de guvenatorii provinciilor. Mai ales unii au arătat un deosebit zel întru a prigoni pe creştini.
în Dalmaţia, *Teodotus* un creştin devotat, avea un han. O mare parte din timpul său şi-a sacrificat-o ajutorării celor nevoiaşi. Teotecnus, guvernatorul acelor părţi, după ce a primit ordinul de a persecuta pe creştini, a răspuns împăratului că el va dezrădăcina creştinismul din orice loc de sub jurisdicţia sa. încurajaţi de guvernator, păgînii au devenit informatori contra creştinilor. Mulţi au fost arestaţi şi aruncaţi în închisori, iar bunurile confiscate. Unii au fugit în păduri sau peşteri unde s-au hrănit cu rădăcini, iar alţii au pierit de foame. în aceste împrejurări, Teodotus a cercetat pe mulţi la închisoare şi pe unii i-a ajutat cu hrană. *Polycronicus,* un creştin, fiind prins, în timpul anchetei sub constrîngeri a denunţat pe Teodotus. Acesta aflînd de trădare, s-a predat singur guvernatorului. Cînd a fost dus în sala de judecată, guvernatorul i-a spus că încă stă în puterea lui să-şi scape viaţa sacrificînd zeilor. Teodotus a refuzat să renunţe la credinţa creştină şi a tratat cu dispreţ idolii lor. Păgînii s-au înfuriat şi au cerut să fie pedepsit. El a fost dat spre biciuire, carnea i-a fost ruptă cu cleştele şi apoi a fost aşezat pe scaunul de tortură. Deoarece nici sub torturi nu a retractat credinţa lui, au turnat oţet peste rănile lui, l-au presărat cu sare şi l-au prăjit cu torţe. Dar nici aceste cumplite dureri nu l-au putut clinti din credinţa sa. Atunci i-au smuls dinţii din gură. Din cauza că nici aceasta nu 1-a doborît, l-au trimis iarăşi la în-
143
chisoare. Pe drum, a zis oamenilor ce-1 priveau: „Este drept ca creştinii să sufere pentru Cel ce mai întîi a suferit pentru noi." Cinci zile după aceea, a fost scos iarăşi din închisoare, torturat şi apoi decapitat.
în Mauritania era un diacon credincios numit *Timotei* şi pe soţie o chema *Maura.* Ei abia au fost căsătoriţi doar de trei săptămîni cînd au fost ridicaţi de la casa lor şi duşi în închisori deosebite. Arianus, guvernatorul din Tebais a căutat să facă tot ce i-a stat în putinţă să-i despartă de creştinism şi să îmbrăţişeze din nou idolatria, încercările i-au fost zadarnice. Ştiind că el e cel ce are Biblia, i-a cerut să o aducă să fie arsă. La aceasta Timotei a răspuns: „Dacă aş avea copii, mai degrabă ţi i-aş da pe aceştia să-i sacrifici, decît să-ţi dau Cuvîntul lui Dumnezeu. Guvernatorul indignat de acest răspuns a poruncit să i se scoată ochii cu un fier înroşit, zicînd: „Cărţile în cele din urmă îţi vor fi fără folos căci nu vei mai vedea să le citeşti." El a îndurat pedeapsa cu atîta răbdare încît judecătorul a devenit exasperat. A poruncit să fie agăţat de picioare şi să fie ţinut cu capul în jos, iar de gît să i se lege un pietroi mare şi să i se pună un căluş în gură. I s-a făcut şi aceasta, fără nici un succes, căci el a rămas statornic în credinţa lui. Atunci cineva a spus guvernatorului că e proaspăt căsătorit cu o tînără pe care o iubeşte mult. Imediat tactica de doborîre a fost schimbată. Arianus a chemat pe Maura, soţia lui, i-a promis multe, a făgăduit că îi va elibera soţul, dacă ea reuşeşte să-1 facă să jertfească doar odată idolilor. Cu vorbe dulci a căutat să o corupă de la credinţa ei şi prin ea să-1 corupă şi pe el. Maura mai slabă în credinţă şi din dragoste pentru soţul ei, s-a angajat să facă aceasta.
Maura a fost dusă la celula lui. Ea 1-a certat pentru statornicia lui, a spus că e încăpăţînat şi cu cuvinte
144
pline de dragoste a căutat să insiste ca el să jertfească idolilor. Cînd i s-a scos căluşul din gură, el a mustrat-o aspru pentru dragostea ei greşită şi a spus că el e hotărît să moară pentru Hristos. Maura a mai încercat încă odată să-1 înduplece, dar el, conştient de ispita diavolească, a certat-o că a acceptat o aşa slujbă şi ea a plecat îngîndurată. Fiindcă n-a reuşit, guvernatorul a poruncit acum ca ea să fie torturată cu mare asprime. După aceasta a rostit sentinţa de condamnare la moarte. Timotei şi Maura au fost răstigniţi -unul lîngă altul. Aceasta s-a petrecut în anul 304 d. Hr.
Filip a fost prezbiterul bisericii din Heraclea, Asia Mică. Un ofiţer numit Aristomacus a fost trimis să închidă biserica creştină din Heraclea. Filip i-a spus acestuia că închiderea unei clădiri făcută de mîini omeneşti nu poate distruge creştinismul, de oare ce adevărata credinţă nu este în locaşul unde Dumnezeu este adorat, ci în inimile oamenilor.
Cum nu mai putea să intre în locaşul de închinăciune, Filip a început să predice în faţa uşii sale. Din această cauză, el a fost luat şi dus în faţa guvernatorului. Acesta a strigat la el şi i-a cerut să aducă vasele sfinte ce le folosesc la închinăciune şi să predea imediat Scripturile din care citeşte şi învaţă pe alţii; mai bine să 'le aducă de bună voie decît să fie forţat prin torturi.
Filip a ascultat nemişcat, apoi a răspuns: „Dacă îţi face plăcere să ne vezi suferind, să ştii că sîntem gata să suferim ceea ce ne poţi face mai rău. Trupul acesta neputincios e în mîinile tale, fă ce-ţi place. Vasele ce le ceri, îţi vor fi predate căci Dumnezeu nu este onorat de aur sau argint ci de credinţa în Numele Său. Cît despre cărţi, nu e în puterea mea să ţi le dau şi nici în puterea ta să le primeşti." Răspunsul 1-a înfuriat pe jude-
145
cător şi a poruncit torturarea lui. Atunci poporul a alergat la locaşul de închinăciune al creştinilor, au

spart uşa, au jefuit ce au găsit, au luat Scripturile, le-au ars şi au dărîmat clădirea.
Filip a fost luat şi dus în piaţă. Acolo i s-a poruncit să jertfească zeilor romani. în apărarea sa, Filip a vorbit despre adevărata natură a lui Dumnezeu şi a spus că păgînii se închină la ceea ce în mod legal poate fi aruncat sub picioare, că şi-au făcut zei din ceea ce Providenţa a îngăduit să fie pentru uz comun. Atunci mulţimea 1-a luat, 1-a tîrît pe străzi, l-au biciuit groaznic şi după o vreme l-au adus iarăşi în faţa judecătorului. Acesta 1-a acuzat de încăpăţinare şi neascultare de porunca împăratului. Filip a răspuns că el s-a gîndit că e mai înţelept să prefere cerul decît pămîntul şi să asculte mai mult de Dumnezeu decît de oameni. Judecătorul 1-a condamnat să fie ars pe rug. Din mijlocul flăcărilor, Filip a cîntat laude lui Dumnezeu pînă ce a fost mistuit.
La Ancyra, şapte femei bătrîne au fost arestate pentru credinţa lor. Ele au fost anchetate de guvernator, care şi-a bătut joc de credinţa lor, a rîs de vîrsta lor şi a poruncit ca ele să i-a parte la ceremonia de spălare şi curăţire a zeiţelor M inerva şi Diana. Acest ceremonial se făcea odată pe an cu mare paradă. Ele au fost duse cu forţa la templu, dar au refuzat să facă ceremonialul de spălare a zeiţelor. Atunci guvernatorul a poruncit să li se lege pietroaie de gît şi să fie aruncate ele în bazinul cu apă în care trebuiau spălate statuile zeităţilor şi toate şapte au fost înecate. Au preferat să moară decît să facă cel mai mic compromis. Adevărata dragoste nu cunoaşte compromisuri.

146

încheiere

în primele veacuri ale creştinismului au fost zece valuri de prigoană grea. Forţele fanatismului iudaic coalizate cu cele ale păgînismului, îmbibat de superstiţii, au căutat stîrpirea lujerului slab şi firav al creştinismului abia, răsărit în pămîntul uscat. Clericii şi militarii, cezarii şi gloatele au duşmănit de moarte pe urmaşii lui Hristos şi şi-au revărsat otrava furiei, asupra lor. Apostolul Pavel redă foarte bine situaţia aceasta în cuvintele: „Căci noi cei vii, totdeauna sîntem daţi morţii din pricina lui Isus."
Willston Walker, profesor la Universitatea din Yale, în cartea sa „O istorie a bisericii creştine", vorbind despre cauzele care au declanşat prigoanele, zice: „învinuirile aduse contra creştinilor au fost ateismul şi anarhia. Faptul că s-au lepădat de vechii zei părea ateism, iar refuzul lor de a lua parte la închinăciune în cinstea împăratului îl considerau trădare. Credulitatea populară i-a bănuit de crime deoarece ei căutau să se întrunească aparte. O înţelegere greşită a învăţăturii creştine despre prezenţa lui Hristos la Cina Domnului (vorbeau de frîngerea trupului Lui şi vărsarea sîngelui Lui), a dat loc la acuza de canibalism, iar celebrarea şi adunarea lor seara, în secret, a presupus săvîrşirea de păcate grosolane. Multe din persecuţiile guvernamentale din această vreme au fost provocate de insligaţia gloatelor contra creştinilor."
în unele cazuri, Cezarii doar au legiferat şi au dat curs liber valului de prigoană pornit de mulţime. Această înţelegere greşită, aceste acuze pe nedrept, au determinat pe unii să scrie apologii de o rară frumuseţe prin care căutau să pună în lumină crezul lor.

147

Realitatea e că urmaşii lui Hristos Domnul au trebuit să fie purtători de cruci. Şi ei şi-au îndeplinit cu scumpătate această înaltă chemare. Eu am redat doar un număr restrîns de cazuri, dar în istoria martirilor, ele sînt mult mai multe. Chiar dacă aşi fi putut să le înşir pe toate, şi atunci ar fi trebuit să mărturisesc că încă nu ar fi fost toate, fiindcă mii, sute de mii, milioane de martiri nu au fost înscrişi nicăieri pe pămînt, ci evidenţa lor este păstrată doar în cartea vieţii din Cer. Numai în catacombele Romei sînt cîteva milioane de oseminte ale martirilor. La numărul acestora trebuiesc adăugaţi cei înecaţi în Tibru, cei înecaţi în mare, cei prefăcuţi scrum pe rug, precum şi şigarul nenumărat de martiri din celelalte oraşe ale Italiei şi din celelalte părţi ale imperiului roman.
Cred că cei a căror suferinţe le-am redat aici, demonstrează din plin dragostea ce ei au avut-o pentru Mîntuitorul lor, dragoste ce azi a răcit în inimile multora. La fel arată curăţia primilor creştini ce preferau mai bine să moară decît să spună o minciună, să arunce un bob de tămîie pe altar sau să semneze o declaraţie de lepădare de credinţă. Şi sîngele lor - cum spune Naomi Mitchison în cartea sa „Sîngele martirilor" - strigă din pămînt împotriva oricărei tiranii.
Trăim zilele din urmă cînd urmaşii Celui răstignit vor trebui din nou să fie purtători de cruci. Există încă locuri vacante la martiraj. Numărul lor trebuie completat înainte de arătarea în glorie a împăratului împăraţilor, în primele veacuri, martirajul era considerat ca cea mai înaltă onoare ce o poate avea un creştin. Era dovada supremă a dragostei pentru Cel ce ne-a iubit şi şi-a dat viaţa Sa, ca noi să avem viaţa veşnică.

148

Prietenul meu, care ai citit aceste relatări a suferinţelor, eşti tu un adevărat creştin? Eşti tu un creştin de tipul celor din primele veacuri? Ai venit tu la Domnul Isus pentru iertarea păcatelor, ai primit tu darul vieţii? Ai tu aceea Viaţă pe care oamenii să nu ţi-o poate lua? Ai tu bunurile nestricăcioase care să-ţi fie mai scumpe decît toate cele de pe pămînt? Dacă ai fi tras la răspundere, dacă ai fi supus torturii, ai fi tu

un apostol al lui Hristos sau un apostat?
Toate prigoanele au avut ca scop stîrpirea creştinismului. Mai ales cea de sub Diocleţian a fost pustiitoare. Ea a tost dusă cu o furie sălbatică. La un moment dat se părea că toţi creştinii au fost stîrpiţi. împăratul credea că a cîştigat biruinţa şi a pus să se ridice o coloană comemorativă şi să se bată o monedă cu inscripţia: „Pentru că s-a şters numele de creştin." Dar a fost o amarnică înşelăciune. Răbdarea cu care suferau creştinii toate schingiurile şi cîntările lor din arenă sau din mijlocul flăcărilor arăta de partea cui e biruinţa. Şi n-au trecut decît zece ani de la această aparentă stîrpire şi tronul Romei e ocupat de un împărat ce se numeşte creştin. Iar faptul că azi în toate părţile pămîn-tului poţi să găseşti credincioşi, care aprinşi de ardoarea dragostei se închină lui Hristos Domnul, demonstrează puternic înfrîngerea tuturor prigonitorilor, iar cîntarea biruinţei a purtătorilor de cruci, în marşul lor triumfal, a cuprins întreg pămîntul. Hristos a biruit în ei. Glorie Lui!
149

Conţinutul

Prefaţă..... 3
Apostoli şi evanghelişti martiri..... 5
Martirii primului val de prigoană..... 28
Torţele lui Nero..... 30
Martirii celui de al doilea val..... 32
Martirii celui de al treilea val..... 34
Martirii celui de al patrulea val..... 38
Martiri din Galia 51
Tertulian apărător neînfricat..... 57
Martirii celui de al cincilea val..... 66
Martirii celui de al şaselea val 83
Martirii celui de al şaptelea val..... 87
Martirii celui de al optulea val de prigoană 101
Martirii celui de al nouălea val..... 119
Martirii celui de al zecelea val..... 124
încheiere..... 147